

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ: Η περίπτωση των Μικρασιατικών
νανουρισμάτων από την συλλογή «Νανουρίσματα – Ηχογραφήσεις
1930 – 1998» του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΘΝΟΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ

Σοφία Ελευθερίου

ΑΕΜ: 1840

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Γεώργιος Κίτσιος, Επίκουρος Καθηγητής

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Στην μικρή μου αδερφή, Μελανή...

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Εισαγωγή	7
Α. Γενικοί προβληματισμοί.....	7
Β. Μεθοδολογία	8
Γ. Γεωγραφικά στοιχεία	9
Δ. Οργάνωση της μελέτης.....	11
1.Νανουρίσματα - γενικά	13
1.1 Ταχταρίσματα.....	14
1.2 Ιστορικά στοιχεία	15
1.3 Σχέση μητέρας και παιδιού – συναισθηματικό δέσιμο.....	21
1.4 Τα οφέλη των νανουρισμάτων στα παιδιά	22
2. Τα είδη του δημοτικού νανουρίσματος.....	26
2.1 Νανουρίσματα παράκλησης για καλό ύπνο	26
2.2 Νανουρίσματα των ονείρων της μάνας.....	28
2.3 Νανουρίσματα δυαδικής συναισθηματικής σχέσης μάνας και παιδιού	29
2.4 Αυτοσχεδιασμός.....	30
2.5 Ο στίχος.....	30
3.Καταγραφή και μελέτη νανουρισμάτων	31
3.1 Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπω Μερλιέ.....	31
3.2 Καταγραφή Νανουρισμάτων - «Νανουρίσματα – Ηχογραφήσεις 1930-1998» από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπω Μερλιέ	31
3.3 Καταγραφή μουσικού κειμένου	32
3.4 Καταγραφή ποιητικού κειμένου	34
4.Παρουσίαση Νανουρισμάτων Μ.Λ.Α.....	35
1. Νάνι το χαϊδεμένο μου / Τραγούδι: Μαρία Καρόζη / Περιοχή: Μελί/ Ηχογράφιση: Δέσποινα Μαζαράκη, Αθήνα, 1960 (αρ3).....	37
2. Έλα ύπνε μ' ασά μακρά / Τραγούδι: Ξανθίππη Ιωσηφίδου/ Περιοχή: Τραπεζούντα /Πόντος/ Ηχογράφιση: Μέλπω Μερλιέ, Αθήνα 1930 (αρ.5).....	48
3. Κοιμήσου χαϊδεμένο μου / Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες / Ηχογράφιση: Μέλπω Μερλιέ, Αθήνα 1930 (αρ.7).....	56
4. Κοιμήσου και παρήγγειλα / Τραγούδι: Αμαλία Πατσούμη / Περιοχή: Μουδανιά / Ηχογράφιση, Αθήνα 1930 (αρ.9)	60

5. Του Χαγιαδιού μου τ'άσλαμα /Τραγούδι: Λυδία Κονιόρδου / Περιοχή: Καππαδοκία / Ηχογράφηση , Αθήνα 2001 (αρ.12)	65
6. Νανά του Βασιλιά / Τραγούδι: Δέσποινα Στρίγκου / Περιοχή: Αϊβαλί / Ηχογράφηση, Αθήνα 1958 (αρ.16).....	70
7. Νάνι του Ρήγα το παιδί / Τραγούδι: Δέσποινα Τσακιργιάννη / Περιοχή: Μάκρη / Ηχογράφηση: Αθήνα 1954 (αρ.17)	76
8. Αν πεθάνω εγώ μικρό μου (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Ζηνοβία Τριγούτη/ Περιοχή: Μικρά Ασία/ Ηχογράφηση: Χιονάτο -Καστοριά 1965 (αρ.19)	83
9. Ο ήλιος πάει στη μάνα του / Τραγούδι: Κ.Κλωνάρη / Περιοχή: Τσεσμές Ιωνίας / Ηχογράφηση: Αθήνα 1966 (αρ.21)	88
10. Κλαίει το αηδόνι (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Ελένη Γεωργιάδου /Περιοχή: Μικρά Ασία / Ηχογράφηση: Καστανιώτισσα – Β. Εύβοια 1962 (αρ.26)	103
11.Υπνε που παίρνεις τα μωρά / Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες / Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.31)	107
12.Να κοιμήσω πολλά (Τουρκόφωνο) Τραγούδι: Άννα Χατζηκλεομβρότου / Περιοχή: Σύλλη / Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.32).....	113
13.Το ποτήρι γεμάτο με μπεζίρι (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Δέσποινα Μεταξά / Περιοχή: Σύλλη / Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.35).....	120
14. Νάνι μονάκριβό μου (Τουρκόφωνο) /Τραγούδι: Χριστίνα Σαραντίδου/ Περιοχή: Σινασός / Ηχογράφηση: Β.Εύβοια 1962 (αρ.44).....	127
Συμπεράσματα.....	131
Βιβλιογραφία	134
Διαδικτυογραφία.....	137
Δισκογραφία	139

Πρόλογος

Η ενασχόληση μου με την μουσική ξεκίνησε από πολύ μικρή ηλικία. Μεγάλωσα μέσα σε μια οικογένεια που μου προσέφερε πολλά μουσικά ερεθίσματα. Παρόλο που γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Κύπρο, όπου ήρθα σε επαφή με πολλά ακούσματα όμως ιδιαίτερη αδυναμία μου ήταν πάντα ο Πόντος και η παράδοση του. Ως απόγονος προσφύγων με ενδιαφέρει η συνέχιση της παράδοσης και μεταλαμπάδευσή της από γενιά σε γενιά. Κάποιες βέβαια παραδόσεις φθείρονται με το πέρασμα των χρόνων και κάποιες άλλες χάνονται εντελώς. Παρόλο που δεν έχω επισκεφθεί ποτέ αυτά τα μέρη, οι ιστορίες της γιαγιάς και του παππού, μου προκαλούσαν νοσταλγία. Ο παππούς μου μάλιστα, ασχολείτο με τη μουσική, ήταν κατασκευαστής της ποντιακής λύρας, ενώ έπαιζε πολλά και διαφορετικά όργανα και ήταν αυτός που με παρότρυνε να μάθω κάποιο μουσικό όργανο. Επέλεξα το πιάνο, το οποίο ξεκίνησα στην ηλικία των 5. Λίγο αργότερα, στο δημοτικό, άρχισα μαθήματα θεωρίας και παράλληλα ήμουν μέλος σε διάφορες χορωδίες.

Κατά την διάρκεια της φοίτησής μου στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, έδειξα μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον κλάδο της εθνομουσικολογίας. Η επαφή μου με τα μαθήματα της Βυζαντινής και Δημοτικής μουσικής, αλλά και τα μαθήματα παραδοσιακού τραγουδιού που παρακολούθησα, με βοήθησαν να συνειδητοποιήσω πόσο πλούσια και πόσο σπουδαία είναι η δημοτική μας παράδοση. Έτσι το ενδιαφέρον μου για το δημοτικό τραγούδι με ώθησε να ασχοληθώ με ένα καθαρά φωνητικό είδος της δημοτικής μας παράδοσης, τα νανουρίσματα. Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές – καθηγητές, όπως ο Σπύρος Σακκάς, η φωνή είναι το πρώτο, το πιο όμορφο και συνάμα το πιο εύθραυστο μουσικό όργανο. Επιπλέον είναι ένα μέσο έκφρασης του ανθρώπινου ψυχικού κόσμου. Όπως αναφέρει και ο Richard Wagner, «το πιο παλιό, το πιο αληθινό, το πιο ωραίο όργανο της μουσικής, η μόνη αρχή στην οποία η μουσική μας οφείλει την ύπαρξή της είναι η ανθρώπινη φωνή».

Για όλους αυτούς τους λόγους επέλεξα αυτή την κατηγορία δημοτικών τραγουδιών η οποία δεν έτυχε της απαραίτητης ερευνητικής προσοχής και σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Μάρκο Δραγούμη και τον κ. Θανάση Μωραΐτη για τη βοήθειά τους. Η εργασία αυτή είναι βασισμένη στον δίσκο από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο – Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπωσ Μερλιέ,

«Νανουρίσματα, Ηχογραφήσεις 1930-1998». Σε αυτόν τον δίσκο περιλαμβάνονται σπάνιες ηχογραφήσεις νανουρισμάτων από το 1930 μέχρι το 1998 από διάφορες περιοχές της Ελλάδας (Εύβοια, Καστοριά, Πόντος, Κρήτη, Ρόδος, Αίγινα, Κύθνος, Ίος, Λέρος, Σκόπελος κτλπ). Για τη μελέτη αυτή επέλεξα νανουρίσματα μόνο από την Μικρά Ασία, τα οποία είναι δεκατέσσερα στον αριθμό και προέρχονται από διαφορετικές περιοχές της Μικράς Ασίας. Η συγκεκριμένη συλλογή είναι μια από της πιο ολοκληρωμένες συλλογές δημοτικών νανουρισμάτων.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες προς τον καθηγητή μου Γεώργιο Κίτσιο για την υποστήριξη, την επίβλεψη και την βοήθεια που μου παρείχε για την υλοποίηση αυτής της εργασίας. Η εργασία αυτή θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί χωρίς την πολύτιμη βοήθεια και στήριξη της οικογένειάς μου.

Εισαγωγή

Α. Γενικοί προβληματισμοί

Τα νανουρίσματα αποτελούν πολύ σημαντικό και πολύτιμο κομμάτι της δημοτικής μουσικής. Αυτά τα τραγούδια χρονολογούνται από τα αρχαία χρόνια μέχρι και τις μέρες μας. Στην αρχαιότητα τα νανουρίσματα ονομάζονταν «βαυκαλήματα». Σήμερα, «νανουρίσματα» ή «ναναρίσματα» από την λέξη νάνι. Τα νανουρίσματα έχουν απαλές και ήρεμες μελωδίες και σκοπός τους είναι να ηρεμίσουν και να αποκοιμίσουν τα παιδιά. Υπάρχουν νανουρίσματα με απλή δομή και άλλα με πιο περίτεχνη σύνθεση. Στο περιεχόμενό τους συναντάει και παρατηρεί κανείς, πληροφορίες για την συμπεριφορά της μάνας, του παιδιού, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας που τους περιβάλλει. Τα νανουρίσματα αποτυπώνουν την αγωνία, τους φόβους, τις σκέψεις και τους προβληματισμούς που έχει μια μητέρα για το μέγλωμα και το μέλλον του παιδιού της. Επίσης, πέρα από τις ανησυχίες και τους φόβους, διακρίνεται η αγάπη της μάνας, η φροντίδα και η περηφάνια που νιώθει για το παιδί. Παρόλο που η ελληνική δημοτική μουσική παράδοση, είναι τόσο μεγάλη και πλούσια, δυστυχώς τα νανουρίσματα είναι ένα είδος που δεν έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον για περεταίρω μελέτη και θα έλεγε κανείς ότι έχει αγνοηθεί μουσικά, αλλά και ποιητικά από ερευνητές.

Η επαφή μου με την παραδοσιακή μουσική ξεκίνησε όταν άρχισα να φοιτώ στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, η ενασχόλησή μου με το τραγούδι με οδήγησε στο να ασχοληθώ με αυτό το είδος, τα νανουρίσματα, γιατί είναι ένα καθαρά φωνητικό είδος για το οποίο δεν υπάρχουν πολλές πηγές, μιας και οι περισσότεροι μελετητές δεν ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με αυτό.

Ήρθα σε επαφή με τους κυρίους, Μάρκο Δραγούμη και Θανάση Μωραΐτη, οι οποίοι με βοήθησαν και μου έδωσαν χρήσιμες πληροφορίες. Με ξενάγησαν στο Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Αρχείου Μέλπως Μερλιέ και μου παρέδωσαν τον δίσκο *Νανουρίσματα - Ηχογραφήσεις 1930 - 1998*, αλλά δυστυχώς δεν είχαν κάποιο γραπτό κείμενο στο αρχείο για περεταίρω μελέτη. Όταν άρχισα να ερευνώ για συγγράμματα, αντιμετώπισα αρκετές δυσκολίες, καθώς δεν υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία για αυτό το είδος μουσικής. Το μεγαλύτερο ποσοστό του υλικού αφορούσε τον κλάδο της λαογραφίας, της φιλολογίας και τον κλάδο των παιδαγωγικών.

Γενικότερα, πέρα από το θέμα της βιβλιογραφίας δεν αντιμετώπισα πολλά προβλήματα. Η μόνη δυσκολία που είχα, ήταν κατά την διάρκεια των καταγραφών στα τουρκόφωνα νανουρίσματα που περιλαμβάνει ο δίσκος αυτός. Ο λόγος που δυσκολεύτηκα ήταν η άγνοιά μου προς τη συγκεκριμένη γλώσσα – διάλεκτο. Έγινε από μεριάς μου μια προσπάθεια να χωρίσω τις συλλαβές των ποιητικών κειμένων, ώστε να υπάρχει μια ομοιογένεια στο σύνολο για να μπορέσω αποτυπώσω όσο πιο σωστά γίνεται την συγκεκριμένη γλώσσα.

Ο Μάρκος Δραγούμης στο προσωπικό του κείμενο, που παρουσιάζεται στο ένθετο του δίσκου αναφέρει, «τα κείμενα αυτά απαγγέλλονται αδιάκοπα, χωρίς επαναλήψεις συλλαβών, ή την παρεμβολή λέξεων εκτός κειμένου, όπως συμβαίνει τόσο συχνά στα δημοτικά τραγούδια του χορού ή του τραπεζιού» (Δραγούμης 2003, 3-4). Η προσωπική μου παρατήρηση πάνω σε αυτό που αναφέρει γραπτώς ο Μάρκος Δραγούμης είναι ότι όντως τα νανουρίσματα δεν περιέχουν λέξεις εκτός κειμένου και επαναλήψεις, αλλά υπάρχουν και εξαιρέσεις. Σε μερικά νανουρίσματα θα παρατηρήσετε ότι οι ερμηνεύτριες χρησιμοποιούν λέξεις που δεν έχουν καμία συνοχή με το υπόλοιπο κείμενο όπως είναι για παράδειγμα τα νανουρίσματα «Έλα ύπνε μ' ασά μακρά», «Κλαίει το αηδόνι», «Να κοιμήσω πολλά».

B. Μεθοδολογία

Το πρώτο και βασικό βήμα για την εκπόνηση αυτής της εργασίας ήταν να παραλάβω τον δίσκο από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο – Φύλοι Αρχείου Μέλπωσ Μερλιέ. Μετά από αυτό, άρχισα να ακούω ένα - ένα τα νανουρίσματα και να γράφω τις πρώτες νότες στο πεντάγραμμο. Πρώτα κατέγραφα την μελωδική γραμμή και έπειτα πρόσθετα τα ρυθμικά σχήματα. Για να υπάρξει μια γενική εικόνα των νανουρισμάτων, πρώτα κατέγραψα από το κάθε νανουρίσμα την πρώτη στροφή (βασική μελωδία) και στην συνέχεια ακολούθησαν και οι παραλλαγές. Παράλληλα, δούλευα και τους στίχους των νανουρισμάτων. Για τις μεταγραφές στηρίχτηκα στο βιβλίο *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια* του Γ. Σπυριδάκη και του Σ. Περιστέρη. Οι πληροφορίες που έλαβα από το συγκεκριμένο βιβλίο, κυρίως από το δεύτερο μέρος της εισαγωγής, ήτανε πολύτιμες για μένα. Το συγκεκριμένο σύγγραμμα είναι πολύ βοηθητικός οδηγός όσον αφορά τις μεταγραφές. Από εκεί άντλησα πληροφορίες για το σύστημα γραφής, τα σύμβολα, τον ρυθμό και ότι αφορά την μελωδική καταγραφή.

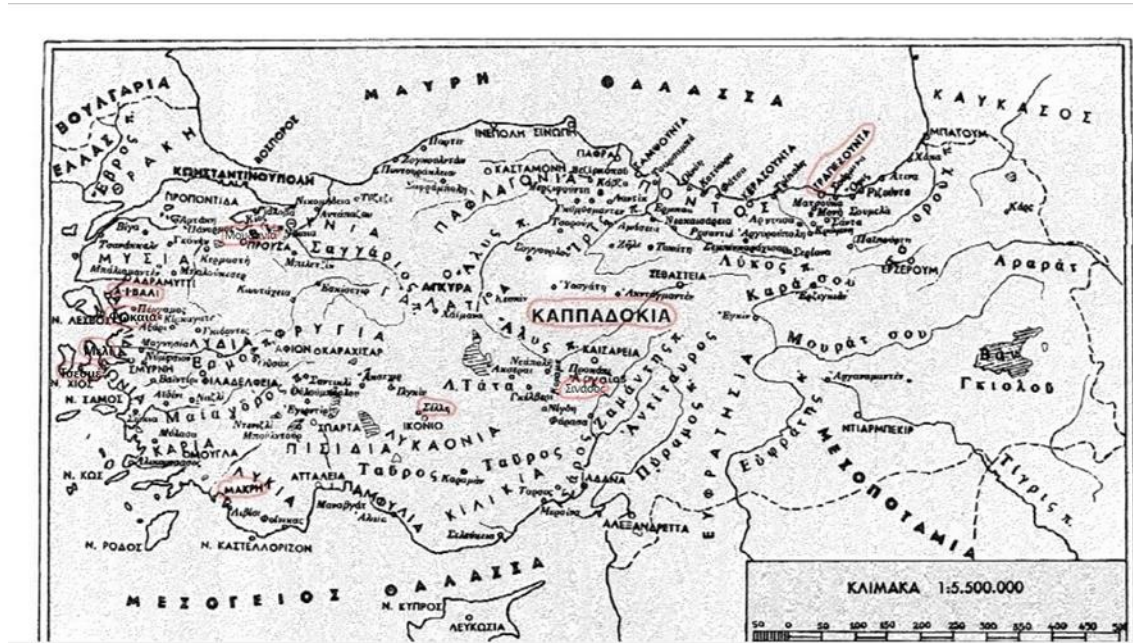
Στο γραπτό και πρώτο μέρος αυτής της εργασίας αναφέρομαι στα νανουρίσματα ιστορικά, από την προέλευσή τους στα αρχαία χρόνια μέχρι και σήμερα. Για να μπορέσω να καλύψω το κεφάλαιο αυτό χρονικά, μελέτησα κείμενα από αρχαίους Έλληνες συγγραφείς όπως ο Όμηρος και ο Πλάτωνας αλλά και πιο σύγχρονους ποιητές, όπως ο Γιάννης Ρίτσος. Στην συνέχεια, με την βοήθεια του βιβλίου του Ηλία Σακαλάκ, *Μουσικές Βιταμίνες* μελέτησα και κατέγραψα τις θεραπευτικές ιδιότητες που προσφέρουν τα νανουρίσματα, το πόσο βοηθούν στην ανάπτυξη του παιδιού σωματικά αλλά και ψυχικά. Αυτό το βιβλίο γενικά αναφέρεται στις θεραπευτικές ιδιότητες που προσφέρει η μουσική στον άνθρωπο. Αφιερώνει λοιπόν, ένα ολόκληρο κεφάλαιο για τα νανουρίσματα και την ωφελιμότητά τους. Εξαιρετικά βοηθητικό βιβλίο υπήρξε το από το βιβλίο *Παιδική ηλικία και διαβατήριες τελετές* στο κεφάλαιο νανουρίσματα – ταχταρίσματα, του Ευάγγελου Αυδίκου. Το βιβλίο αυτό έχει ως βασικό θέμα το παιδί και το μεγάλωμά του από την στιγμή της γέννησής μέχρι τα παιδικά χρόνια, στις παλιές και σύγχρονες κοινωνίες. Αναλύει την διαπροσωπική σχέση μητέρας παιδιού στις παραδοσιακές και σύγχρονες κοινωνίες, δίνοντας παραδείγματα από στίχους δημοτικών νανουρισμάτων από διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Ουσιαστικά η εργασία αυτή δεν ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με τις μεταγραφές και την ανάλυση, των δεκατεσσάρων νανουρισμάτων του συγκεκριμένου δίσκου, αλλά αναφέρει, και καταγράφει βασικές πληροφορίες και γνώσεις που αφορούν το είδος τα νανουρίσματα ιστορικά και λειτουργικά. Δυστυχώς φάνηκε από την έρευνά μου ότι μουσικά τουλάχιστον, είναι εξαιρετικά παραγκωνισμένο αυτό το είδος από τους εθνομουσικολόγους ερευνητές.

Γ. Γεωγραφικά στοιχεία

Όπως ειπώθηκε πιο πάνω, η εργασία αυτή είναι βασισμένη στα νανουρίσματα της Μικράς Ασίας από μια συγκεκριμένη δισκογραφική δουλειά, από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο – Φίλοι Αρχείου Μέλπως Μερλιέ. Επομένως η εργασία αυτή κινείται σε συγκεκριμένα γεωγραφικά μέρη. Οι περιοχές που αναφέρονται στο δίσκο είναι οι εξής: Μελί, Πόντος, Φώκιες, Μουδανιά, Καππαδοκία, Αϊβαλί, Μάκρη, Τσεσμές Ιωνίας, Σύλλη Λυκαονίας και Σινασός. Να προσθέσω ότι πέντε νανουρίσματα είναι Τουρκόφωνα και δεν γνωρίζουμε την ακριβή προέλευση τους, μόνο ότι προέρχονται από την Μικρά Ασία. Στο χάρτη που ακολουθεί βλέπουμε όλες τις περιοχές και τα χωριά της Μικράς Ασίας. Τα κυκλωμένα σημεία του χάρτη είναι οι περιοχές που θα μελετήσουμε στην παρούσα εργασία και όπως μπορούμε να

διακρίνουμε, τα περισσότερα νανουρίσματα προέρχονται από τα Δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας.

Εικόνα 1: Η Μικρά Ασία με τα αρχαία ονόματα των πόλεων και των επαρχιών.

Αρχείο Κ.Μ.Σ (Ευδωρίδου 2010, 30)

Η Μικρά Ασία (Κορρές.) βρίσκεται στα δυτικά της Ασίας, όπου βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος, στα νότια από τη Μεσόγειο Θάλασσα, και τέλος, στα βόρεια από τη Μαύρη Θάλασσα, τον Βόσπορο, και την Θάλασσα του Μαρμαρά. Για την ονομασία της, Μικρά Ασία, έχουμε αναφορές από τον Παύλο Ορόσιο, ενώ ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος χρησιμοποίησε τον όρο Ανατόλια. Η ονομασία αυτή χρησιμοποιήθηκε και από τους Τούρκους. Οι περιοχές Παφλαγονία, Βιθυνία και ο Πόντος βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της Μικράς Ασίας. Στο νότιο μέρος, έχουμε τις περιοχές, Λυκία, Πισιδία, Κιλικία, Παμφυλία, ενώ δυτικά έχουμε, τη Μυσία, τη Λυδία και την Καρία. Στο κεντρικό τμήμα της Μικράς Ασίας βρίσκονται οι περιοχές Καππαδοκία, Φρυγία, Ισαυρία, Λυκαονία και Γαλάτια. Τα ονόματα των περιοχών αυτών είναι γνωστά από την αρχαιότητα. Το πρώτο βασίλειο που δημιουργείται, είναι το βασίλειο των Χετταίων, με πρωτεύουσα τη Χαττούσα. Αργότερα, το βασίλειο των Φρυγών, με πρωτεύουσα το Γόρδιο. Η δημιουργία των ελληνικών πόλεων σ' αυτές τις περιοχές οφείλεται στους Ίωνες, τους Δωριείς και τους Αιολείς, που εγκαταστάθηκαν εκεί περίπου το 1100 π.Χ. Ο Ελληνισμός επικράτησε εκεί για αιώνες, μέχρι και την μικρασιατική καταστροφή του 1922.

Δ. Οργάνωση της μελέτης

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε τέσσερεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα εξετάζεται η ιστορική πορεία των νανουρισμάτων από την αρχαιότητα έως και σήμερα. Γίνεται αναφορά σε στοιχεία από την αρχαιοελληνική μυθολογία, σε κείμενα αρχαίων φιλοσόφων αλλά και πιο σύγχρονων ποιητών. Στην πορεία αυτής της ενότητας παρουσιάζεται και εξετάζεται η χρησιμότητα και τα οφέλη της μουσικής των νανουρισμάτων στα έμβρυα, στα νεογέννητα μωρά και στα παιδιά, αλλά και της δυαδικής σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στην μητέρα και το παιδί.

Στη δεύτερη ενότητα γίνεται αναφορά στα είδη των δημοτικών νανουρισμάτων και που κατατάσσονται από τους ερευνητές. Πραγματοποιείται επίσης, ένας σχολιασμός για το ποιητικό περιεχόμενο με παραδείγματα από νανουρίσματα. Στο τέλος αυτής της ενότητας γίνεται αναφορά στον αυτοσχεδιασμό όπου βασίζονται τα νανουρίσματα και στην ανάλυση των ποιητικών κειμένων.

Στην τρίτη ενότητα της παρούσας εργασίας, πραγματοποιείται μια μικρή ιστορική αναφορά για το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο, αλλά και για τον δίσκο, *Νανουρίσματα - Ηχογραφήσεις 1930 - 1998*, ο οποίος περιλαμβάνει 48 νανουρίσματα από όλη την Ελλάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ένας πίνακας όπου εξηγεί τον τρόπο καταγραφής των νανουρισμάτων στην παρτιτούρα και τα ειδικά σύμβολα που χρησιμοποιήθηκαν για να είναι πιο ευανάγνωστά τα νανουρίσματα στον αναγνώστη και ένας οδηγός με πληροφορίες που αφορούν την καταγραφή των μουσικών και ποιητικών κειμένων.

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα, πραγματοποιείται η παρουσίαση των νανουρισμάτων. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται δεκατέσσερα νανουρίσματα από την Μικρά Ασία. Τα νανουρίσματα, όπως προαναφέρθηκα, προέρχονται από τον δίσκο *Νανουρίσματα - Ηχογραφήσεις 1930 - 1998* του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου - Φίλοι Αρχείου Μέλπωσ Μερλιέ. Τα νανουρίσματα είναι ταξινομημένα με την σειρά που βρίσκονται στον δίσκο και για μεγαλύτερη ευκολία είναι καταγεγραμμένοι στα περιεχόμενα οι αριθμοί των νανουρισμάτων του δίσκου. Παρουσιάζονται με την σειρά τα δεκατέσσερα νανουρίσματα από την Μικρά Ασία με τις παρτιτούρες, τις παραλλαγές της κάθε στροφής, τους στίχους και την μετάφρασή τους όπου υπάρχει ανάγκη για την κατανόηση του περιεχομένου τους, και την σχετική ανάλυση και σχολιασμό με πίνακες, για το κάθε νανούρισμα ξεχωριστά.

Η εργασία καταλήγει με τα συμπεράσματα και τους σχολιασμούς που προκύπτουν από την συγκεκριμένη μελέτη. Στο τέλος καταγράφεται η πλήρης βιβλιογραφία και η διαδικτυογραφία που χρησιμοποιήθηκε κατά την διάρκεια της έρευνας αυτής. Εντελώς αναφορικά κατατίθεται η δισκογραφία, με ολοκληρωμένες συλλογές από νανουρίσματα είτε παραδοσιακά είτε σύγχρονα.

1.Νανουρίσματα - γενικά

Τα νανουρίσματα είναι αυτοσχέδια τραγούδια που ερμηνεύουν οι μητέρες ή και άλλα συγγενικά πρόσωπα, οικεία στο παιδί. Ανάλογα με τον τόπο προέλευσής τους και την χρονική τους τοποθέτηση λαμβάνουν κάθε φορά διαφορετικές ονομασίες. Στην αρχαία Ελλάδα ήταν γνωστά ως βαυκαλίσματα (Μαντουλίδης 1977, 57) ή βαυκαλήματα ή καταβαυκαλήματα (Αυδίκος 2012, 376). Στις συλλογές των δημοτικών τραγουδιών απαντούν και οι όροι: υπνωτικά, νάναρα, ναναρίσματα, μινυρίσματα, νενιάσματα, κανακίσματα και νιανία (Μπάτη 1996, 93).

Τα νανουρίσματα παρουσιάζουν συγκεκριμένες μελωδικές γραμμές και μοτίβα, που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά και σε διάφορες περιοχές, ωστόσο τα τραγούδια αυτά είναι αυθόρμητα, διότι κάθε μητέρα έχει τον δικό της ξεχωριστό τρόπο, να επικοινωνεί με το παιδί της. Μέσα από αυτό εκφράζει την αγάπη, τους φόβους, τις ανησυχίες και τα όνειρά της για το μέλλον. Ενίοτε εκμυστηρεύεται τα μυστικά της και τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει στην καθημερινότητά της. Βασικός στόχος και προτεραιότητά της φυσικά, είναι να φροντίσει, να ηρεμίσει και να κοιμίσει το παιδί της. Γι' αυτόν τον λόγο τα νανουρίσματα έχουν λιτή μελωδική μορφή, χωρίς υπερβολικά στολίδια και συντίθεται σε ελεύθερο ρυθμό.

Το ποιητικό μέρος των νανουρισμάτων στηρίζεται σε δίστιχους, ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Η δίστιχη μορφή στηρίζεται στο «αρχέτυπο λαϊκό τυπολογικό εκφραστικό μέτρο, γεγονός που διαμορφώθηκε και λόγω της χρηστικότητας αυτού του είδους» (Αυδίκος 2012, 378). Το νανούρισμα διαρκούσε τόσο όσο ήταν απαραίτητο για να κοιμηθεί το παιδί. Αν εκείνο, για κάποιον λόγο, δεν μπορούσε να ηρεμίσει και να κοιμηθεί, τότε η μητέρα αναγκαζόταν να προσθέσει αυτοσχέδιους στίχους με αποτέλεσμα να μακραίνει η ποιητική σύνθεση του τραγουδιού της, ή και το αντίθετο. Ο Καραβίδας, αναφέρει στη διατριβή του ότι «το δημοτικό νανούρισμα ανήκει στην απρόσωπη προφορική ποίηση, γιατί είναι δημιούργημα του λαού, δημιούργημα της ανώνυμης μάνας και η μετάδοσή του μέσα στο χρόνο έγινε χείλη με χείλη και από γενιά σε γενιά» (Καραβίδας 2003, 37–38).

1.1 Ταχταρίσματα

Τα ταχταρίσματα ανήκουν στην ίδια ομάδα με τα νανουρίσματα αφού είναι κι αυτά «τραγούδια διαπροσωπικής επικοινωνίας και έκφρασης συναισθημάτων» (Αυδίκος 2012, 405). Ωστόσο τα ταχταρίσματα διαφέρουν από τα νανουρίσματα ως προς την χρηστικότητά τους: Δεν κοιμίζουν το παιδί, αλλά το ησυχάζουν όταν έχει κάποια ενόχληση ή ανησυχία και σκοπός τους είναι να του αποσπάσουν την προσοχή από οποιαδήποτε ενόχληση (κοιλιακούς πόνους, οδοντοφυΐα κ.α.). Γι' αυτό το λόγο, έχουν γρήγορο ρυθμό και το μέτρο τους είναι τροχαϊκός οκτασύλλαβος, σε αντίθεση με τα νανουρίσματα που είναι αργόσυρτα τραγούδια σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο. Χαρακτηριστικό των ταχταρισμάτων είναι ότι συνδυάζουν και την κίνηση. Η μητέρα κουνάει τα χέρια, χορεύει το παιδί στην αγκαλιά της ή στα πόδια, όταν το παιδί είναι σε θέση να σταθεί όρθιο. Εδώ είναι εμφανής και ο διδακτικός χαρακτήρας αυτών των τραγουδιών, καθώς το παιδί μαθαίνει να κινεί τα χέρια, τα πόδια και το κεφάλι του, να χτυπάει παλαμάκια ταυτόχρονα μέσα από το τραγούδι μαθαίνει τα μέρη του σώματος.

Όσον αφορά τη στιχουργική, τα ταχταρίσματα αποτελούνται από απλές εκφράσεις, που συχνά δεν έχουν κανένα νοηματικό περιεχόμενο: τάχι - τάχι, τύρι- τύρι, νανανά, όπα-όπα, ρίρι-ρίρι κ.α (Αυδίκος 2012, 405 - 406). Αντιθέτως, έχουν περιπαιχτικό χαρακτήρα, διότι η μητέρα προκαλεί το γέλιο του μωρού της για παράδειγμα (Αυδίκος 2012,405)

Τύρι τύρι τύρι τύρι

Να τον δω караβοκύρη

Άλλοτε όμως, απαντούν με εκφράσεις που αποκαλύπτουν τις προσδοκίες τις μάνας για καλή ζωή, υγεία και γάμο όπως: αργυρέ μου μαστραπά, το παιδί μου το μικρό, το παιδί μου το χιονάτο, το παιδί μου το τρυγόνι, το παιδί μου το κανάρι, το παιδάκι μου το ρούσο, το παιδί μου το κακνάτο¹ (Αυδίκος 2012, 406).

---

¹ Κακνάτο = παραχαϊδευμένο

1.2 Ιστορικά στοιχεία

Σύμφωνα με τον Ν. Πολίτη, μέσα στο δημοτικό τραγούδι επιβιώνουν πανάρχαια ήθη και έθιμα που χρονολογούνται πριν από την εποχή του Ομήρου. Στην συλλογή του *Λαογραφικά Σύμμεικτα* αναφέρει ότι τα δημοτικά άσματα «φαίνονται ως χείμαρροι αφρισμένοι, εκρέοντες όχι από ανθρώπινα χείλη, αλλ' από του βράχου της Οίτης και του Ολύμπου» (Πολίτης 1920, 272). Τα νανουρίσματα, ως μια ιδιαίτερη κατηγορία δημοτικών τραγουδιών έχουν βαθιές ρίζες μέσα στον χρόνο και ανάγονται σε αρχαίους πολιτισμούς, αποτελώντας έτσι ένα «είδος παγκόσμιας λαϊκής δημιουργίας» (Αυδίκος 2012, 375).

Είναι χαρακτηριστικά τα παραδείγματα από την ελληνική μυθολογία όπου οι Θεοί και οι άνθρωποι προσκαλούσαν τον Ύπνο² για να τους γλυτώσει έστω και για λίγο από τις δυσκολίες και τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν. Ένα πρώιμο παράδειγμα εντοπίζεται στην *Ιλιάδα* του Ομήρου, στη Ραψωδία Ξ³, όπου η Θεά Ήρα ζητεί από τον Θεό Ύπνο, γιο της Νύχτας και αδερφό του Θανάτου, να κοιμίσει τον Θεό Δία, για να προλάβουν οι άλλοι Θεοί να βοηθήσουν τους Έλληνες πολεμιστές στην Τροία. Η Ήρα έταξε στον Ύπνο ένα χρυσό θρόνι και την Πασιθέα, μία από τις Χάριτες, με την οποία ο Ύπνος ήταν ερωτευμένος. Με αυτόν τον τρόπο η Ήρα έπεισε τον Ύπνο να βάλει σε εφαρμογή το σχέδιο της.

Ύπνε ἄναξ πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων,
ἤμην δὴ ποτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες, ἠδ' ἔτι καὶ νῦν
πείθει· ἐγὼ δέ κέ τοι ιδέω χάριν ἦματα πάντα.
κοίμησόν μοι Ζηνὸς ὑπ' ὀφρύσιν ὅσσε φαιινῶ
αὐτίκ' ἐπεὶ κεν ἐγὼ παραλέξομαι ἐν φιλότῃτι.
δῶρα δέ τοι δώσω καλὸν θρόνον ἄφθιτον αἰεὶ
χρύσειον· Ἥφαιστος δέ κ' ἐμὸς πάϊς ἀμφιγυήεις

---

² Ο Ύπνος στην ελληνική μυθολογία παρουσιάζεται ως μειλίχιος θεός ή δαίμονας, ωραίος και νέος στην όψη με μεγάλα φτερά στους ώμους. Κρατώντας ένα κλαδί στο χέρι όπου έσταζαν σταγόνες από τον ποταμό της Λήθης, σκορπούσε τον ύπνο σπέρνοντας με τις σταγόνες αυτές όνειρα γλυκά. Ο Όμηρος στην *Ιλιάδα* τον αποκαλεί «νήδυμο» (= γλυκό) και τον τοποθετεί τη νήσο της Λήμνου (Μήττα,χχ.).

³ Ομήρου «*Ιλιάδα*» Ραψωδία Ξ στ. 230 - 241.

τεύξει' ἀσκήσας, ὑπὸ δὲ θρῆνυν ποσὶν ἦσει,
τῷ κεν ἐπισχοίης λιπαροὺς πόδας εἰλαπινάζων.

Μετάφραση

Ἕπνε, δυνάστη των ἀθάνατων και των ἀνθρώπων ὅλων,
σε πεθυμιά δικιά μου ἀν ἔστερξες ποτέ, και τώρα πάλε
ἐπάκουσέ με, και τη χάρη σου θα τη θυμούμαι αἰώνια.
Τ' ἀστραφερά του Δία για κοίμισε κάτω ἀπ' τα φρύδια μάτια,
μόλις ἐγὼ πλαγιάσω δίπλα του, τον πόθο να χαρούμε'
και δῶρο ἐγὼ θρονί ἀκατάλυτο, πανῶριο θα σου δώσω,
χρυσό, που ο γιος μου ο χεροδύναμος με τέχνη θα σου φτιάσει,
ο Ἥφαιστος, να 'χει για τα λιόφωτο ποδάρια σου προσκάμνι,
να τ' ἀκουμπάς μαθές ἀπάνω του στα ξεφαντώματα σου
(Καζαντζάκης - Κακρίδης 2015, 242).

Στον *Ορέστη* του Ευριπίδη η Ηλέκτρα καλεί τον Ἕπνο για να ξεκουράσει τον κατατρεγμένο Ορέστη από τις Ερινύες που τον κυνηγούν ἕξι μέρες μετά τη δολοφονία της μητέρας του Κλυταιμνήστρας. Η Ηλέκτρα δεν αντέχει να βλέπει τον ἀδερφό της να υποφέρει από τις τύψεις και προσπαθεῖ να μην ξυπνήσει τον ἀδερφό της που με την βοήθεια του Ἕπνου καταφέρνει να ἠσυχάσει. Αυτό φαίνεται στην σκηνή που τρέχουν οι γυναίκες⁴ από το Ἄργος να συμπαρασταθούν στην Ηλέκτρα κι αυτή τους εκλιπαρεῖ να εἶναι ὅσο το δυνατόν πιο ἠσυχες για να μην ξυπνήσουν τον ἀδερφό της. (Δανιήλ 2020). Επίσης, ο Πλάτωνας στο ἔργο του *Νόμοι*, μνημονεύει τον τρόπο που κοίμιζαν οι μητέρες τα μωρά τους και ἀναλύει τη χρησιμότητα της μουσικής και της κίνησης σε ὅλη αυτήν τη διαδικασία. Ο Πλάτωνας ἦταν ἀπό τους πρώτους φιλοσόφους που ἐπιχείρησε να ἐξετάσει το ζήτημα της ἀνατροφῆς και της ἐκπαίδευσης των μικρῶν παιδιῶν. Μέχρι τότε, η ἀνατροφή, η ἐκπαίδευση και γενικότερα η σχέση μάνας - παιδιού δεν ἀπασχόλησε τον κλάδο της φιλοσοφίας και κάποιον ἄλλον ἐπιστημονικό κλάδο. Η μόνη ἐπιστήμη που ἀσχολήθηκε μ' αυτό το θέμα ἦταν η ἐπιστήμη της ιατρικής. Ἀντλώντας λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖ στοιχεῖα, ο Πλάτωνας κατέληξε στο ἐξῆς συμπέρασμα, ὅτι η κίνηση σε συνδυασμό με τη μουσική εἶναι ἓνα καλό μέσο ἐκγύμνασης του σώματος και της ψυχῆς. Στο ἀπόσπασμα που παρατίθεται πιο κάτω ο

---

⁴ Ευριπίδης «*Ορέστη*» βλ. χορὸ στ.140-180.

Πλάτωνας εξηγεί πόσο σημαντική είναι η κίνηση σε συνδυασμό με τα νανουρίσματα για την ηρεμία και την υγεία ενός βρέφους.

λάβωμεν τοίνυν τοῦτο οἷον στοιχεῖον ἐπ' ἀμφοτέρα, σώματός τε καὶ ψυχῆς τῶν πάνυ νέων τὴν τιθήνησιν καὶ κίνησιν γιγνομένην ὅτι μάλιστα διὰ πάσης τε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὡς ἔστι σύμφορος ἅπασι μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς ὅτι νεωτάτοισι, καὶ οἰκεῖν, εἰ δυνατὸν ἦν, οἷον ἀεὶ πλέοντας· νῦν δ' ὡς ἐγγύτατα τούτου ποιεῖν δεῖ περὶ τὰ νεογενῆ παίδων θρέμματα. τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἀπὸ τῶνδε, ὡς ἐξ ἐμπειρίας αὐτὸ εἰλήφασιν καὶ ἐγνώκασιν ὄν χρήσιμον αἶ τε τροφοὶ τῶν σμικρῶν καὶ αἱ περὶ τὰ τῶν Κορυβάντων ἰάματα τελοῦσαι· ἠνίκα γὰρ ἄν που βουλευθῶσιν κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παιδίων αἱ μητέρες, οὐχ ἡσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν ἀλλὰ τὸναντίον κίνησιν, ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀεὶ σείουσαι, καὶ οὐ σιγὴν ἀλλὰ τινα μελωδίαν, καὶ ἀτεχνῶς οἷον καταυλοῦσι τῶν παιδίων, καθάπερ ἢ τῶν ἐκφρόνων βακχειῶν ἰάσεις, ταύτη τῆ τῆς κινήσεως ἅμα χορεία καὶ μούση χρώμεναι.⁵

Μετάφραση

Ας πάρουμε, λοιπόν, σαν βασικό στοιχείο για τη ψυχή και το σώμα των παρά πολύ μικρών παιδιών το θήλασμα και την κίνηση που γίνεται όσο το δυνατό περισσότερο όλη τη νύχτα και τη μέρα, παραδεχόμενοι πως είναι ωφέλιμη και σε όλους τους άλλους, κυρίως όμως στους πολύ μικρούς που θα έπρεπε, αν ήταν δυνατό, να λικνίζονται συνεχώς σα να ζούσαν μέσα σ' ένα πλοίο. Να, λοιπόν, ποιος είναι ο ιδανικός τρόπος ανατροφής τον οποίο πρέπει να μιμηθούμε όσο καλύτερα μπορούμε σ' όλα τα νεογέννητα παιδιά. Μερικές ενδείξεις εξ άλλου μας κάνουν να συμπεραίνουμε ότι η μέθοδος αυτή θα αποκαλυφθεί εκ πείρας και θεωρήθηκε χρήσιμη από τις παραμάνες των μικρών παιδιών κι από τις γυναίκες που γιατρεύουν την αρρώστια των Κορυβάντων. Όταν, πραγματικά, θέλουν να κοιμίσουν οι μητέρες τα παιδιά τους που είναι δύσκολα στον ύπνο, δεν τα' αφήνουν στην ησυχία τους, αλλά αντιθέτως τα κουνούν και τα πηγαionoφέρνουν αδιάκοπα μέσα στην αγκαλιά τους και δεν σωπαίνουν, αλλά τους λένε και κάποια νανουρίσματα. Στην κυριολεξία μάλιστα καμιά φορά ξεκουφαίνουν τα μωρά τους όπως οι

⁵ Πλάτων «Νόμοι» στ.790c 5- 790 e 4.

κατεχόμενες από μανία ιέρειες του Βάκχου, χρησιμοποιώντας σαν θεραπευτικό μέσο την κίνηση αυτή με συνοδεία χορού και μουσικής (Μοσκόβης χ.χ. 482–85).

Μία άλλη πηγή είναι, τα *Ειδύλλια* του Θεόκριτου, στον *Ηρακλίσκο* 24. Εδώ, ο Θεόκριτος διασώζει ένα νανούρισμα που έλεγε η Αλκμήνη στα δίδυμα παιδιά της, τον Ηρακλή και τον Ιφικλή. Η μητέρα τους Αλκμήνη, τους λούζει, τους ταΐζει και τους κοιμίζει μέσα σε μια ασπίδα, λάφυρο του Αμφιτρώωνα από τον νεκρό Πτερέλαο στον Τρωικό πόλεμο:

εὔδεντ', ἐμὰ βρέφεια, γλυκερὸν καὶ ἐγέρσιμον ὕπνον·
εὔδεντ', ἐμὰ ψυχά, δὴ ἀδελφεοί, εὔσοα τέκνα·
ὄλβιοι εὐνάζοισθε καὶ ὄλβιοι ἄῶ ἴκοισθε.

Μετάφραση

Ὑπνο γλυκό κι ὕπνο αλαφρό, παιδιά μου κοιμηθεῖτε,
κλείσετε τα ματάκια σας, ευτυχισμένα αδέρφια
καλότυχο το πλάγιασμα και το ξημέρωμά σας
(Πολέμης 2015).

Νανουρίσματα της βυζαντινής εποχής δεν έχουν διασωθεί, όμως γνωρίζουμε ότι οι μητέρες νανούριζαν τα παιδιά τους από την μαρτυρία του Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναφέρει στην *Ελληνική Πατρολογία*:

Ἔτσι η φύση διάκειται ευνοϊκά και φέρεται φιλικά προς τα τραγούδια και τις μελωδίες όπως και τα παιδιά που κλαίνε και δυσκολεύονται να κοιμηθούν, έτσι οι παραμάνες τους λοιπόν κρατώντας τα στην αγκαλιά τους, πάνε κι έρχονται πολλές φορές και μαγεύοντάς τα και με μερικά παιδικά τραγούδια, τα κοιμίζουν (Χατζηγεωργίου 2014).

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, οι Έλληνες μέσα από τα δημοτικά τραγούδια, εξέφραζαν τον καημό τους, τα πάθη τους και την ανάγκη τους για απελευθέρωση. Τα ερμήνευαν όχι μόνο η αγωνιστές και οι γραμματιζόμενοι αλλά και οι μανάδες. Εξαιτίας της ανεπτυγμένης εθνικής συνείδησης του λαού η Ελληνίδα μάνα έβλεπε στο παιδί της τη συνέχεια του έθνους, τον άνθρωπο που θα κρατούσε την ιστορία της

Ελλάδας, και θα πολεμούσε για χάρη της αν χρειαζόταν. Εκείνη την περίοδο, και μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, το δημοτικό τραγούδι άρχισε να φθίνει, όμως η συνήθεια των μανάδων να νανουρίζουν τα παιδιά τους δεν σταμάτησε. Έλεγαν τα μέχρι τότε γνωστά νανουρίσματα, χωρίς να δημιουργούν άλλα καινούρια. Τα νανουρίσματα αυτά περνούσαν από γενιά σε γενιά και εμπλουτίζονταν με νέες παραλλαγές, καθώς οι μητέρες προσάρμοζαν τα τραγούδια αυτά, ώστε να ταιριάζουν στα παιδιά τους.

Πολλοί ποιητές έγραψαν νανουρίσματα, εμπνευσμένοι από τα πιο παλιά δημοτικά νανουρίσματα εκείνης της περιόδου. Ένα παράδειγμα είναι ο ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824 - 1879), στο ποίημα του *νάνι - νάνι*⁶ (Βαλαωρίτης χ.χ.) Επίσης ένα

Ἐφύσ', ἀγεράκι δροσερό,
μέσ στῶν δενδρῶν τὰ φύλλα.
Πάρ' ἀπ' τὰ ρόδα τὸν ἀνθὸ
ἀπ' τὴ μηλιὰ τὰ μῆλα
καὶ φέρ' τα στὸ παιδάκι μου.
Εἶναι καλὸ καὶ κάνει,
ἤσυχο, νάνι, νάνι.
Ἀρχίνησε τὸ λάλημα,
ἀηδόني ἐρωτεμένο,
νανάρισέ το, τὸ φτωχὸ
εἶν' ἀποκοιμημένο
σὰν τὴ γλυκιά σου συντροφιά
μέσ στὴ φωλιά σὰν κάνει,
τὴ νύχτα, νάνι, νάνι.
Ἄνοιξε, νυχτολούλουδο,
ἄνοιξε καὶ μὴν κλείσεις,
τὴν ὀμορφὴ σου μυρωδιὰ
ὡσότου νὰ τὴ χύσεις
ὅλη μέσ στα μαλλάκια του.
Τὸ μαῦρο, ἰδὲς πῶς κάνει
μαζί μου νάνι, νάνι.
Παίζει τ' ἀγέρι τοῦ Μαγιοῦ
μέσα στὸν καλαμιῶνα,
γελοῦνε τ' ἄνθη, τὰ νερά,

άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα νανουρίσματος καταθέτει ο πρωτοπόρος του δημοτικισμού, ποιητής και πεζογράφος Αργύρης Εφταλιώτης (1849 - 1923) ή αλλιώς Κλεάνθης Μιχαηλίδης (Εφταλιώτης 1952, 24 - 25)⁷.

λαλεῖ ἡ νερογελώνα.

Εὐτυχισμένη εἶμαι κι ἐγὼ

στὰ στήθια μου σὰν κάνει,

τὸ μαῦρο, νάνι, νάνι.

Καὶ σεῖς μὲ τὰ χρυσὰ φτερά,

ὄνειράτά μου, ἐλάτε

στὸ ἔρμο τὸ καλύβι μας,

ἀγάλια ἀγάλια ἐμβᾶτε,

σιγὰ μὴν τὸ ξυπνήσετε·

κοιτάξετε πῶς κάνει

ἄγγελος νάνι, νάνι.

Ὅνειράτα εἶναι τοῦ φτωχοῦ

ἢ συντροφιά, ἢ ἐλπίδα·

τῆς χήρας ἢ παρηγοριά,

ὁ ἥλιος, ἢ ἀχτίδα.

Ἐλάτε, μὴν ἀφήσετε

τὴ μάνα του ποὺ κάνει

μαζί του νάνι, νάνι.

(Βαλαωρίτης 1824 -1879)

⁷Ἐλ' ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ καὶ γλυκοδρόσισέ το,

κατέβ' ἀχτίδα τ' οὐρανοῦ καὶ γλυκοχάιδεψέ το.

Νάνι, νάνι τὸ μωρό μου,

πᾶρε, ὕπνε, τ' ἀκριβό μου.

Στ' ἀγγελικό του πρόσωπο τῆς Παναγιᾶς ἡ χάρη

καὶ τοῦ παιδιοῦ της ὁ σταυρὸς στὰ στήθια του καμάρι.

Νάνι, νάνι στὸ μαντρί σου,

λαγιαρνάκι μου, κοιμήσου.

Τὰ ὄνειρ' ἄς κατέβουνε χρυσὰ καὶ μυρωμένα

ν' ἀνθοβολοῦν στὰ χεῖλη σου χαμόγελα σπαρμένα.

Νάνι, νάνι τ' ἀγγελοῦδι,

νάνι, ἀμύριστο λουλοῦδι.

Στην σημερινή εποχή, μπορεί να συναντήσει κανείς εξαιρετικά ποιήματα βασισμένα στα δημοτικά νανουρίσματα. Ένα παράδειγμα είναι το ποίημα *Πρωινό Άστρο* (Ρίτσος, 1955) του Γιάννη Ρίτσου, το οποίο συνέγραψε για την κόρη του Έρη· χαρακτηριστικό είναι και το *Νανούρισμα στο γιό μου* του Τούρκου ποιητή και θεατρικού συγγραφέα, Ναζίμ Χικμέτ, (Χικμέτ 1988, 119 - 120).

Στη σημερινή εποχή, η παράδοση του νανουρίσματος των μανάδων προς τα παιδιά τους δεν είναι τόσο ακμάια ωστόσο την παράδοση συνεχίζουν να διατηρούν οι γιαγιάδες που τραγουδάνε στα εγγόνια τους κυρίως στα χωριά και στα νησιά. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει φθείρει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την προφορικότητα των νανουρισμάτων. Σήμερα υπάρχουν άλλα μέσα πιο σύγχρονα που αντικαθιστούν αυτή την προφορικότητα, όπως είναι τα CD, οι κασέτες, η τηλεόραση και άλλες συσκευές ήχου και εικόνας όπως επίσης και προγραμμάτων όπως είναι το YouTube κ.α.

1.3 Σχέση μητέρας και παιδιού – συναισθηματικό δέσιμο

Τα νανουρίσματα κατά κανόνα τραγουδιούνται αποκλειστικά από την μητέρα ή κάποιο άλλο οικείο πρόσωπο, όπως είναι για παράδειγμα η γιαγιά. Είναι ένα είδος που εκφράζει τη στενή σχέση μάνας και παιδιού καθώς μέσα από τη φωνή της μητέρας μεταφέρεται στο παιδί ηρεμία και αγάπη. Το νανούρισμα της μάνας εκφράζει μια σχέση που ενδυναμώνεται από διάφορα στοιχεία όπως είναι ο χώρος, η ποιητική τους μορφή και το περιεχόμενο.

Το πρώτο στοιχείο, ο χώρος δηλαδή που γεννιέται και μεγαλώνει το παιδί, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του νανουρίσματος. Μπορεί να αποτελεί ένα

‘Λάτε, τρυγόνες, πείτε μου, τί λέτε στ’ άκριβά σας,
τὸ βράδι σὰν τὰ παίρνετε στὰ μαλακὰ φτερά σας.

Νάνι, νάνι τ’ άργυρό μου,
πᾶρε, ὕπνε, τ’ άκριβό μου.

‘Αν λέτε πῶς τρελαίνεστε, ἐγὼ νὰ πῶ πεθαίνω,
γιατί σεῖς τὰ ἔχετε πολλὰ κι ἐγὼ ἴνα τὸ καημένο.

Νάνι, νάνι τὸ μωρό μου,
νάνι τὸ μονάκριβό μου

(Αργύρης Εφταλιώτης 1849 – 1923)

δωμάτιο ή μια γωνιά του σπιτιού που να είναι προσαρμοσμένος στις ανάγκες του παιδιού. «Είναι ο χώρος που μπαίνουν τα πρώτα θεμέλια της επικοινωνίας του παιδιού με πρόσωπα και πράγματα. Είναι χώρος πλούσιος σε φροντίδα, άνεση και ερεθίσματα. Εδώ το παιδί διαμορφώνει τις πρώτες οπτικές και ακουστικές εικόνες και μπαίνουν τα θεμέλια, της προσωπικότητας του» (Καραβίδας 2003, 51–52).

Το δεύτερο στοιχείο ενδυνάμωσης της σχέσης μητέρας παιδιού, είναι η ποιητική μορφή των νανουρισμάτων δηλαδή ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, η δίστιχη ομοιοκαταληξία (εσωτερικά και εξωτερικά), και ο αργός ρυθμός. Ειδικότερα, η χρήση μακρόσυρτων φωνηέντων, όπως για παράδειγμα το φωνήεν «ω», κ.α., και η χρήση των λέξεων: νάνι, το μωρό μου, το μικρό μου, κλπ. δημιουργούν στα παιδιά ακουστικές εικόνες και προκαλούν αισθήματα ηρεμίας, ασφάλειας και σιγουριάς. Σύμφωνα με τον Αυδίκιο «Εξαιτίας του νόμου της παλμικής αντήχησης, η μουσική δραστηριοποιεί δισεκατομμύρια εγκεφαλικών κυττάρων ευνοώντας μια αρμονική εξισορρόπηση» (Αυδίκος 2012, 377).

Το τρίτο και τελευταίο στοιχείο έχει να κάνει με το περιεχόμενο των νανουρισμάτων το οποίο είναι απλό λεξιλόγιο αλλά πλούσιες εικόνες, οι οποίες μεταφέρουν τη χαρά, την αγωνία, την περηφάνεια και την αγάπη της μάνας προς το παιδί της. επειδή πρόκειται για μια ιδιαίτερη, προσωπική συνομιλία μάνας παιδιού, η κάθε μάνα γνωρίζει τι πρέπει να προσφέρει στο παιδί της, ποιες είναι οι ανάγκες του και πώς θα τις ικανοποιήσει. Ταυτόχρονα όμως το νανούρισμα εξυπηρετεί και την εξομολογητική ανάγκη της ίδιας της μητέρας την οποία δεν κάλυπτε η κλειστή κοινωνία που την περιέβαλλε. έτσι ο σκοπός των νανουρισμάτων ήταν αφενός να ησυχάσουν και να κοιμίσουν το μωρό και αφετέρου να ηρεμίσουν την μητέρα.

1.4 Τα οφέλη των νανουρισμάτων στα παιδιά

Ο τρόπος που μεγαλώνει και αναπτύσσεται ένα παιδί τα πρώτα χρόνια της ζωής του, είναι καθοριστικός για το μέλλον του. Έρευνες μάς δείχνουν ότι η μουσική παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού, βοηθώντας το να αποκτήσει σωματικές και πνευματικές δεξιότητες. Οι συστηματικές μελέτες για την ανάπτυξη του εμβρύου και των αντιδράσεών του στους διάφορους ήχους, ξεκίνησε περίπου το 1920. Βέβαια, πιο πριν, υπήρχαν διάφορες ιστορικές αναφορές. Οι άνθρωποι, τότε, πίστευαν ότι τα έμβρυα μπορούν να ακούσουν τα πάντα μέσα από τη μήτρα, ενώ τα παιδιά, ακούγοντας μουσική στην πορεία της ζωής τους, θα ήταν χαρούμενα και ευτυχισμένα. Ένα

παράδειγμα που παραθέτει ο Ηλίας Σακαλάκ στο βιβλίο του *Μουσικές Βιταμίνες* (2004, 249): η βασίλισσα της Γαλλίας, Janne d' Albert, όταν ήταν έγκυος, άκουγε μουσική και όπως αναφέρουν οι ιστορικοί, ο γιος της, ο Ερρίκος ο 4^{ος} ήταν πάντα ευδιάθετος.

Σήμερα, είναι πιο εύκολο να παρακολουθήσει κάποιος τις αντιδράσεις ενός εμβρύου, αφού με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης, εφευρέθηκε η τεχνική των υπερήχων του εντοπισμού τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών ήχων. Όσον αφορά εσωτερικούς ήχους ο εγκέφαλος ενός μωρού, αποτελείται από νευρώνες, οι οποίοι ενώνονται με κάποια σημεία του εγκεφάλου. Το αυτί του εμβρύου αναπτύσσεται από τις πρώτες κιόλας εβδομάδες της σύλληψης, ενώ λειτουργεί από τον 6^ο μήνα, δηλαδή την 26^η εβδομάδα της κύησης. Εκεί αρχίζει, μέσω της ακοής, να παρατηρεί, να αντιλαμβάνεται και να αισθάνεται έντονα, εφόσον καμία άλλη λειτουργία δεν είναι τόσο ισχυρή. Το έμβρυο δέχεται διάφορα ερεθίσματα μέσω της ακοής, που θα επηρεάσουν τη ζωή του στο μέλλον. Ένα έμβρυο νιώθει τους ήχους σαν δονήσεις. Ακούει έντονα την ροή του αίματος στον πλακούντα, τους χτύπους της καρδιάς, τον ήχο του υγρού στον ομφάλιο λώρο (Σακαλάκ 2004, 262-263).

Όσον αφορά τους εξωτερικούς ήχους, όπως είναι η φωνή της μητέρας, γίνονται αισθητοί στο έμβρυο με δονήσεις, μέσω του αμνιακού υγρού. Βέβαια, δεν είναι εντελώς ξεκάθαροι οι ήχοι, διότι, περνάνε μέσα από τα υγρά του αμνιακού σάκου και τους διάφορους ιστούς. Έτσι, το έμβρυο μέσα από την κοιλιά, αρχίζει να καταλαβαίνει και να αντιδρά, ενώ ξεχωρίζει τους διάφορους ήχους. Ακόμα, μαθαίνει, παρατηρεί τους ήχους, αλλά και την γλώσσα. Συνήθως, αντιδρά πιο έντονα σε ήχους που δεν του είναι οικείοι. Οι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι ένα βρέφος, μετά την διαδικασία της γέννας, ηρεμεί πιο εύκολα και γρήγορα, όταν ακούει ένα νανούρισμα που του τραγουδούσε η μητέρα του, κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης. Αντιθέτως, όταν ακούει κάτι καινούριο, δηλαδή όχι κάτι οικείο, αντιδρά ή δεν ηρεμεί τόσο εύκολα. Επίσης, οι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η μουσική βοηθάει στην ανάπτυξη του μωρού, πριν γεννηθεί, και μειώνει τις πιθανότητες να υπάρξουν προβλήματα νοητικής και σωματικής καθυστέρησης. Ένας Γάλλος επιστήμονας και ωτορινολαρυγγολόγος, ο Alfred Tomatis (Χούλη 2013, 8), υποστηρίζει ότι το έμβρυο μέσα στην μήτρα, ακούει και αισθάνεται τα πάντα. Σύμφωνα με τις έρευνές του, το αυτί ενός εμβρύου είναι το πρώτο όργανο που λειτουργεί άψογα. Η φωνή της μητέρας επηρεάζει εντελώς τον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού. Είναι πολύ σημαντικό η μητέρα να μιλάει και να τραγουδάει στο έμβρυο, γιατί παράλληλα το προετοιμάζει για την ομιλία, μετά την

γέννησή του. Σύμφωνα με τον ψυχολόγο και νευρολόγο, Sidney J. Segalowitz, το παιδί, όταν ακούει τη φωνή των γονιών του, αναπτύσσει και τα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου του. Ο Segalowitz εξηγεί ότι «στο αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου κυριαρχούν οι λεκτικές και γνωστικές του ικανότητες, ενώ στο δεξί ημισφαίριο, η διαίσθηση, η φαντασία και η υποσυνείδητη επεξεργασία των ιδεών αυτών» (Κόνιαρη 2013, 29).⁸

Φυσικά, η κλασική μουσική και τα νανουρίσματα, κυρίως από τη φωνή της μητέρας, βοηθάνε πολύ ακόμα και τα μωρά που γεννιούνται πρόωρα (Σακαλάκ 2004, 253). Τα μωρά που γεννιούνται νωρίτερα, έχουν πολύ χαμηλά επίπεδα οξυγόνου και χρειάζονται, συνήθως, μηχανική υποστήριξη. Μελέτες έδειξαν ότι, όταν ακούνε μουσική, αυξάνονται τα επίπεδα οξυγόνου και είναι πιο ήρεμα, ενώ σταθεροποιούνται οι καρδιακοί τους παλμοί. Αυτό μας δείχνει ότι η μουσική έχει ευεργετικές ιδιότητες και βοηθάει στην ανάπτυξη του εμβρύου και εν συνεχεία, του παιδιού. Επίσης, η μειωμένη περιφέρεια του κρανίου ενός νεογέννητου, μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένο δείκτη ευφυΐας. Όταν ένα μωρό γεννιέται πρόωρα, αυτό επηρεάζει την ωρίμανση του εγκεφάλου. Μελέτες πάνω σ' αυτό το κομμάτι, έχουν δείξει, ότι η χρήση της μουσικής βοηθάει στην ανάπτυξη του εγκεφάλου και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της περιφέρειας του κρανίου (Σακαλάκ 2004, 253).

Από έρευνες που έγιναν σε πρόωρα βρέφη προέκυψε η ευεργετική χρήση των νανουρισμάτων: τα βρέφη που άκουγαν μουσική πριν και αμέσως μετά την γέννηση τους, δεν είχαν έλλειψη οξυγόνου, είχαν μειωμένα επίπεδα νευρικότητας και αύξηση βάρους, πράγμα που σήμαινε ότι έπαιρναν εξιτήριο νωρίτερα από το προβλεπόμενο. Τα βρέφη έχουν προτίμηση σε τραγούδια και μουσικές απαλές, λυρικές μελωδίες, πιο απλές στην μορφή τους (αρμονία, ρυθμός, ηχόχρωμα, κτλ.). Τα νανουρίσματα είναι αργά, 60 με 82 χτύπους το λεπτό - όπως οι καρδιακοί παλμοί ενός ενήλικα (Σακαλάκ 2004, 255). Είναι μονότονα μελωδικά, επαναλαμβανόμενα, και τραγουδιούνται συνήθως χαμηλόφωνα. Η δυνατή μουσική και οι ψηλές νότες δημιουργούν ένταση και ενόχληση στα βρέφη. Οι πολύπλοκες μελωδίες, η χρήση πολλών οργάνων, οι ξαφνικές αλλαγές στο ρυθμό (tempo) και η ένταση πρέπει να αποφεύγονται.

Τα νανουρίσματα συμβάλουν και στην γλωσσική ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού. Αποτελούμενα από γλώσσα και μουσική συμβάλουν στη εκμάθηση της γλώσσας και

---

⁸ Segalowitz, S. 1983, *Two sides of Brain:lateralization explored*, Prentice-Hall. Pp. 45-60.

της προφοράς του λόγου. Όσο πιο πολύ μιλά κανείς στα βρέφη, τόσο πιο γρήγορα θα αναπτυχθεί η ομιλία τους και επικοινωνία τους με τον ενήλικα. Τα βρέφη παρότι δεν αντιλαμβάνονται τις έννοιες της γλώσσας, των λέξεων ή των φράσεων, μπορούν όμως να καταλάβουν από το περιεχόμενο των ήχων, την ένταση της φωνής, το ρυθμό που εκφέρουν τις λέξεις και τις προτάσεις, αλλά και το τονικό ύψος της φωνής και τη χροιά της. Οι ενήλικες έχουν τη τάση να αλλάζουν τη φωνή τους, όταν απευθύνονται στα βρέφη («μωρουδίστικος» λόγος). Ο τόνος της φωνής αλλάζει σε διάφορα τονικά ύψη. Όταν απευθύνονται στα βρέφη, η φωνή κινείται σε ψηλότερα τονικά ύψη, ενώ ο λόγος είναι απλός και συντομότερος. Το λεξιλόγιο είναι πάρα πολύ απλό, με τη χρήση μακρόσυρτων φωνηέντων στις λέξεις, με πολλές επαναλήψεις, και η προφορά είναι πολύ αργή. Αντίθετα όταν τα βρέφη ακούσουν μια άλλη, ξένη γλώσσα, μπερδεύονται πολύ και έτσι αλλάζει ο ρυθμός της ομιλίας τους. Επίσης, τα μηνύματα που λαμβάνουν μέσω των μουσικών στοιχείων, τα βοηθούν να ελέγξουν την φωνή τους, δηλαδή το τονικό της ύψος, την ένταση και το ρυθμό.

2. Τα είδη του δημοτικού νανουρίσματος

Στη δημοτική μουσική και ποίηση, η ταξινόμηση των τραγουδιών σε είδη και κατηγορίες παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες. Αυτό συμβαίνει, διότι υπάρχουν πολλά κριτήρια διάκρισης τους. Η λαϊκή διαίρεση των τραγουδιών γίνεται με βάση την περίσταση στην οποία τραγουδιούνται, από όπου προκύπτουν τρεις κατηγορίες (Καραβίδας 2003, 44): τα τραγούδια της τάβλας, τα τραγούδια του δρόμου και τα τραγούδια του χορού. Βέβαια, οι μελετητές των δημοτικών τραγουδιών δεν τα κατατάσσουν με τον ίδιο τρόπο. Αυτή η κατάταξη των τραγουδιών βρίσκει σύμφωνους μερικούς μελετητές ωστόσο, άλλοι διακρίνουν με βάση τις κοινωνικές εκδηλώσεις που τα εμπεριέχουν, όπως είναι τα τραγούδια του γάμου και τα μοιρολόγια· μια άλλη ομάδα ερευνητών τα κατηγοριοποιεί με βάση το περιεχόμενο και το θέμα των τραγουδιών αυτών, όπως είναι για παράδειγμα τα ιστορικά και τα κλέφτικα τραγούδια (Καραβίδας 2003, 45).

Ο Αυδίκος χωρίζει τα δημοτικά νανουρίσματα με βάση το περιεχόμενο τους. Έτσι προκύπτουν τρεις βασικές ομάδες: τα νανουρίσματα παράκλησης για καλό ύπνο, των ονείρων της μάνας, της δυαδικής σχέσης μάνας - παιδιού.

2.1 Νανουρίσματα παράκλησης για καλό ύπνο

Η μητέρα, σ' αυτή την περίπτωση, παρακαλεί τον ύπνο να έρθει γλυκά και ήσυχα να κοιμίσει το παιδί της, για αυτό τον λόγο χρησιμοποιεί πλούσιες εικόνες, βγαλμένες από τη φύση. Η μητέρα θέλει ο ύπνος του παιδιού της να είναι γλυκός και όμορφος σαν τα λουλούδια και ήρεμος όπως ο ύπνος των ζώων. Τα ζώα, όπως το αρνάκι, το κατσικάκι και το μοσχάρακι, συμβολίζουν την αγνότητα και την αθωότητα. Επίσης, απαντούν και άλλα ζώα, όπως, η πέρδικα, το χελιδόνι και το αηδόνι, που με την κελαηδιστή τους λαλιά νανουρίζουν το παιδί. Ο λόγος που χρησιμοποιεί στοιχεία από τη φύση είναι γιατί τα δέντρα και τα φυτά - όπως είναι η τριανταφυλλιά, η λεμονιά, το κυπαρίσσι, η δάφνη, κ.α. - προκαλούν ηρεμία με τις έντονες εικόνες και τα χρώματά τους, διευκολύνοντας έτσι τη διαδικασία του ύπνου. Όταν η μητέρα βιαζόταν πολύ γιατί είχε πολλές υποχρεώσεις, και το μωρό της δεν κοιμόταν γρήγορα, ζητούσε βοήθεια από φυσικές δυνάμεις, όπως είναι για παράδειγμα ο ήλιος και ο ποταμός. Ακόμα συχνότερα,

προσκαλούσε και ικέτευε τις θεϊκές δυνάμεις όπως την Παναγία, τον Χριστό και τους Αγίους. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, η μητέρα κάνει τάμα σε κάποιο Άγιο, με σκοπό να της προσφέρει βοήθεια όπως φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα:

Νάνι νάνι το παιδί μου
Έλα ύπνε ύπνωσέ το
και γλυκά 'ποκοίμησέ το
Έλα ύπνε 'πό τ' αμπέλια,
πάρ' τό παιδί μου από τα χέρια
Πάρ' το σύρ' το στα μαντράκια,
να κοιμάται σαν τ' αρνάκια
Να κοιμάται σαν τ' αρνάκια,
να ξυπνά σαν τα κατσικάκια.
Κωσταρόζι – Καστοριά (Μερλιέ 2004, 11).

Να κάμει το παιδί μου νανά,
νανά νανά νανάκια
Ύπνε που παίρνεις τα μωρά,
έλα πάρε και τούτο
Μικρό – μικρό σου το' δωσα,
μεγάλο φέρε μού το
Μεγάλο σαν ψηλό βουνό,
ίσιο σαν κυπαρίσσι
Οι κλώνοι του ν' απλώνουντε
Ανατολή και Δύση.
Αρμένιοι – Κρήτη (Μερλιέ 2004, 22).

Έλα, γέρο Αη- Λιά
να κοιμήσεις τα παιδιά
Είμαι γέρος, δεν μπορώ
να κατέβω το βουνό.
Φώναξε την Παναγιά
που γνωρίζει τα παιδιά.
Σάμος (Μπάτη 1996, 8).

2.2 Νανουρίσματα των ονείρων της μάνας

Η μητέρα εδώ βρίσκει την ευκαιρία να εκφράσει στο παιδί τα συναισθήματά της, τους προβληματισμούς και τα όνειρά της για το μέλλον. Είναι άνετη να εκφραστεί ελεύθερα, χωρίς να φοβάται τους κοινωνικούς σχολιασμούς, και έτσι αυτά τα νανουρίσματα χαρακτηρίζονται από έντονο ονειροπόλημα. Εύχεται το παιδί της να ζήσει πολλά χρόνια, να γεράσει και να αξιωθεί να επισκεφτεί τους Αγίους Τόπους· να το δει ευτυχισμένο, υγιές και πλούσιο. Όπως αναφέρει ο Ε. Αυδίκος (Αυδίκος 2012, 395), η λέξη «πλούσιος» δεν χρησιμοποιείται. Υποδηλώνεται όμως, από τις λέξεις πολύτιμων αντικειμένων που χρησιμοποιεί η μητέρα (χρυσά, μαλαματένια, αργυρά).

Για να έχει το παιδί της καλή τύχη, θα πρέπει να κάνει έναν επιτυχημένο γάμο, κάτι που στην παραδοσιακή κοινωνία συμβόλιζε την κοινωνική άνοδο της οικογένειας. Για τον γιο ήθελαν μια νύφη από καλή οικογένεια, αρχοντική και για την κόρη έναν ευκατάστατο γαμπρό. Η μητέρα ονειρεύεται μια καλή ζωή για την όμορφη και νοικοκυρεμένη κόρη της, αφού αυτή ήταν βασική προϋπόθεση για να παντρευτεί ένα κορίτσι εκείνη την εποχή. Η μητέρα εκφράζει περεταίρω την έγνοια για την προίκα της κόρης, ακόμα μια βασική προϋπόθεση για τον γάμο ενός κοριτσιού. Μάλιστα, θεωρείται ότι όσο πιο μεγάλη η προίκα, τόσο πιο καλός ο γαμπρός.

Πέρα όμως από την αποκατάσταση η μητέρα εκφράζει την αγωνία της για την μόρφωση του παιδιού. Αυτό συμβαίνει γιατί η μόρφωση ένα πολύ σπουδαίο αγαθό αλλά και ένα μέσω κοινωνικής ανόδου. Σε αυτό το είδος νανουρισμάτων συναντά κανείς και μια διάκριση όσον αφορά της προσδοκίες της μάνας. Αφενός για τον γιο της ονειρεύεται ένα λαμπρό μέλλον, να γίνει δηλαδή ηγέτης του έθνους ή πλούσιος έμπορος και με τα χρήματα που θα αποκτήσει να χτίσει σχολεία κτλ. Αφετέρου, για το κορίτσι ονειρεύεται έναν καλό γάμο και παιδιά. Ενίοτε η μάνα εύχεται το κορίτσι της να μορφωθεί, να γίνει δασκάλα για να έχει μια καλύτερη ζωή.

Για τις κατώτερες κοινωνικές ομάδες επικρατεί έντονο το στοιχείο της μετανάστευσης. Εδώ, η μητέρα εύχεται το παιδί της να βρει μια καλή ζωή και να κυριαρχήσει σ' Ανατολή και Δύση.

Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσου νιό φεγγάρι
κοιμήσου που να σε χαρεί ο νιός που θα σε πάρει.
Κοιμήσου που παράγγειλα στην Πόλη τα χρυσά σου.

στη Βενετιά τα ρούχα σου και τα διαμαντικά σου.
Κοιμήσου που σου ράβουνε το πάπλωμα στην Πόλη
και σου το τελειώνουνε σαρανταδυό μαστόροι.
Πόλη (Πολίτης 1914, 187).

Κοιμήσου χαϊδεμένο μου
Κι η μούρα σου δουλεύει
Και το καλό σου ριζικό,
Σου κουβαλάει και φέρνει
Κοιμήσου συ αγόρι μου
Κι εγώ σου' χω την έννοια
Κι εγώ σου την παράγγειλα
Την κούνια σ' ασημένια
Να 'ρθει κουμπάρος απ' τη Χιό,
Παπάς από τη Σμύρνη
Να φέρουν τα στεφάνια σου
Από τη Μυτιλήνη.
Αίγινα (Μερλιέ 2004, 26).

2.3 Νανουρίσματα δυαδικής συναισθηματικής σχέσης μάνας και παιδιού

Τα νανουρίσματα είναι το μόνο είδος στην παράδοσή μας που μπορεί να τραγουδηθεί από δυο πρόσωπα και είναι ιδιωτικά τη μητέρα και το παιδί, αντίθετα τα άλλα δημοτικά τραγούδια ερμηνεύονται είτε ιδιωτικά είτε δημόσια. Στα νανουρίσματα αυτά, της δυαδικής και συναισθηματικής σχέσης, η μητέρα συνομιλεί με το παιδί της έχοντας μεγάλη γκάμα από πλούσιες εκφράσεις. Χρησιμοποιεί ουσιαστικά και επίθετα, με τα οποία παρομοιάζει το παιδί της με ζώα, με δέντρα, με πολύτιμους λίθους και ουράνια φαινόμενα: παιδάκι μου, μωρό μου, ακριβό μου, μαργαριταρένιο μου, χαϊδεμένο μου, πουλάκι μου, αηδονάκι μου, αστέρι μου, φεγγάρι μου, νεραντζιά, αμυγδαλιά, μάλαμα, ασήμι, χρυσό μου, κ.α.(Αυδίκος 2012, 391–92)). Επίσης, δίνει στο παιδί της βασιλικούς τίτλους, όπως: του ρήγα το παιδί, του βασιλιά το παιδί κτλ.

Νάνι του Ρήγα το παιδί
του βασιλιά τ' αγγόνι
Του διάκου το βαφτιστικό

‘που μέζ’ απού –νου – την Πόλη

Α το κάνω εεε.

Ρόδος (Μερλιέ 2004, 19).

Κοιμήσου αστρί κοιμήσου αυγή κοιμήσου νιο φεγγάρι

Την κούνια σου τη φέρανε με το μαργαριτάρι.

Να το κοιμίσω ζάχαρη, να το ζυπνήσω μέλι

Να το ποτίσω και νερό που πίνουν οι αγγέλοι.

(Αυδίκος 2012, 392).

2.4 Αυτοσχεδιασμός

Ο αυτοσχεδιασμός είναι ένα βασικό στοιχείο στα δημοτικά νανουρίσματα. Η μητέρα έχει την ελευθερία να προσαρμόσει πολλά θέματα μαζί σε ένα νανούρισμα και ν’ αλλάξει τη σύνθεσή του. «Βέβαια υπάρχουν καθιερωμένα θέματα και μοτίβα όπως συμβαίνει σε όλα τα είδη δημοτικού τραγουδιού και λόγου, όπου ο λαϊκός ποιητής τα επαναλαμβάνει με δικές του τροποποιήσεις και δημιουργεί το δικό του τραγούδι» (Καραβίδας, Κώστας 2003, 46–47). Όπως προαναφέρθηκε, η κάθε μητέρα έχει το δικό της τρόπο και, εφόσον το κάθε παιδί είναι διαφορετικό, έχει την ελευθερία να κινηθεί όπως αυτή ξέρει για να μπορέσει να κοιμίσει το παιδί της.

2.5 Ο στίχος

Ένα πολύ βασικό χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων είναι η χρήση αργόσυρτων και επαναλαμβανόμενων ήχων που αποτελούνται από τα φωνήεντα «α, ι, ω». Στο φωνήεν «ω», που είναι το πιο μακρόσυρτος, ο ήχος που προκύπτει προκαλεί ηρεμία στα παιδιά. Ιδιαίτερα προσφιλής είναι ο συνδυασμός «α» και «ι», όπως η λέξη νάνι. Στο «Λεξικό» του Ησύχιου του Αλεξανδρινού, απαντούν λέξεις όπως «νυνίον» και «νανίον», με τις οποίες χρησιμοποιούνταν ήδη από πολύ παλιά για το νανούρισμα των μωρών τους. Κατά κανόνα τα νανουρίσματα είναι δίστιχα. Στην περίπτωση, όμως, που το μωρό δεν κοιμόταν γρήγορα ή έκλαιγε ή και η ίδια η μητέρα είχε την ανάγκη να εκφραστεί περισσότερο, τότε προσέθετε στίχους, είτε γνωστούς, είτε δημιουργούσε καινούριους, αυτοσχέδιους. Στα νανουρίσματα, η ομοιοκαταληξία είναι ζευγαρωτή και ο στίχος συνήθως είναι ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος. Υπάρχουν βέβαια, νανουρίσματα που ο

στίχος τους είναι ιαμβικός ή τροχαϊκός οκτασύλλαβος, επτασύλλαβος και πιο σπάνια εξασύλλαβος.

3.Καταγραφή και μελέτη νανουρισμάτων

3.1 Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπω Μερλιέ

Το κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών δημιουργήθηκε το 1930 από την Μέλπω Λογοθέτη – Μερλιέ (1889 – 1979). Μετά την καταστροφή του 1922, δημιουργήθηκε ανάγκη διάσωσης και αποτύπωσης του ελληνικού πολιτισμού και της ιστορίας του τόπου. Η μουσικολόγος, Μέλπω Λογοθέτη - Μερλιέ, και ο σύζυγός της, Οκτάβιος Μερλιέ, ξεκίνησαν την έρευνα κατά το μεσοπόλεμο, με καταγραφές δημοτικών τραγουδιών από όλη την Ελλάδα. Στόχος τους ήταν η έρευνα της ιστορίας και του πολιτισμού των Ελλήνων της Μ. Ασίας. Αντικείμενο της έρευνας τους ήταν η προφορική παράδοση του Μικρασιατικού Ελληνισμού. Αρχικά, το κέντρο αυτό, παίρνει την ονομασία Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο (1930-1933). Με την εξέλιξη του ιδρύματος, μετονομάζεται σε Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών - Ίδρυμα Μέλπω και Οκτάβιου Μερλιέ. Το ίδρυμα περνάει από τη λαογραφία στην ιστορία, και ταυτόχρονα αλλάζει μορφή και το περιεχόμενο των ερευνητικών του στόχων.

Σήμερα, υπεύθυνος του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου, είναι ο Μάρκος Φ. Δραγούμης, σε συνεργασία με τον Θανάση Μωραΐτη και με όσους προσφέρουν εθελοντική εργασία, εμπλουτίζοντας και φροντίζοντας το σπουδαίο αυτό αρχείο. Μέχρι τώρα, έχουν ηχογραφηθεί και καταγραφεί πάρα πολλά τραγούδια από αγνώστους τραγουδιστές και μουσικούς, από κάθε γωνιά της Ελλάδας. Σκοπός είναι η μελέτη της μουσικής, της γλώσσας και της παράδοσης της κάθε περιοχής, αλλά και η μουσική επιρροή που έχουν άλλοι γειτονικοί λαοί προς την ελληνική μουσική και αντίθετα.

3.2 Καταγραφή Νανουρισμάτων - «Νανουρίσματα – Ηχογραφήσεις 1930-1998» από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπω Μερλιέ

Ο συγκεκριμένος δίσκος περιέχει 48 νανουρίσματα που προέρχονται από την Ήπειρο, την Μακεδονία, τα νησιά του Αιγαίου και την Μικρά Ασία. Μάλιστα, ο δίσκος

περιλαμβάνει Τουρκόφωνα νανουρίσματα, τα οποία ήταν πολύ αγαπητά στους Έλληνες χριστιανούς, καθώς και στους υπόλοιπους χριστιανικούς πληθυσμούς, κυρίως της ανατολικής και κεντρικής Μ. Ασίας. Στην εργασία αυτή θα μελετηθούν δεκατέσσερα νανουρίσματα από διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας, όπως είναι το Μελί, οι Φώκιες, τα Μουδανιά, το Αϊβαλί, η Μάκρη, ο Τσεσμές Ιωνίας, η Σίλλη, η Σινασσός και τραγούδια από την Καππαδοκία και τον Πόντο.

Όσον αφορά στη στιχουργική, τα κείμενα των νανουρισμάτων αποτελούνται από δύο έως είκοσι ομοιοκατάληκτους στίχους, οι οποίοι είναι δεκαπεντασύλλαβοι ή και οκτασύλλαβοι. Απαγγέλλονται χωρίς διακοπή, δεν έχουν επαναλήψεις συλλαβών και δεν περιλαμβάνουν λέξεις εκτός κειμένου, όπως γίνεται συνήθως στα περισσότερα δημοτικά τραγούδια. Όσον αφορά το ρυθμό, τα περισσότερα νανουρίσματα έχουν ελεύθερο μέτρο. Η χρήση επιφωνημάτων (π.χ. ε!ε!ε!, ω!άι! να κάνει νάνι, άιντε ποίσον λολολολο) στην αρχή, στο ενδιάμεσο, και στο τέλος, αποτελεί συχνό χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων. Η έκταση των μελωδιών αυτών δεν υπερβαίνει το διάστημα της έκτης, και αν συμβεί ποτέ αυτό, είναι πολύ σπάνιο. Οι νότες κινούνται στα πλαίσια των διατονικών τετραχόρδων του ντο και του ρε, με το μι να είναι συχνά χαμηλωμένο κατά $\frac{1}{4}$ ή $\frac{1}{2}$ του τόνου. Τέλος, σε άλλα τραγούδια, οι νότες κινούνται σε πλάγιο του δευτέρου, συνήθως του σκληρού χρωματικού τετραχόρδου.

3.3 Καταγραφή μουσικού κειμένου

Για τη μεταγραφή των μουσικών κειμένων της παρούσας εργασίας, ακολούθησα τη μέθοδο των Γ. Σπυριδάκη και Σ. Περιστερή, *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια (μουσική εκλογή) Τομ. Γ'* (1968). Για τις ανάγκες των μεταγραφών χρησιμοποιήθηκε το ευρωπαϊκό σύστημα της μουσικής σημειογραφίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις η ευρωπαϊκή σημειογραφία δεν είναι επαρκής. Έτσι γίνεται η χρήση συμπληρωματικών συμβόλων, ώστε να μπορέσουν να αποτυπωθούν και να μελετηθούν σωστά τα συγκεκριμένα τραγούδια. Οι μεταγραφές σε πρώτο στάδιο, πραγματοποιήθηκαν στο απόλυτο τονικό ύψος, στην τονικότητα που τραγουδούσε η κάθε ερμηνεύτρια, ενώ στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στους τρόπους που ανήκουν, με τις απαραίτητες αλλοιώσεις. Στις παρτιτούρες αναγράφονται στο κέντρο ο τίτλος των τραγουδιών και η περιοχή, στα αριστερά, κάτω από τον τίτλο το αρχικό τονικό ύψος και η μεταφορά, ενώ στα δεξιά, αναφέρονται οι ερμηνευτές, η διάρκεια του τραγουδιού και η χρονολογία και

τοποθεσία ηχογράφησής τους. Για τις μεταγραφές σε ηλεκτρονική μορφή, χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα MuseScore και Finale.

Στον πιο κάτω πίνακα εμφανίζονται τα σύμβολα και αναγράφεται η χρησιμότητά τους:

Τα σύμβολα για την αλλοίωση του τονικού ύψους είναι τα εξής:	Για το φθόγγο που ηχεί οξύτερα από το φυσικό τονικό ύψος.	
	Για το φθόγγο που ηχεί βαρύτερα από το φυσικό τονικό ύψος.	
	Για το φθόγγο που ηχεί σε μη καθορισμένο τονικό ύψος.	
	Για το φθόγγο που παρουσιάζει μικρή και γρήγορη ταλάντευση.	
Τα σύμβολα για τις μεταβολές της χρονικής διάρκειας των φθόγγων:	Για την επιτάχυνση των φθόγγων.	
	Για την επιβράδυνση των φθόγγων.	
	Για την παράταση της διάρκειας των φθόγγων.	
Σύμβολα μετάβασης από φθόγγο σε φθόγγο:	Γρήγορο φωνητικό ολίσθημα.	
	Αργό φωνητικό ολίσθημα.	
Άλλα σύμβολα:	Τονισμένος φθόγγος κατά την εκτέλεση.	
	Για την αναπνοή του εκτελεστή.	

	<p>Arroggiatura- λαρυγγισμός της φωνής του εκτελεστή.</p>	
--	---	--

Στο τέλος, κάτω από κάθε μεταγραφή αναγράφεται ένα πεντάγραμμο, που δηλώνει:

- την τονική του τρόπου (ολόκληρο φθόγγο).
- την έκταση της μελωδίας (από τον πιο χαμηλό φθόγγο στον πιο ψηλό).
- οι φθόγγοι που εμφανίζουν αλλοιώσεις εκτός κλίμακας αλλά και τους ποικιλτικούς φθόγγους, που παρουσιάζονται μέσα σε παρενθέσεις.

3.4 Καταγραφή ποιητικού κειμένου

Το ποιητικό κείμενο προκύπτει από την καταγραφή των νανουρισμάτων των ερμηνευτριών και αναλύεται δυο τρόπους:

όπως έχουν ειπωθεί από τις ερμηνεύτριες τους.

1. χωρισμένα σε συλλαβές, με τις επαναλήψεις ή και τα τσακίσματα, όπου υπάρχουν.
2. οργανικός στίχος - καθαρός στίχος χωρίς επαναλήψεις, συλλαβές κτλ.

Στα Τουρκόφωνα νανουρίσματα, ακριβώς δίπλα από τους στίχους αναγράφεται και η μετάφραση του ποιητικού κειμένου, για το κάθε τραγούδι.

Όπως αναφέρει ο Μάρκος Δραγούμης στο προσωπικό του κείμενο για τον συγκεκριμένο δίσκο, «τα κείμενα αυτά απαγγέλλονται αδιάκοπα, δηλαδή χωρίς επαναλήψεις συλλαβών, ή την παρεμβολή λέξεων εκτός κειμένου, όπως συμβαίνει τόσο συχνά στα δημοτικά τραγούδια του χορού ή του τραπεζιού» (Μερλιέ 2004, 3 - 4). Έτσι στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το ποιητικό κείμενο όπως ακριβώς το ερμηνεύουν οι γυναίκες, χρησιμοποιώντας τις αγκύλες [ ] για τις επαναλήψεις των στίχων και όπου υπάρχουν λέξεις εκτός κειμένου, παρενθέσεις ( ).

4.Παρουσίαση Νανουρισμάτων Μ.Λ.Α

Περιεχόμενα δίσκου - Νανουρίσματα από την Μ. Ασία

1. «Νάνι το χαϊδεμένο μου» /Τραγούδι: Μαρία Καρόζη / Περιοχή: Μελί, (αρ.3)
2. «Έλα ύπνε μ' ασά μακρά» / Τραγούδι: Ξανθίππη Ιωσηφίδου/ Περιοχή: Τραπεζούντα - Πόντος, (αρ.5)
3. «Κοιμήσου χαϊδεμένο μου» /Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες (αρ.7)
4. «Κοιμήσου και παρήγγειλα» /Τραγούδι: Αμαλία Πατσούμη/ Περιοχή: Μουδανιά (αρ.9)
5. «Του χαγιαδιού μου τ'άσλαμα»/ Τραγούδι: Λυδία Κονιόρδου/ Λύρα: Σωκράτης Σινόπουλος/ Περιοχή: Καππαδοκία, (αρ.12)
6. «Νανά του Βασιλιά» /Τραγούδι: Δέσποινα Στρίγγου / Περιοχή: Αϊβαλή (αρ.16)
7. «Νάνι του Ρήγα το παιδί» /Τραγούδι: Δέσποινα Τσακιριγιάννη / Περιοχή: Μάκρη (αρ.17)
8. «Αν πεθάνω εγώ μικρό μου»/ Τραγούδι: Ζηνοβία Τριγούτη / Περιοχή: Χιονάτο / Καστοριά /Μικρασιάτικο από το Χαβουτσι / Τουρκόφωνο/, (αρ.19)
9. «Ο ήλιος πάει στη μάνα του» /Τραγούδι: Κ. Κλωνάρη /Περιοχή: Τσεσμές Ιωνίας (αρ.21)
- 10.«Κλαίει το αηδόني» /Τραγούδι: Ελένη Γεωργιάδου/ Περιοχή: Καστανιώτησσα/ Β. Εύβοια/ Μικρασιάτικο/ Τουρκόφωνο, (αρ.26)
11. «Υπνε που παίρνεις τα μωρά» /Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες (αρ.31)
12. «Να κοιμήσω πολλά» /Τραγούδι: Άννα Χατζηκλεομβρότου / Περιοχή: Μ. Ασία Τουρκόφωνο (αρ.32)
13. «Το ποτήρι γεμάτο με μπεζίρι» /Τραγούδι: Δέσποινα Μεταξά / Περιοχή: Σύλλη Λυκαονίας Τουρκόφωνο (αρ.35)
14. «Νάνι μονάκριβό μου»/Τραγούδι: Χριστίνα Σαραντίδου/ Περιοχή: Νέα Σινασός/ Β. Εύβοια / Από την περιοχή Σινασό της Καππαδοκίας, (αρ.44)

1. Νάνι το χαϊδεμένο μου / Τραγούδι: Μαρία Καρόζη / Περιοχή: Μελί⁹/
 Ηχογράφηση: Δέσποινα Μαζαράκη, Αθήνα, 1960 (αρ3)

Νάνι το χαϊδεμένο μου
 (Μελί)

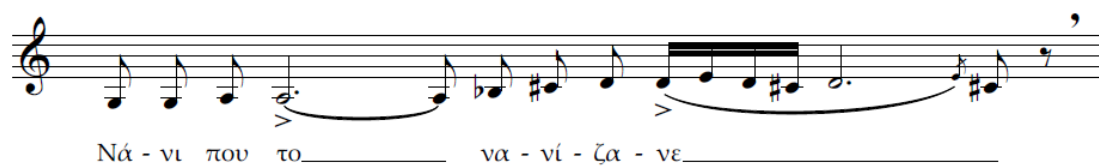
Μαρία Καρόζη
 Αθήνα 1960
 Διάρκεια - 3:43

Λα

Νά - νι το χαϊ - δε - μέ - νο μου

και το κο - λα - κε - - - με - νο μου

⁹ Το χωριό Μελί της Μ. Ασίας βρίσκεται στην περιοχή Καράβουρνο, στη Χερσόνησο της Ερυθραίας. Εκεί, υπήρχαν δεκαοκτώ χωριά, από τα οποία τα πέντε ήταν αποκλειστικά ελληνόφωνα. Ένα απ' αυτά τα χωριά ήταν και το Μελί. Συγκριμένα, το χωριό Μελί ήταν χτισμένο αμφιθεατρικά πάνω σε τρεις λόφους, στα νοτιοδυτικά της χερσονήσου, ανατολικά της Χίου, απέναντι από τις Οινούσες, και δυτικά της Σμύρνης. Το χωριό ήταν πολύ κοντά στη θάλασσα, περιτριγυρισμένο από το βουνό, και είχε ξηρό και δροσερό κλίμα. Λέγεται, ότι το χωριό αυτό ιδρύθηκε από Καρδαμύλιους Χιώτες τον 17ο αιώνα. Τα ήθη, τα έθιμα και οι ενδυμασίες των κατοίκων του χωριού έμοιαζαν με αυτά των κατοίκων της Χίου. Το Μελί είχε τρεις μεγάλες εκκλησίες, τον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο, την Αγία Παρασκευή και τους Αγίους Αναργύρους. Επίσης, λειτουργούσαν τρία σχολεία: ένα εξατάξιο δημοτικό, ένα Παρθεναγωγείο και ένα Ελληνικό. Δυστυχώς, με τα γεγονότα του 1922, δεν πρόλαβε να χτιστεί και το γυμνάσιο, που ήταν υπό κατασκευή. Τα σπίτια των κατοίκων ήταν μεγάλα, κατασκευασμένα από πέτρα και κεραμίδι, και τα περισσότερα ήταν διώροφα. Το χωριό αυτό, φημιζόταν για την παραγωγή του, σε μετάξι, μέλι, σταφίδες, γαλακτοκομικά προϊόντα και αλάτι, εφόσον το χωριό διέθετε αλυκές. Επιπλέον, είχε ένα υδραγωγείο, τρεις νερόμυλους και πολλά λατομεία. Το Μελί, το 1885, είχε πληθυσμό 1.200 κατοίκους, ενώ το 1921 ο αριθμός των κατοίκων ήταν 1.517. Αν υπολογίσουμε μάλιστα ότι το 1914 στο Μεγάλο Διωγμό εκτοπίστηκαν 1.900 κάτοικοι, μπορούμε να πούμε, ότι οι Μελιώτες, το 1921, ήταν συνολικά περίπου 2500 κάτοικοι. (Ποταμούση χ.χ)

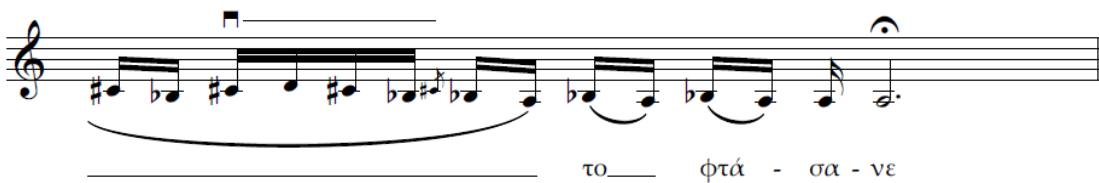
Νά - νι που το να - νί - ζα - νε

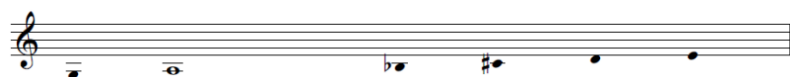
τρεις α - δερ - φές κι/η μά - να

Κι/α - - - - - κό - μα δεν

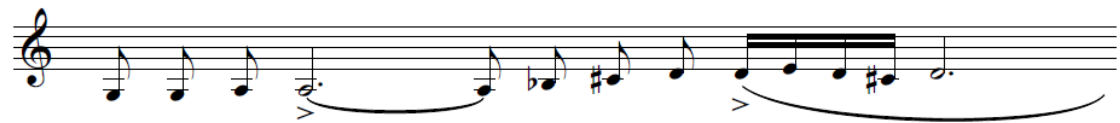

το φτά - σα - νε

Παραλλαγές:

Στροφή Γ1- Γ2 – Δ1

Κι/α - κό - μα δεν _____ το φτά - σα - νε _____

_____ και _____ και πή-ραν του

και _____ βά - για

βά - - - - - για μου κού - να _____

_____ το παι - δί

Στροφή [Δ1] - Δ2 - Ε1

Βά - για μου κού - να _____ το παι - δί _____

_____ βά - για μου μέ - ρω - - - - -

- νε το Κι/α σου γυ -

ρέ - - - ψει και βυ - ζί

Στροφή [E1] - E2 - Στ1

κι/α σου γυ - ρέ - - - ψει και βυ - ζί

κά - - α - θι - σέ

βύ - ζα-ξέ - το Ωσ-τε που να/ρ -

- - - - θει η μά - να του

Στροφή [Στ1] - Στ2 - Ζ1

Ωσ - τε που να/ρ - θει/η μά - να του

α - πό την κρύ - α

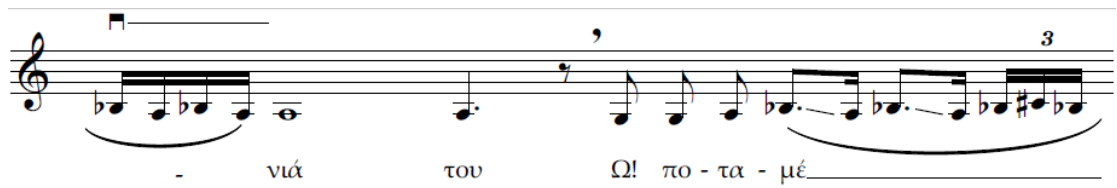
βρύ - ση Κι/α - πό

τον κρύ - ο τον πο - τα - μό

[Ζ1] - Ζ2 - Η1

Κι/α - πό τον κρύ - ο τον πο - τα - μό

που πλύ - νει τα πα -

- νιά του Ω! πο - τα - μέ

μου πλύ - νε τα

Στροφή [H1] - H2 - Θ1

Ω! πο - τα - μέ μου πλύ - νε τα

κι/ή-λιε μου στεγ - νω - - - - - σέ τα

και λυ - γα - ριά - μου φουν - τω - τή

Στροφή [Θ1] - Θ2 - I

καί λυ - γα - ριά - μου φουν - τω - - - τή

κάτ - σε και δίπ - λω - - - σέ τα

Νά - νι το χαϊ - δε - - - μέ - νο μου

Κείμενο

A1 Νά-νι το χαϊ-δε-μέ-νο μου

1 - 2 3 4 - 5 - 6 - 7 8

A2 και το κο-λα-κε-μέ-νο μου

9 10 11 - 12 - 13 - 14 - 15 16

B1 Νά-νι που το να-νί-ζα-νε

1 - 2 3 4 5 - 6 - 7 - 8

B2 τρεις - α-δερ-φές κι η μά-να

9 10 - 11 - 12 13 - 14 - 15

Γ1 Κι α-κό-μα δεν το φτά-σα-νε

1 - 2 - 3 4 5 6 - 7 - 8

[Γ1] [Κι α-κό-μα δεν το φτά-σα-νε]

[1 - 2 - 3 4 5 6 - 7 - 8]

Γ2 και πή-ραν του και βά-για

9 10 - 11 12 13 14 - 15

Δ1 Βά-για μου κού-να το παι-δί,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

[Δ1] [Βά-για μου κού-να το παι-δί,]

[1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8]

Δ2 βά-για μου με-ρω-νέ το

9 - 10 11 12 - 13 -14 -15

E1 Κι α σου γυ-ρέ-ψει και βυ-ζί

1 - 2 3 -4 - 5 6 7 - 8

[E1] [Κι α - σου γυ-ρέ-ψει και βυ-ζί]

[1 - 2 3 -4 - 5 6 7 - 8]

E2 κά-θι-σε βύ-ζα-ξέ το

9 -10 - 11 12 -13 -14 15

Στ1 Ω-στε που να 'ρθει η μά-να του

1 - 2 3 4 5 6 -7 8

[Στ1] [Ω-στε που να 'ρθει η μά-να του]

[1 - 2 3 4 5 6 -7 8]

Στ2 (ν)α-πό την κρύ-α βρύ-ση

9 - 10 11 12 -13 14 - 15

Z1 Κι α-πό τον κρύ-ο τον πο-τα-μό

1 - 2 3 4 - 5 6 - 7 - 8 - 9

[Z1] [Κι α-πό τον κρύ-ο τον πο-τα-μό]

[1 - 2 3 4 - 5 6 - 7 - 8 - 9]

Z2 που πλύ-νει τα πα-νιά του

10 - 11 12 13 - 14 15 16

H1 Ω! πο-τα-μέ μου πλύ-νε τα

1 2 -3 -4 5 6 -7 8

[H1] [Ω! πο-τα-μέ μου πλύ-νε τα]

[1 2 -3 -4 5 6 -7 8]

H2 κι ή-λιε μου στέ-γνω-σέ τα

9 10 11 12 - 13 - 14 15

Θ1 Και λυ-γα-ριά μου φου-ντω-τη

1 2 -3 -4 5 6 - 7 - 8

[Θ1] [Και λυ-γα-ριά μου φου-ντω-τη]

[1 2 -3 -4 5 6 - 7 - 8]

Θ2 κά-τσε και δί-πλω-σέ τα

9 - 10 11 12 - 13 - 14 15

I Να-νι το χαϊ-δε-με-νο μου

1 - 2 3 4 - 5 - 6 - 7 8

Οργανικό κείμενο

Νάνι το χαϊδεμένο μου
και το κολακεμένο μου
Νάνι που το νανίζανε
τρεις αδερφές κι η μάνα
Κι ακόμα δεν το φτάσανε
και πήραν του και βάγια
Βάγια μου κούνα το παιδί,
βάγια μου μέρωνέ το
Κι α σου γυρέψει και βυζί
κάθισε βύζαζέ το
Ωστε που να 'ρθει η μάνα του
(v) από την κρύα βρύση
Κι από τον κρύο τον ποταμό
που πλύνει τα πανιά του
Ω! ποταμέ μου πλύνε τα
κι ήλιε μου στέγνωσέ τα
Και λυγαριά μου φουντωτή
κάτσε και δίπλωσέ τα
Νάνι το χαϊδεμένο μου

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8 σύλλαβο οργανικό	α	ντο#
A2	8 σύλλαβο οργανικό	β	λα
B1	8 σύλλαβο οργανικό	α1	ντο#
B2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	λα
Γ1	8 σύλλαβο οργανικό	γ	λα
[Γ1]	8 σύλλαβο οργανικό	α2	λα
Γ2	7 σύλλαβο οργανικό	β2	λα
Δ1	8 σύλλαβο οργανικό	γ1	λα
[Δ1]	8 σύλλαβο οργανικό	α3	σιb
Δ2	7 σύλλαβο οργανικό	β3	λα
E1	8 σύλλαβο οργανικό	γ2	λα
[E1]	8 σύλλαβο οργανικό	α4	λα
E2	7 σύλλαβο οργανικό	β4	λα
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	α5	λα
[Στ1]	8 σύλλαβο οργανικό	α6	ντο#
Στ2	7 σύλλαβο οργανικό	β5	λα
Z1	9 σύλλαβο οργανικό	δ	λα
[Z1]	9 σύλλαβο οργανικό	α7	ντο#
Z2	7 σύλλαβο οργανικό	β6	λα
H1	8 σύλλαβο οργανικό	γ4	λα
[H1]	8 σύλλαβο οργανικό	α8	ντο#
H2	7 σύλλαβο οργανικό	β7	λα
Θ1	8 σύλλαβο οργανικό	δ1	λα
[Θ1]	8 σύλλαβο οργανικό	α9	ντο#
Θ2	7 σύλλαβο οργανικό	δ2	λα
I	8 σύλλαβο οργανικό	δ3	λα

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Η κλίμακα είναι σκληρή χρωματική με βάση την νότα λα.
- Κινείται βηματικά και δεν συναντώνται μεγαλύτερα πηδήματα από το διάστημα 3ης.
- Η μελωδική έκταση του νανουρίσματος είναι μια 6^η μεγάλη.
- Το νανούρισμα είναι ελεύθερο ρυθμικά.
- Το νανούρισμα είναι συνδυαστικά συλλαβικό και μελισματικό.
- Το ποιητικό μέτρο του είναι κατά βάση δεκαπεντασύλλαβο με εξαίρεση την πρώτη στροφή (A1 – A2) και την έβδομη στροφή (Z1-Z2) όπου το ποιητικό μέτρο είναι δεκαεξασύλλαβο.
- Σε κάθε στροφή επαναλαμβάνεται το πρώτο ημιστίχιο με εξαίρεση την πρώτη και την δεύτερη στροφή.
- Η ερμηνεύτρια του συγκεκριμένου νανουρίσματος τραγουδάει ένρινα. Η φωνή είναι αρκετά δυνατή, δηλαδή δεν τραγουδάει το νανούρισμα απαλά και γλυκά. Το νανούρισμα είναι μεγάλο σε διάρκεια και το εκτελεί πολύ γρήγορα.

2. Έλα ύπνε μ' ασά μακρά / Τραγούδι: Ξανθίππη Ιωσηφίδου/ Περιοχή: Τραπεζούντα¹⁰
/Πόντος/ Ηχογράφιση: Μέλω Μερλιέ, Αθήνα 1930 (αρ.5)

Έλα ύπνε μ' ασά μακρά
(Πόντος - Μ. Ασία)

Ξανθίππη Ιωσηφίδου
Αθήνα 1930
Διάρκεια 2:56

Ντο#

Έ - λα ύπ-νε/μ' α - σά μακ - ρά

κι/α-σά ψη-λά τα μέ - - ρη - - νά - - νι

¹⁰ Η Τραπεζούντα, η πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας των Κομνηνών, του Ευξείνου Πόντου, ιδρύθηκε πρώτη φορά το 756 π.Χ., μετά την ίδρυση της Σινώπης. Θεωρείται η αρχαιότερη πόλη της περιοχής, αφού σε αυτήν φιλοξενήθηκαν, το 401 π.Χ., οι Μύριοι του Ξενοφώντα. Πριν την ίδρυσή της, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά κέντρα. Η πόλη βρίσκεται στις νοτιοανατολικές ακτές του Ευξείνου Πόντου, στους πρόποδες των Ποντιακών Άλπεων. Στην περιοχή αυτή, τον 19ο αιώνα μ.Χ., κατοικούσαν 2.500 ελληνικές οικογένειες, ενώ μαζί με τους Αρμένιους, τους Πέρσες και τους Οθωμανούς, μιλάμε για 4.200 οικογένειες. Η Τραπεζούντα, είχε τέσσερα δημόσια σχολεία, δύο Παρθεναγωγεία, τη Ρωμαίων Σχολή και πολλά ιδιωτικά σχολεία, πράγμα που μας δείχνει, ότι δινόταν ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση. Εξελέχθηκε σε μεγάλο κέντρο των ελληνικών γραμμάτων. Το πρώτο σχολείο που λειτουργήσε, ήταν το «Φροντιστήριο Τραπεζούντος», το 1682. Η πόλη σήμερα φιλοξενεί το Πανεπιστήμιο της Μαύρης Θάλασσας. Η Τραπεζούντα, αποτελούσε το μεγαλύτερο αστικό και πολιτιστικό κέντρο των Ελλήνων, μέχρι το 1922, και τη Μικρασιατική Καταστροφή. (Βλασίδης 2006, 145 - 47)

Έ - λα ύπ-νε/μ' και κό - - νε - ψον

σ'αφ - νίτ - σαμ το που - λό - - πον

νά - - - - - νι νά - - νι

Παραλλαγές:
Στροφή Γ1 - Γ2

Κοι - μέθ' - - - - - αφ-νί/μ' και τρά - νυ - νον - - - - - κι/ε - πάφ' - -

τ'αυ-γής - τον ύπ - νον - - - - - νά - - - - - νι

Στροφή Δ1 - Δ2

Τώ-ρα έρ - ται ο πα - τέ - - ρας σου που-λί/μ'

κι/α-τός ας ση δου-λεί-αν_ νά - - - - νι

Στροφή E1 - E2

νά-νι ο-γούλ νά - - νι ο - γούλ_

Κοι-μέθ' νε ρί-ζα/μ' νε_ στε-ρέ-α/μ' νέν - - νι

Στροφή Στ1 - Στ2

Έ - λα ύπ-νε/μ' και κό - νε - ψον_

σ'αο-νίτ-σαμ τ'εγ-κα - λιώ - - πον_ ε_

Στροφή Ζ1 - Ζ2

Ο ύπ-πνον θρεφ' και τα μω-ρά

η θά-λασ-σα τ'ο-ψά-ρ(ε)α νά

- - νι νά - - - - νι

Στροφή Η1 - Η2

Νέ-νι ο-γούλ νέ-νι ο-γούλ κοι

μέθ',μη τυρ-ρα-νείς με

Στροφή Θ1 - Θ2

Τ'ε-μόν η ψην ε-λί - - - γον εν, ο - - -

γούλ, ο - γούλ, εβ-γαίν άλ-λο κι/ευ-ρίκς

με, νά - - - - - νι

Στροφές Ι1 - Ι2, Κ1- Κ2

Νέν - νι ο - γούλ νέ - νι

Νέ-νι ασ ποι-σον ρί - - - ζαμ' ε

Για τρά-νυ - νον - - - νε - - - που-λί μου με - γά - λυ -

νόν αρ - νό - - - πομ' - νά - - - - νι

Κείμενο

A1 Έ-λα, ύ-πνε μ' α-σά μα-κρά,

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

A2 κι α-σά ψη-λά τα μέ-ρη, (νά-νι)

9 - 10 11 - 12 13 14 15 (1 - 2)

B1 Έ-λα, ύ-πνε μ', και κό-νε-ψον,

1 - 2 3 - 4 5 6 - 7 - 8

B2 σ' α-ρνί-τσα μ' το που-λό-πον, (νά-νι), [(νά-νι)]

9 - 10 - 11 12 13 - 14 - 15 (1 - 2) [(1 - 2)]

(Αιντε ποίσον λολό...)

Γ1 Κοι-μέθ' α-ρνί μ' και τρά-νυ-νον

1 - 2 3 - 4 5 6 - 7 - 8

Γ2 κι έ-παρ' τ' αυ-γήσ τον ύ-πνον, (νά-νι)

9 - 10 11 - 12 13 14 - 15 (1 - 2)

Δ1 Τώ-ρα έ-ρται ο πα-τέ-ρας σου, (που-λί μ',)

1 - 2 3 - 4 5 6 - 7 - 8 9

Δ2 κι α-τός ας ση δου-λεί-αν, (νά-νι)

10 - 11 12 13 14 - 15 - 16 (1 - 2)

E1 Νά-νι ο-γούλ, νά-νι, ο-γούλ,

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

E2 Κοι-μέθ' νε ρί-ζα μ' νε στε-ρέ-α μ' (νέ-νι)

9 - 10 11 12 - 13 14 15 - 16 17 (1 - 2)

(Αιντε ποίσον λολό ...)

Στ1 Έ-λα, ύ-πνε μ' και κό-νε-ψον,

1 - 2 3 - 4 5 6 - 7 - 8

Στ2 σ' α-ρνί-τσα μ', τ' ε-γκα-λιό-πον ε

9 - 10 - 11 12 - 13 - 14 - 15 16

Z1 Ο ύ-πνον θρέφ' και τα μω-ρά,

1 2 - 3 4 5 6 7 - 8

Z2 η θά-λασ-σα τ' ο-ψάρ-(ε)α, (νά-νι), [(νά-νι)]

9 10 - 11 - 12 13 - 14 - 15 (1 - 2) [(1 - 2)]

(Αιντε ποίσον λολό...)

H1 Νέ-νι ο-γούλ, νέ-νι ο-γούλ,

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

H2 κοι-μέθ', μη τυ-ραν-νείς με

10 - 11 12 13 - 14 - 15 16

Θ1 Τ' ε-μόν η ψην ε-λί-γον εν, (ο-γούλ),[(ο-γούλ)],

1 - 2 3 4 5-6 -7 8

Θ2 ε-βγαίν' ά-λλο κι ευ-ρίκς με, (νά-νι)

9-10 11-12 13 - 14 15

(Αιντε ποίσον λολό...)

Π1 Νέ-νι ο-γούλ, νέ-νι, νέ-νι

1 - 2 3-4 - 5-6- 7-8

Ι2 ας ποί-σον ρί-ζα μ' ε

9 10- 11 12-13 14

Κ1 Για τρά-νυ-νον, νε που-λί μου,

1 2 -3- 4 5 6- 7 8

Κ2 με-γά-λυ-νον, α-ρνό-πο μ' (νά-νι)

9- 10- 11- 12 13- 14 -15 (1 - 2)

(Αιντε ποίσον λολό...)

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Έλα, ύπνε μ' ασά μακρά, κι ασά ψηλά τα μέρη, νάνι Έλα, ύπνε μ', και κόνεψον, σ' αρνίτσα μ' το πουλόπον, νάνι, νάνι Αιντε ποίσον λολό... Κοιμέθ' αρνί μ' και τράνυνον κι έπαρ' τ' αυγής τον ύπνον, νάνι Τώρα έρται ο πατέρας σου, πουλί μ', κι ατός ας ση δουλειάν, νάνι Νάνι ογούλ, νάνι, ογούλ, Κοιμέθ' νε ρίζα μ' νε στερέα μ' νένι Αιντε ποίσον λολό ... Έλα, ύπνε μ' και κόνεψον, σ' αρνίτσα μ', τ' εγκαλιόπον ε Ο ύπνον θρέφ' και τα μωρά, η θάλασσα τ' οψάρ(ε)α, νάνι, νάνι Αιντε ποίσον λολό Νένι ογούλ, νένι ογούλ, κοιμέθ', μη τυραννείς με Τ' εμόν η ψην ελίγον εν, ογούλ, ογούλ, εβγαίν' άλλο Κι ευρίκς με, νάνι Αιντε ποίσον λολό... Νένι ογούλ, νένι, νένι ας ποίσον ρίζα μ' ε Για τράνυνον, νε πουλί μου,	Έλα ύπνε μου από τα μέρη τα μακρινά και τα ψηλά Και φώλιασε στις αρνίτσας μου το αρνάκι (στο μωρό της θυγατέρας μου) Κοιμήσου αρνάκι μου και μεγάλωσε, πάρε τον ύπνο της αυγής Τώρα θα έρθει ο πατέρας σου από την δουλειά Κοιμήσου αγόρι μου, κοιμήσου ρίζα μου και στήριγμά μου Έλα ύπνε μου και φώλιασε στην αγκαλιά της αρνίτσας μου Ο ύπνος τρέφει τα μωρά κι η θάλασσα τα ψάρια Νάνι αγόρι μου, κοιμήσου μη με τυραννάς Η ψυχή μου είναι λίγη (δεν έχω πολλές αντοχές) Θα βγει και δε με ξαναβρίσκεις Νάνι αγόρι μου, Κοιμήσου ρίζα μου Μεγάλωσε πουλί μου, μεγάλωσε αρνάκι μου!

μεγάλυνον, αρνόπο μ' νάνι Άιντε ποίσον λολό...	
---	--

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8σύλλαβο οργανικό	α	ντο#
A2	7σύλλαβο οργανικό	β	ντο#
B1	8σύλλαβο οργανικό	α1	ρε
B2	7σύλλαβο οργανικό	β1	ντο#
Γ1	8σύλλαβο οργανικό	γ	φα#
Γ2	7σύλλαβο οργανικό	δ	ντο #
Δ1	9σύλλαβο οργανικό	α2	σι
Δ2	7σύλλαβο οραγνικό	β2	ντο#
E1	8σύλλαβο οργανικό	α3	ντο#
E2	9σύλλαβο οργανικό	β3	ντο#
ΣΤ1	8σύλλαβο οργανικό	γ1	φα#
ΣΤ2	8σύλλαβο οργανικό	β4	ντο#
Z1	8σύλλαβο οργανικό	α4	ντο#
Z2	7σύλλαβο οραγνικό	β5	ντο#
H1	8σύλλαβο οργανικό	α5	φα#
H2	8σύλλαβο οργανικό	ε	ντο#
Θ1	8σύλλαβο οργανικό	α6	σι
Θ2	7σύλλαβο οραγνικό	β6	ντο#
I1	8σύλλαβο οργανικό	γ2	φα#
I2	6σύλλαβο οραγνικό	β7	ντο#
K1	8σύλλαβο οργανικό	α7	ντο#
K2	7σύλλαβο οραγνικό	β8	ντο#

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Σκληρή χρωματική κλίμακα από ντο#
- Η έκτασή του είναι μια οκτάβα.
- Υπάρχει μια τονική αστάθεια στις νότες του νανουρίσματος.
- Το μουσικό μέτρο είναι ελεύθερο.
- Το νανούρισμα είναι συλλαβικό με συχνά μελίσματα.
- Το ποιητικό μέτρο είναι τροχαϊκό, μικτό δεκαπεντασύλλαβο και δεκαεξασύλλαβο.
- Συνήθως ανά δυο στροφές, η ερμηνεύτρια κάνει χρήση επιφωνημάτων «άιντε ποίσον λολολολο...», συχνό χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων. Οι φράση αυτή προφέρεται πολύ γρήγορα από την μητέρα – γιαγιά, η οποία λέει στο βρέφος να κοιμηθεί άμεσα, δηλαδή «άιντε κάνε νάνι».
- Η φωνή της ερμηνεύτριας είναι ένρινη, δυνατή και δεν τραγουδάει γλυκά και απαλά.

3. Κοιμήσου χαϊδεμένο μου / Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες11 / Ηχογράφηση: Μέλω Μερλιέ, Αθήνα 1930 (αρ.7)

Κοιμήσου χαϊδεμένο μου
(Φώκιες)

Ειρήνη Μπογιατζή
Αθήνα 1930
Διάρκεια - 1:00

Κοι - μή - σου χαϊ - δε - μέ - με - νο -
μου - κι / ε - γώ - σου να -

¹¹ Οι Φώκιες είναι η βορειότερη πόλη από τις 12 ιωνικές. Είναι χτισμένη βορειοδυτικά της Σμύρνης και ιδρύθηκε περίπου τον 8ο αιώνα π.Χ. από τους Ίωνες. Υπήρξε η μικρότερη πόλη της Ιωνίας, αλλά και η πιο δραστήρια. Η ονομασία της προέρχεται από τις φώκιες της μεσογείου, που περνούσαν από εκεί. Μια δεύτερη εκδοχή λέει ότι ήρθαν και κατοίκησαν από τη Φωκίδα. Κύρια ασχολία των κατοίκων ήταν η ναυτιλία και το εμπόριο. Ήταν πολύ ανεπτυγμένη περιοχή και αυτό φαίνεται στο ότι είχαν δικό τους χρυσό νόμισμα το Φωκαϊκό Στατήρα. Το 1250 μ.Χ. οι κάτοικοι ιδρύουν βορειότερα τη Νέα Φώκαια. Κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης, οι κόλποι της Παλιάς και της Νέας Φώκαιας χρησίμευαν ως ορμητήρια στα ψαριανά καράβια. Το 1904, οι Έλληνες κάτοικοι της Π. Φώκαιας ήταν περίπου 6.300. Μετά τα γεγονότα του 1922, οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν στα απέναντι νησιά και την Ηπειρωτική Ελλάδα, δημιουργώντας νέα χωριά. Πάρα πολλοί πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν κυρίως στην Μυτιλήνη. (Αντωνίου 2015, 8)

(☐) —————
να - ρί - ζω

Κι/ε-γώ την κού - νια σου κου - νώ

και σου γλυ -

κο - - - κοι - μί - ζω Νά - νι το κο -

ρι - - - τσά - κι μου και μέ - να

το - - - μικ - ρά - κι μου

Κείμενο

A1 Κοι-μή-σου χαϊ-δε-μέ-νο μου

1 - 2 - 3 4 - 5 - 6 - 7 8

A2 κι ε-γώ σου να-να-ρί-ζω

9 10 11 12 - 13 -14 -15

B1 Κι ε-γώ την κού-νια σου κου-νώ

1 2 3 4 - 5 6 7- 8

B2 και σου γλυ-κο-κοι-μί-ζω

9 10 11 - 12 -13 - 14 - 15

Γ1 Νά-νι το κο-ρι-τσά-κι μου

1 - 2 3 4 - 5 - 6 - 7 8

Γ2 και μέ-να το μι-κρά-κι μου

9 10 - 11 12 13 -14 - 15 16

Οργανικό κείμενο

Κοιμήσου χαϊδεμένο μου

κι εγώ σου ναναρίζω

Κι εγώ την κούνια σου κουνώ

και σου γλυκοκοιμίζω

Νάνι το κοριτσάκι μου

και μένα το μικράκι μου

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8σύλλαβο οργανικό	α	ρε
A2	7σύλλαβο οργανικό	β	ρε
B1	8σύλλαβο οργανικό	α1	ρε
B2	7σύλλαβο οργανικό	β2	ρε
Γ1	8σύλλαβο οργανικό	γ	φα#
Γ2	8σύλλαβο οργανικό	β3	ρε

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Το νανούρισμα βρίσκεται στη ρε σκληρή χρωματική κλίμακα.
- Η έκτασή του είναι μια 7^η μικρή.
- Το νανούρισμα είναι ρυθμικά ελεύθερο με αισθητές επιταχύνσεις.
- Το ποιητικό μέτρο στις δυο πρώτες στροφές είναι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο. Στην τρίτη στροφή υπάρχει μελωδική διαφοροποίηση, ενώ το ποιητικό μέτρο είναι τροχαϊκό δεκαεξασύλλαβο.
- Είναι μελισματικό.
- Η φωνή της ερμηνεύτριας είναι ένρινη και σχετικά σταθερή στο τονικό ύψος. Κάνει δεξιοτεχνικά μελωδικά περάσματα.

4. Κοιμήσου και παρήγγειλα / Τραγούδι: Αμαλία Πατσούμη / Περιοχή: Μουδανιά¹² / Ηχογράφιση, Αθήνα 1930 (αρ.9)

Κοιμήσου και παρήγγειλα (Μουδανιά)

Αμαλία Πατσούμη
Αθήνα
Διάρκεια- 2:20

Σι

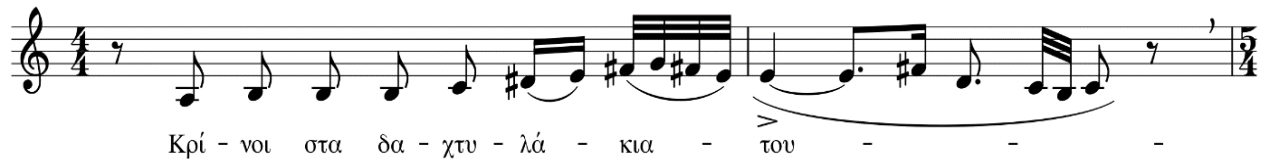
Κοι - μή - σου και πα - ρήγ - γει - λα - στην - Πό - λη τα - κα - λά - σου -

5
- στη Βε - νε - τιά τα - ρού - χα σου και τα δια - μά - ντι - κά - σου

¹² Τα Μουδανιά, στα παλαιότερα χρόνια, ονομάζονταν Μύρλεια και υπήρξε αποικία των Κολοφωνίων. Μετά τη καταστροφή το 225 π.Χ., από τον Φίλιππο το Γ', παραχώρησε την πόλη στον Προυσία. Ο Προυσίας την μετονόμασε σε Απάμεια και την έχτισε από την αρχή. Κατασκεύασε θέατρα, ναούς, ανάκτορα και ένα πολεμικό λιμάνι. Το 1318, η πόλη καταστράφηκε από τον Οσμάν και ξαναχτίστηκε στη θέση που βρίσκεται σήμερα, με την ονομασία Μουδανιά. Υπάρχουν πάρα πολλές εκδοχές για την ονομασία της. Μία από αυτές αναφέρει ότι εσωτερικοί μετανάστες από τη Μόδα της Κασταμονής, την ονόμασαν Μουδανιά. Τα Μουδανιά υπάγονταν στη νομαρχία Προύσας και ο συνολικός πληθυσμός της ήταν περίπου 18.850 κάτοικους. Η περιοχή ήταν αρκετά πλούσια και σε αυτό βοηθούσε πολύ το λιμάνι. Από εκεί εξάγονταν προϊόντα και τρόφιμα στην Κωνσταντινούπολη και το εξωτερικό. Με την μικρασιατική καταστροφή, τα πλοία τούς μετέφεραν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, και συγκεκριμένα στην Θεσσαλονίκη. Έπειτα, μεταφέρθηκαν στην περιοχή Καργή Λιμάνι της Χαλκιδικής, και σ' εκείνο το σημείο δημιούργησαν τα Νέα Μουδανιά. (Ημερήσια, 2019)

Παραλλαγές:

Στροφές Γ1 - Γ2, Δ1 - Δ2, Ε1 - Ε2, Στ1 - Στ2

Κρί - νοι στα δα - χτυ - λά - κια - του

3

στον κόρ - φο του - λα - λέ - δες στο μέ - τω - πό - του για - σε -

6

μιά και μο - σκο - με - νε - ξέ - δες Το πήρ' - ο ύ - πνος και έ - γει -

10

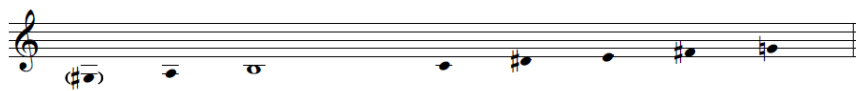

ρε στις μά - νας την - α - γκά - λι

13

Στις Πα - να - γί - τσας την πο - διά που δεν υ - πάρ - χει άλ - λι

Κείμενο

A1 Κοι-μή-σου και πα-ρήγ-γει-λα

1 - 2 - 3 4 5 - 6 - 7 - 8

A2 στην Πό-λη τα κα-λά σου

9 10 - 11 12 13 - 14 15

B1 Στη Βε-νε-τιά τα ρού-χα σου

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 8

B2 και τα δια-μα-ντι-κά σου

9 10 11 - 12 - 13 - 14 15

(Ω! πς!)

Γ1 Κρί-νοι στα δα-χτυ-λά-κια του,

1 - 2 3 4 - 5 - 6 - 7 8

Γ2 στον κό-ρφο του λα-λέ-δες

9 10 - 11 12 13 - 14 - 15

Δ1 Στο με-τω-πό του για-σε-μιά

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 - 8

Δ2 και μο-σκο-με-νε-ξέ-δες

9 10 - 11 - 12 - 13 - 14 - 15

(Ω! πς!)

E1 Το πήρ' ο ύ-πνος κι έ-γει-ρε

1 2 3 4 - 5 6 7 - 8

E2 στις μά-νας την α-γκά-λη

9 10 - 11 12 13 - 14 - 15

Στ1 Στης Πα-να-γί-τσας την πο-διά

1 2 - 3 - 4 - 5 6 7 - 8

Στ2 που δεν υ-πάρ-χει άλ-λη

9 10 11 - 12 - 13 14 - 15

(Ω! πς!)

Οργανικό κείμενο

Κοιμήσου και παρήγγειλα
στην Πόλη τα καλά σου
Στη Βενετιά τα ρούχα σου
και τα διαμαντικά σου
Κρίνοι στα δαχτυλάκια του,
στον κόρφο του λαλέδες
Στο μέτωπό του γιασεμιά
και μοσκομενεξέδες
Το πήρ' ο ύπνος κι έγειρε
στης μάνας την αγκάλη
Στης Παναγίτσας την ποδιά
που δεν υπάρχει άλλη

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8 σύλλαβο οργανικό	α	ντο
A2	7 σύλλαβο οργανικό	β	ντο
B1	8 σύλλαβο οργανικό	γ	ντο
B2	7 σύλλαβο οργανικό	δ	σι
Γ1	8 σύλλαβο οργανικό	α1	ντο
Γ2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	ντο
Δ1	8 σύλλαβο οργανικό	γ1	ντο
Δ2	7 σύλλαβο οργανικό	δ1	σι
E1	8 σύλλαβο οργανικό	α2	ντο
E2	7 σύλλαβο οργανικό	β2	ντο
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	γ2	ντο
Στ2	7 σύλλαβο οργανικό	δ2	σι

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Η κλίμακα του νανουρίσματος είναι σκληρή χρωματική στη σι.
- Στην πρώτη στροφή η ερμηνεύτρια αξιοποιεί όλο το εύρος της έκτασης που έχει το νανούρισμα, δηλαδή μια 7^η μεγάλη.
- Υπονοείται ένας σχετικά σταθερός και εναλλασσόμενος παλμός.
- Το μέτρο είναι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο.
- Είναι κατά βάση συλλαβικό με μελισματικά στοιχεία στο τέλος των φράσεων.
- Στο δεύτερο και στο τέταρτο ημιστίχο κάθε στροφής υπάρχει ομοιοκαταληξία.

- Ανάμεσα σε κάθε στροφή επαναλαμβάνει συνεχόμενα το φωνήεν «Ωωω» και τα σύμφωνα «Πςς».
- Η ερμηνεύτρια έχει πολύ καθαρή και απαλή φωνή. Στην ηχογράφιση επίσης ακούγεται χτύπημα σε ξύλινη επιφάνια που υποδιλώνει το ρυθμικό μέτρο του νανουρίμαστος ή θα έλεγε κανείς ότι αυτό που ακούγεται ίσως να είναι η κούνια του μωρού που την κουνάει η ερμηνεύτρια για να κοιμηθεί το μωρό κατά την διάρκεια του τραγουδισματός της.

5. Του Χαγιαδιού μου τ'άσλαμα /Τραγούδι: Λυδία Κονιόρδου / Περιοχή:
Καππαδοκία¹³ / Ηχογράφηση , Αθήνα 2001 (αρ.12)

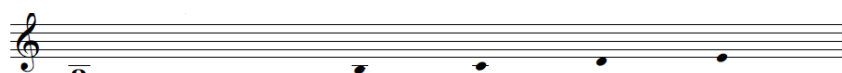
Του Χαγιαδιού μου τ'άσλαμα
(Καππαδοκία)

Λυδία Κονιόρδου
Αθήνα 2001
Διάρκεια- 2:03

Λα

$\text{♩} = 60$

Του χα - για - διού - μου - τ'ά - σλα - μα - τ'αχ - τσέ - ρε - νιού/μ' - το φτέ - δι

¹³ Η Καππαδοκία είναι ίσως η πιο γνωστή περιοχή της Μ. Ασίας. Είναι μια περιοχή με μεγάλη γεωγραφική έκταση και φυσικό πλούτο. Πατρίδα λόγιων και καλλιτεχνών, με πλούσια ιστορία, πολλά ήθη και έθιμα. Η Καππαδοκία σήμερα ορίζεται από τρεις πόλεις, την Καισάρεια, τη Νίγδη και την Ασκαράϊ. Βρίσκεται στον μέσο της Μ. Ασίας και συνορεύει στα βόρεια με τον Πόντο, στα δυτικά με τη Λυκαονία, ανατολικά με την Αρμενία, και νότια με τη Συρία. Η Καππαδοκία έχει πολύ πλούσια ιστορία, από τα πολύ αρχαία χρόνια μέχρι την μικρασιατική καταστροφή. Για την ονομασία της περιοχής έχουμε πολλές εκδοχές. Μία εκδοχή είναι ότι προέρχεται από τους Καππαδόκες, που εγκαταστάθηκαν εκεί το 1600 μ.Χ.. Επίσης, η Καππαδοκία στα Περσικά, εκφέρεται Καπατόκα, που σημαίνει η χώρα των όμορφων αλόγων. Η περιοχή ήταν υπό κατοχή των Ασύριους το 880 π.Χ., ύστερα από τους Μήδους το 650 π.Χ., και κατά το 550 π.Χ. από τους Πέρσες. Ο Μ. Αλέξανδρος απελευθέρωσε την Ανατολία, και έτσι η περιοχή της Καππαδοκίας άρχισε να αναπτύσσει ξανά τις τέχνες και τα γράμματα. Από το 1071 μ.Χ., με την κυριαρχία των Τούρκων, πολλοί εξισλαμίστηκαν και άλλοι άλλαξαν γλώσσα. Εκεί δημιουργήθηκε η Καππαδοκική γλώσσα – διάλεκτος Καραμάν από τους Καραμανλίδες. Αυτή η διάλεκτος κράτησε μέχρι τον 20ο αιώνα, την περίοδο 1915-1918, διότι στη συνέχεια ακολούθησαν τα γεγονότα της μικρασιατικής καταστροφής. (Κουκουλά χχ.)

Παραλλαγές:

Στροφή Β1- Β2

Ne ní - ve - ní - ou - γού - μου - λα - Για - βρίμ - κου - τούκ - πε - γού - ρμου - λα

Στροφή Γ1- Γ2

Na ní - va - ní - mi - κρόμ' - va - ní - va - ní - το χαϊ - δε μέ νο

Στροφή Δ1 - Δ2

Ne vi - ve - í - ou - γιούτ - του γούμ Ελ - μά - βε - ρίτ - α - βρούτ του γούμ

Στροφή Ε1 - Ε2

Koi má - tai ó - pou - va το χα - ρώ Kai - va - το διώ - με - γά - λο

Στροφή Στ1 -Στ2

Kai va - το διώ - της - πα - ντρεϊ - άς - Κι/α κό - μα - πιο - με - γά - λο

Κείμενο

A1 Του Χα-για-διού μου τ'ά-σλα-μα,

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 - 8

A2 τ'Αχ-τσε-ρε-νιού μ'το φτέ-δι

9 - 10 - 11 - 12 13 14 - 15

B1 Νε-νί νε-νίμ ου-γιούρ-μου-λα

1 - 2 3 - 4 5 - 6 - 7 - 8

B2 Για-βρίμ, κου-τσούκ πε-γιούρ-μου-λα

9 - 10 11 - 12 13 - 14 - 15 - 16

Γ1 Να-νί να-νί μι-κρό μ'να-νί,

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

Γ2 να-νί το χαϊ-δε-με-νο

9 - 10 11 12 - 13 - 14 - 15

Δ1 Νε-νί νε-ϊπ ου-γιούτ του-γούμ

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

Δ2 Ελ-μά βε-ρίπ α-βρούτ του-γούμ

9 - 10 11 - 12 13 - 14 15 - 16

E1 Κοι-μά-ται ό-που να το χα-ρώ

1 - 2 - 3 4 5 6 7 - 8

E2 και να το διω με-γά-λο

9 10 11 12 13 - 14 - 15

Στ1 Και να το διω της πα-ντρι-άς

1 2 3 4 5 6 - 7 - 8

Στ2 Κι α-κό-μα πιο με-γά-λο.

9 10 - 11 12 13 - 14 - 15

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
<p>Του Χαγιαδιού μου τ'άσλαμα, τ'Αχτσερνιού μ'το φτέδι Νενί νενίμ ουγιούρμουλα Γιαβρίμ, κουτσούκ πεγιούρμουλα Νανί νανί μικρό μ'νανί, νανί το χαϊδεμένο Νενί νεϊπ ουγιούτ τουγούμ Ελμά βερίπ αβρούτ τουγούμ Κοιμάται όπου να το χαρώ και να το διω μεγάλο Και να το διω της παντρείας Κι ακόμα πιο μεγάλο.</p>	<p>Του Χαγιαδιού¹ μου τ'άσλαμα¹, τ' Αχτσερνιού¹ μ' το φτέδι ¹ Άραγε κοιμάται το μωρό μου; Άραγε μεγαλώνει το μικρό μου; Νάνι μικρό μ' νάνι, νάνι χαϊδεμένο Που το κοιμίζω με νανούρισμα Που το παρηγορώ με μήλο Κοιμάται όπου να το χαρώ και να το διω μεγάλο Και να το διω της παντρείας κι ακόμα πιο μεγάλο.</p>

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8σύλλαβο οργανικό	α	λα
A2	7 σύλλαβο οργανικό	β	λα
B1	8σύλλαβο οργανικό	α1	λα
B2	8 σύλλαβο οργανικό	β1	λα
Γ1	8 σύλλαβο οργανικό	α2	λα
Γ2	7 σύλλαβο οργανικό	β2	λα
Δ1	8 σύλλαβο οργανικό	α3	λα
Δ2	8 σύλλαβο οργανικό	β3	λα
E1	8 σύλλαβο οργανικό	α3	λα
E2	7 σύλλαβο οργανικό	β4	λα
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	α4	λα
Στ2	7 σύλλαβο οργανικό	β5	λα

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Φυσική διατονική λα ελάσσονα κλίμακα.
- Η έκτασή του είναι μια 5^η καθαρή.
- Υπονοείται σταθερός ρυθμός 6/8 με μικρές εναλλαγές.
- Το ποιητικό μέτρο είναι δεκαπεντασύλλαβο με μόνη εξαίρεση την δεύτερη και τέταρτη στροφή που είναι δεκαεξασύλλαβες.
- Η ερμηνεύτρια είναι τονικά σταθερή με την βοήθεια του ισοκράτη από την πολίτικη λύρα. Η φωνή της ερμηνεύτριας είναι απαλή, σταθερή και εκπέμπει ηρεμία και μια γλύκα με τον τρόπο που τραγουδάει.
- Η διάλεκτος που χρησιμοποιείται είναι Καππαδοκική.
- Υπάρχουν κι άλλες εκτελέσεις στο διαδίκτυο. Οι δυο μάλιστα είναι από την ίδια ερμηνεύτρια, την Λυδία Κονιόρδου.¹⁴

---

¹⁴ Λυδία Κονιόρδου <https://www.youtube.com/watch?v=mFgPeBN6KN4>

Λυδία Κονιόρδου <https://www.youtube.com/watch?v=coqu-qp0YNI>

Ευσταθία Τσακάλου <https://www.youtube.com/watch?v=Bhx4rba238k>

Έλενα Τουτουτζή https://www.youtube.com/watch?v=iGKaEasp_s8

6. Νανά του Βασιλιά / Τραγούδι: Δέσποινα Στρίγκου / Περιοχή: Αϊβαλί¹⁵ / Ηχογράφιση, Αθήνα 1958 (αρ.16)

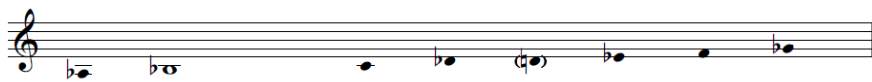
Νανά του βασιλιά

Δέσποινα Στρίγκου
Αθήνα 1958
Διάρκεια-1:53

Σιb (Αϊβαλί)

Να-νά του Βα - σι - λιά - παι - δί - Βα-σί-λιν - σας - το γγό - νι

¹⁵ Το Αϊβαλί βρίσκεται απέναντι από τη Λέσβο, στα βορειοανατολικά της Μυτιλήνης. Η ονομασία Αϊβαλί προέρχεται από την τούρκικη λέξη Αϊβά, που σημαίνει κυδώνι. Κάποια μερίδα των κατοίκων, κυρίως Ελλήνων, την αποκαλούσαν Κυδωνία. Η ονομασία προέρχεται από το φρούτο κυδώνι και το όστρακο, όπου ήταν σε αφθονία σ' εκείνη την περιοχή. Η πόλη ιδρύθηκε στις αρχές του 17ου αιώνα από κατοίκους της Λέσβου. Ήταν μια πολύ ανεπτυγμένη πόλη λόγω του λιμανιού. Το 1780 δημιουργήθηκαν εκκλησίες, νοσοκομείο, βρεφοκομείο, και η Ελληνική Σχολή με την πλούσια βιβλιοθήκη, η οποία μετονομάστηκε σε Ακαδημία Κυδωνιών. Στην Ακαδημία διδάσκονταν μαθήματα φιλοσοφίας, μαθηματικών, γαλλικής και τουρκικής γλώσσας, ευρωπαϊκής και βυζαντινής μουσικής, και κλασσικού θεάτρου. Το 1821, το Αϊβαλί καταστρέφεται από τον τούρκικο στρατό ενώ, η πόλη ανοικοδομήθηκε το 1827. Από εκείνη την περίοδο και μέχρι τη στιγμή της μικρασιατικής καταστροφής, η πόλη είχε αναπτύξει τη βιοτεχνία και το εμπόριο, ενώ ο πληθυσμός έφθανε πάνω από 18.000 κατοίκους. Στις 26 Αυγούστου του 1922, μπήκαν τα πρώτα στρατεύματα. Όσοι σώθηκαν από την σφαγή, έφυγαν για την Ελλάδα, κυρίως στη Λέσβο, όπου εκεί δημιούργησαν τις Νέες Κυδωνιές. (Κορρές χ.χ.)

Παραλλαγές:

Στροφές Β1-Β2, Γ1-Γ2, Δ1-Δ2, Ε1-Ε2

Να του'ξερ η βα - σί - λισ - σα - πως έ-χει τέ - τοιο 'γγό - νι.

Να κά-νει κού - νιες α-ργυ-ρές - φα-σκιές μα - λα -

μα - τέ - νιες - Να 'χει να το κου - νού-σα-νε -

σα-ρα-ντα - πέ - ντε σκλά - βες - Κι/ε - κεί - νο - δεν - του έ - φτα -

ναν - μον' να! γυ - ρε - ύει - κι'άλ - λες.

Στροφές Στ1-Στ2, Ζ1-Ζ2, Θ1-Θ2

Κοιμήσου και πα - ρήγγει - λα - στην Πό - λη - τα - προι - κιά - σου

Στη Βε - νε - τιά - τα ρού - χα σου - και τα δια - μα - ντι - κά -

σου Κοιμήσου χαϊ - δε - μέ - νο μου κι ε - γώ σε να - να - ρί -

ζω - κι ε - γώ - την κού - νια σου κου - νώ - γλυ - κά να σε - κοι - μή -

σω

Κείμενο

A1 Να-νά του βα-σι-λιά παι-δί,

1 - 2 3 4-5-6 7-8

A2 βα-σί-λι-σσας το 'γγό-νι

9-10-11-12 13 14-15

B1 Να του 'ξέρ'η βα-σί-λισ-σα

1 2 3 4 5-6-7-8

B2 πως έ-χει τέ-τοιο 'γγό-νι

9 10-11 12-13 14-15

Γ1 Να κά-νει κού-νιες α-ργυ-ρές,

1 2 - 3 4 - 5 6-7 - 8

Γ2 φα-σκιές μα-λα-μα-τέ-νιες

9-10 - 11-12-13-14-15

Δ1 Να 'χει να το κου-νού-σα-νε

1 2 3 4 5-6 - 7-8

Δ2 σα-ρα-ντα-πέ-ντε σκλά-βες

9-10-11-12-13 14-15

E1 Κι ε-κεί-νο δεν του έ-φτα-ναν,

1 - 2 - 3 4 5 6 - 7 - 8

E2 μον' να ! γυ-ρε-ύει κι ά-λλες

9 10 11-12-13 14 - 15

Στ1 Κοι-μή-σου και πα-ρή-γγει-λα

1 - 2 - 3 4 5-6 - 7 - 8

Στ2 στην Πό-λη τα προι-κιά σου

9 10-11 12 13 - 14 15

Z1 Στη Βε-νε-τιά τα ρού-χα σου

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 8

Z2 και τα δια-μα-ντι-κά σου

9 10 11-12-13-14 15

(Εεε)

H1 Κοι-μή-σου χα-ϊδε-μέ-νο μου

1 - 2 - 3 4 - 5 - 6 - 7 8

H2 κι ε-γώ σε να-να-ρί-ζω

9-10 11 12-13-14-15

Θ1 Κι ε-γώ την κού-νια σου κου-νώ,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

Θ2 γλυ-κά να σε κοι-μί-σω

9 - 10 11 12 13 - 14 - 15

(Εεε)

Οργανικό κείμενο

Νανά του βασιλιά παιδί, βασίλισσας το 'γγόνι

Να του 'ξέρ'η βασίλισσα πως έχει τέτοιο 'γγόνι

Να κάνει κούνιες αργυρές, φασκιές μαλαματένιες

Να 'χει να το κουνούσανε σαρανταπέντε σκλάβες

Κι εκείνο δεν του έφταναν, μόν' να!

γυρεύει κι άλλες

Κοιμήσου και παρήγγειλα

στην Πόλη τα προικιά σου

Στη Βενετιά τα ρούχα σου και τα διαμαντικά σου

Εεε

Κοιμήσου χαϊδεμένο μου κι εγώ σε ναναρίζω

Κι εγώ την κούνια σου κουνώ,

γλυκά να σε κοιμίσω

Εεε

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8 σύλλαβο οργανικό	α	ντο
A2	7 σύλλαβο οργανικό	β	σιb
B1	8 σύλλαβο οργανικό	α1	ντο
B2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	σιb
Γ1	8 σύλλαβο οργανικό	α2	†ντο
Γ2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	σιb
Δ1	8 σύλλαβο οργανικό	α3	ντο
Δ2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	σιb
E1	8 σύλλαβο οργανικό	γ	ντο
E2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	σιb
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	α4	ντο
Στ2	7 σύλλαβο οργανικό	β2	σιb
Z1	8 σύλλαβο οργανικό	α5	ντο

Z2	7 σύλλαβο οργανικό	β3	σιb
H1	8 σύλλαβο οργανικό	α6	⁺ ντο
H2	7 σύλλαβο οργανικό	β4	σιb
Θ1	8 σύλλαβο οργανικό	α7	ντο
Θ2	7 σύλλαβο οργανικό	β5	σιb

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Η κλίμακα του νανουρίσματος είναι φυσική ελάσσινα διατονική με βάση τον φθόγγο σιb.
- Η έκτασή του είναι μια 7^η μικρή.
- Το μέτρο είναι στα 6/8 με αρκετές εναλλαγές.
- Ενώ σε όλο το νανούρισμα υπάρχει μια σταθερή μελωδική ροή με λίγες εναλλαγές, στο ημιστίχιο E1 αλλάζει πολύ αισθητά η μελωδική γραμμή.
- Το ποιητικό μέτρο είναι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο.
- Το νανούρισμα είναι συλλαβικό και μελίσματα.
- Η ερμηνεύτρια τραγουδάει ένρινα με ηρεμία και γλυκύτητα.

7. Νάνι του Ρήγα το παιδί / Τραγούδι: Δέσποινα Τσακιργιάννη / Περιοχή: Μάκρη¹⁶ / Ηχογράφηση: Αθήνα 1954 (αρ.17)

Νάνι του Ρήγα το παιδί
(Μάκρη)

Δέσποινα Τσακιργιάννη
Αθήνα 1954
Διάρκεια - 2:02

Νά-νι του Ρή-γα το__ παι - δί_____ του Βα - σι-λιά τ'αγ - γό - νι_____

του διά-κου το βαφ-τισ - τι-κό_____ που λου-τουρ-γά στην Πό-λη

¹⁶ Η Μάκρη μια παραθαλάσσια πόλη απέναντι από τη Ρόδο, ήταν χτισμένη στη θέση της αρχαίας Τελμησσού. Είχε περίπου 5.300 κατοίκους, 3.000 Έλληνες χριστιανούς, 1.800 Μουσουλμάνους, 400 Εβραίους και λίγους Κούρδους. Η πόλη, μετά την μεγάλη πυρκαγιά του 1875, πήρε νέα όψη. Χτίστηκαν καινούρια δώροφα σπίτια, μαγαζιά, αποθήκες, και οι δρόμοι ήταν φωτισμένοι με φανοστάτες. Μάλιστα, υπήρχαν πανδοχεία κοντά στο λιμάνι. Η μεγαλύτερη ασχολία των κατοίκων ήταν το εμπόριο. Από το λιμάνι εξάγονταν ξύλα, βελανίδια, σουσάμι, καπνός και δημητριακά. Υπήρχε πολύ καλή επικοινωνία με τη Ρόδο και την Αίγυπτο. Επίσης, η πόλη ήταν γεμάτη απο κρεοπωλεία, καφενεία, φαρμακεία, μαγαζιά με υφάσματα και φούρνους. Υπήρχαν και λίγοι κάτοικοι που ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Στη Μάκρη ήταν ανεπτυγμένη και η εκπαίδευση, διότι λειτουργούσε αρρεναγωγείο, παρθεναγωγείο και αναγνωστήριο. Υπήρχαν πάρα πολλοί νέοι άνθρωποι που στράφηκαν στα γράμματα, με αποτέλεσμα η περιοχή να έχει πολλούς δικηγόρους, γιατρούς, δασκάλους και φαρμακοποιούς. Όταν ξέσπασαν τα γεγονότα της μικρασιατικής καταστροφής, έφυγαν από τον τόπο τους και εγκαταστάθηκαν στη Ξυλοκέρικα της βορειοανατολικής Αττικής, όπου και ονόμασαν Νέα Μάκρη. (Δαμιανού 2016)

Στροφές Γ1- Γ2, Δ1- Δ2

Νά-νι του που/α-να - θρέ - φε-ται ————— με μά - να και με - κύ - ρη —————

και μ'ά-δερ-φό πρα-μά - τευ-τή ————— κι/άλ-λον κα-ρα - βο-κύ-ρη

Στροφή Ε1 - Ε2

Μη χτυ-πά - τε μη βρον - τά - τε η μπε-μπέ - κα μου κοι-μά-ται

Στροφές Στ1 - Στ2, Ζ1 - Ζ2

Ε-πάρ' το ύπ-νε της υ - γειάς ————— πάρ' το και κοί - μη - σε το

Στου πα - ρα-δεί-σου τις αυ - λές ————— ά-με και γύ - ρι - σε το

Στροφές Η1 - Η2, Θ1 - Θ2, Ι1 - Ι2

Και γέ-μω-σε τον κόρ - φο του_____ τραν-τά - φυλ-λα και ρό-δα

τα φύλ-λα ναν' της μά - νας του_____ και τ'αν-θη του_ κυ-ρού του

και τ'ασ-πρα τρι - αν - τά - φυλ-λα_____ ας εί - ναι του νο - νού του

Στροφή Κ1 - Κ2

Έ-λα ύπ-νε ύπ - νω-σέ το και με-γά-λο κά - νε_ με το

Κείμενο

A1 Νά-νι του ρή-γα το παι-δί,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

A2 του βα-σι-λιά τ'αγ-γό-νι

9 10 - 11 - 12 13 - 14 - 15

B1 Του διά-κου το βα-φτι-στι-κό

1 2 - 3 4 5 - 6 - 7 - 8

B2 που λου-του-ργά στην Πό-λη

9 10 - 11 - 12 13 14 - 15

Γ1 Νά-νι του που (α) να-θρέ-φε-ται

1 - 2 3 4 5 - 6 - 7 - 8

Γ2 με μά-να και με κύ-ρη

9 10 - 11 12 13 14 - 15

Δ1 Και μ' α-δε-ρφό πρα-μα-τευ-τή

1 2 - 3 - 4 5 - 6 - 7 - 8

Δ2 κι ά-λλον κα-ρα-βο-κύ-ρη

9 - 10 11 - 12 - 13 - 14 - 15

E1 Μη χτυ-πά-τε, μη βρο-ντά-τε,

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 - 8

E2 η μπε-μπέ-κα μου κοι-μά-ται

9 10 - 11 - 12 13 14 - 15 - 16

Στ1 Ε-πάρ' το ύ-πνε της υ-γειάς,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

Στ2 πάρ' το και κοι-μι-σέ το

9 10 11 12 - 13 - 14 15

Z1 Στου πα-ρα-δεί-σου τις αυ-λές,

1 2 - 3 - 4 - 5 6 7 - 8

Z2 ά-με και γύ-ρι-σέ το

9 - 10 11 12 - 13 14 15

H1 Και γέ-μω-σε τον κό-ρφο του,

1 2 - 3 - 4 5 6 - 7 8

H2 τρα-ντά-φυ-λλα και ρό-δα

9 - 10 - 11 - 12 13 14 - 15

Θ1 Τα φύ-λλα να 'ν' της μά-νας του

1 2 - 3 4 5 6 - 7 8

Θ2 και τ' ά-νθη του κυ-ρού του

9 10 11 12 13 - 14 15

I1 Και τ' άσπρα τρι-α-ντά-φυ-λλα

1 2 3 4 - 5 - 6 - 7 - 8

I2 ας εί-ναι του νο-νού του

9 10- 11 12 13-14 15

K1 Έ-λα ύ-πνε ύ-πνω-σέ το

1 - 2 3 - 4 5 - 6 - 7 8

K2 και με-γά-λο κά-νε μέ το

9 10 - 11-12 13 -14 15 16

Οργανικό κείμενο

Νάνι του ρήγα το παιδί, του βασιλιά τ'αγγόνι

Του διάκου το βαφτιστικό

που λουτουργά στην Πόλη

Νάνι του που (α) ναθρέφεται

με μάνα και με κύρη

Και μ' αδερφόπραματευτή

κι άλλον καραβοκύρη

Μη χτυπάτε, μη βροντάτε,

η μπεμπέκα μου κοιμάται

Επάρ' το ύπνε της υγείας, πάρ' το και κοίμισέ το

Στου παράδεισου τις αυλές, άμε και γύρισέ το

Και γέμωσε τον κόρφο του,

τραντάφυλλα και ρόδα

Τα φύλλα να 'ν' της μάνας του

και τα' άνθη του κυρού του

Και τ' άσπρα τριαντάφυλλα

ας είναι του νονού του

Έλα ύπνε ύπνωσέ το και μεγάλο κάνε μέ το

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8σύλλαβο οραγνικό	α	μι
A2	7σύλλαβο οραγνικό	β	ντο
B1	8σύλλαβο οραγνικό	α1	μι
B2	7σύλλαβο οραγνικό	β1	ντο
Γ1	8σύλλαβο οραγνικό	α2	μι
Γ2	7σύλλαβο οραγνικό	β2	ντο
Δ1	8σύλλαβο οραγνικό	α3	μι
Δ2	7σύλλαβο οραγνικό	β3	ντο
E1	8σύλλαβο οραγνικό	γ	ντο
E2	8σύλλαβο οραγνικό	γ1	ντο
Στ1	8σύλλαβο οραγνικό	α4	μι
Στ2	7σύλλαβο οραγνικό	β4	ντο
Z1	8σύλλαβο οραγνικό	α5	μι
Z2	7σύλλαβο οραγνικό	β5	ντο
H1	8σύλλαβο οραγνικό	α6	μι
H2	7σύλλαβο οραγνικό	β3	ντο
Θ1	8σύλλαβο οραγνικό	α7	μι
Θ2	7σύλλαβο οραγνικό	β6	ντο
I1	8σύλλαβο οραγνικό	α8	μι
I2	7σύλλαβο οραγνικό	β7	ντο
K1	8σύλλαβο οραγνικό	γ2	ντο
K2	8σύλλαβο οραγνικό	γ3	ντο

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Η κλίμακα είναι σκληρή χρωματική με βάση τη νότα ντο.
- Η έκτασή του μια 9^η μικρή.
- Το νανούρισμα είναι ρυθμικά ελεύθερο.
- Το ποιητικό μέτρο είναι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο.
- Στην πέμπτη (E1-E2) και εντέκατη στροφή (K1-K2) υπάρχει μελωδική διαφοροποίηση (ρεφρέν). Το ποιητικό μέτρο αυτών των στροφών είναι ιαμβικό δεκαεξασύλλαβο και καταλήγει στη βάση.
- Είναι συλλαβικό.

- Η ερμηνεύτρια δεν είναι πολύ σταθερή τονικά κι αυτό φαίνεται στις καταλήξεις κάθε στροφής. Επίσης δεν ερμηνεύει το νανούρισμα απαλά και γλυκά αλλά αρκετά βιαστικά.

8. Αν πεθάνω εγώ μικρό μου (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Ζηνοβία Τριγούτη/ Περιοχή: Μικρά Ασία/ Ηχογράφιση: Χιονάτο¹⁷ -Καστοριά 1965 (αρ.19)

Αν πεθάνω εγώ μικρό μου
(Τουρκόφωνο)

Ζηνοβία Τριγούτη
Χιονάτο/Καστοριά 1965
Διάρκεια 1:06

Moderato

Μπεν ο-λούρ-σεν_ σε - νί_ για - βρίμ_ ντο - βερ - λέρ

Στροφή Β

Ντο - βερ - λέρ_ ντα_

Κα - ρά_ γιερ - - ντέ_

γκιο - μερ - λέρ_ Ντο-βερ - λέρ_ ντα_

¹⁷ Το Χιονάτο είναι ένα προσφυγικό χωριό, του νομού Καστοριάς. Το 1924, με την συνθήκη της Λοζάνης, οι Σλαβόφωνοι Μουσουλμάνοι κάτοικοί, ανταλλάχθηκαν με 710 Χριστιανούς από την Μ. Ασία και τον Πόντο. Ήταν αρκετά δύσκολη η προσαρμογή των προσφύγων στην περιοχή. Πριν το 1928 το χωριό ονομαζόταν Γκέρλιανη. (Σινάνης 2007)

κα - ρά - - - - - γιερ - - - - - ντέ - - - - - γκιο - μερ - λέο

Στροφή Γ

Ου - γιου γιαβ - - - - - βρούμ - - - - - ου -

γιού - - - - - τζα - - - - - νίμ - - - - - νε - ολ - σούν

Στροφή Δ

Ου - γιου μού - σουν - ου - γιαν - μαν - - - - - τίν - - - - - μπας γκελ - ντί

Στροφή Ε

Αν - νέμ γιοκ - - - - - τούρ - - - - - μπα - μπάμ -

γιοκ - - - - - τούρ - - - - - νε - ολ - σούν

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Μπεν ολούρσεμ σενί γιαβρίμ ντόβερλερ Ντοβερλέρ ντα καρά γιερντέ γκιομερλέρ Ουγιού γιαβρούμ, ουγιού τζανίμ νε ολσούν Ουγιουμούσουν ουγιάνμαντιν (;) μπας γκελντί Αννέμ γιόκτουρ, μπαμπάμ γιόκτουρ νε ολσούν	Αν πεθάνω εγώ μικρό μου, θα σε δείρουν Θα σε δείρουν και θα σε θάψουν στο σκοτάδι Κοιμήσου μικρό μου κοιμήσου ψυχή μου, τι να γίνει... Κοιμήθηκες, δεν ζύπνησες, τι έπαθα! Μάνα δεν έχω, πατέρα δεν έχω, τι να γίνει...

Κείμενο

A Μπεν ο-λούρ-σεμ σε-νί για-βρίμ ντό-βερ-λερ

1 2 - 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 - 10 - 11

[A] [Μπεν ο-λούρ-σεμ σε-νί για-βρίμ ντό-βερ-λερ]

[1 2 - 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 - 10 - 11]

B Ντο-βερ-λέρ ντα κα-ρά γιε-ρντέ γκιο-μερ-λέρ

1 - 2 - 3 4 5 6 - 7 8 - 9 - 10 - 11

[B] [Ντο-βερ-λέρ ντα κα-ρά γιε-ρντέ γκιο-μερ-λέρ]

[1 - 2 - 3 4 5 6 - 7 8 - 9 - 10 - 11]

Γ Ου-γιού για-βρούμ, ου-γιού τζα-νίμ νε ο-λσούν

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 10 - 11

Δ Ου-γιου-μού-σουν ου-γιάν-μα-ντιν (;) μπας γκελ-ντί

1 - 2 - 3 - 4 5 - 6 - 7 - 8 9 10 - 11

E Α-ννέμ γιόκ-τουρ, μπα-μπάμ γιόκ-τουρ νε ο-λσούν

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 10 - 11

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A	11 συλλαβές	α	λα
[A]	11 συλλαβές	[α]	λα
B	11 συλλαβές	β	φα#
[B]	11 συλλαβές	[β1]	φα#
Γ	11 συλλαβές	β2	φα#
Δ	11 συλλαβές	α1	λα
E	11 συλλαβές	β3	φα#

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Στην πρώτη και τέταρτη στροφή η βάση του είναι ο φθόγγος λα και τα διαστήματα αυτά (λα- σιb- ντο- ρε – μιb) ταυτίζονται με τον Λόκριο τρόπο. Στη δεύτερη, τρίτη και πέμπτη στροφή, η κλίμακα έχει βάση τον φθόγγο φα#. Η κλίμακα εμφανίζει σολ φυσικό που θυμίζει Φρύγιο τρόπο ενώ στα σημεία που εμφανίζει σολ#, Αιολικό τρόπο. Όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς αυτό το νανούρισμα παρουσιάζει τροπική εναλλαγή.
- Ο ρυθμός στην πρώτη και στην τέταρτη στροφή, ο ρυθμός είναι ξεκάθαρος και σταθερός, στα 4/4 και είναι κατά βάση συλλαβικό. Στις άλλες στροφές ο ρυθμός είναι πιο ελεύθερος και ασταθής καθώς παρατηρούνται πιο έντονα μελίσματα.
- Το νανούρισμα είναι Τουρκόφωνο με ποιητικό μέτρο εντεκασύλλαβο.
- Η ερμηνεύτρια είναι ένρινη και βραχνιασμένη φωνητικά. Θα έλεγε κανείς ότι το συγκεκριμένο νανούρισμα δεν παραπέμπει τόσο σε νανούριμα μελωδικά αλλά ούτε στιχουργικά. Η μάνα εδώ εκφράζει τον καημό της και τον φόβο της για τον θάνατο.

9. Ο ήλιος πάει στη μάνα του / Τραγούδι: Κ.Κλωνάρη / Περιοχή: Τσεσμές Ιωνίας¹⁸ / Ηχογράφιση: Αθήνα 1966 (αρ.21)

Ο ήλιος πάει στη μάνα του
(Τσεσμές Ιωνίας)

Κ. Κλωνάρη
Αθήνα 1966
Διάρκεια - 4:57

Ο ή - λιος πά - - - ει στη μά -

- να του ο ή - - - -

λιος πά - ει στη μά - να του

κλα-μέ - νος πικ - ρα - μέ - ε - νος

¹⁸ Ο Τσεσμές, ή αλλιώς Κρήνη, βρίσκεται στη χερσόνησο της Ερυθραίας, απέναντι από τη Χίο και δυτικά της Σμύρνης. Είχε περίπου 17.000 κατοίκους, όπου οι 2.000 ήταν Τούρκοι (Μοραΐτες), που μιλούσαν ελληνικά. Η περιοχή είχε πολύ ανεπτυγμένο εμπόριο, πολλά σχολεία και εκκλησίες. Κύρια ασχολία των κατοίκων ήταν η βιοτεχνία, το εμπόριο και το ψάρεμα. Το 1770, στο λιμάνι του Τσεσμέ, γίνεται η μεγάλη ρωσοτουρκική ναυμαχία (ναυμαχία του Τσεσμέ). Με τα γεγονότα του 1922, οι Έλληνες κάτοικοι του Τσεσμέ διέφυγαν στα γύρω νησιά. Η πλειοψηφία του πληθυσμού εγκαταστάθηκε στην Κυλλήνη και στην Αθήνα. (Κοντάρα 1980)

κι/η μά - να του τον

α - ρω - τά

Παραλλαγές:

Στροφές [B1] -B2, Γ1

Κι/η μά - να του τον ά -

- ρω - τά κι/ο κύ - ρης του του λέ -

- ε - γει τν - τα 'χεις

γιό - κα μου και κλαίς

Στροφές [Γ1] -Γ2, Δ1

Τυ - τα — 'χεις γιό - - - - - κα μου —

και — κλαίς και βα - ρια - νασ - τε - νά -

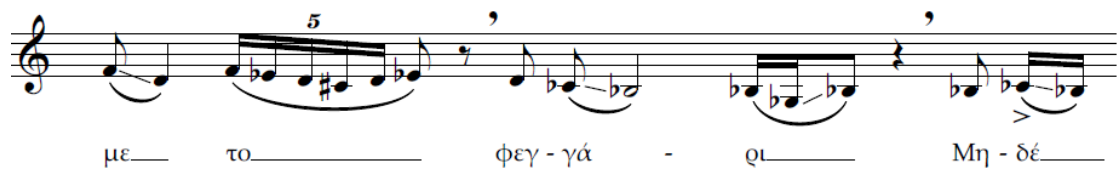
-ά - ζεις — γιέ μου — με

τ'ασ - - - τρια μά - - λω - νες —

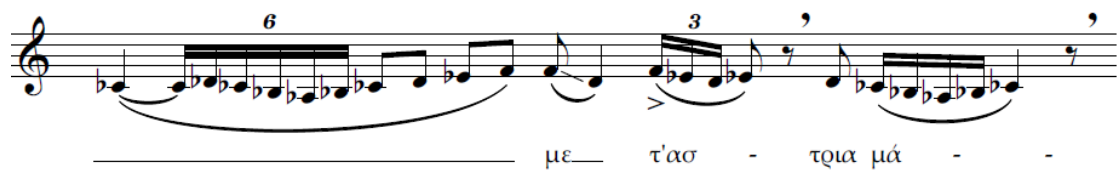
Στροφές [Δ1] - Δ2, Ε1

Γιέ μου — με τ'ασ - - - - - τρια μά -

λω - - - - νες γιέ μου —

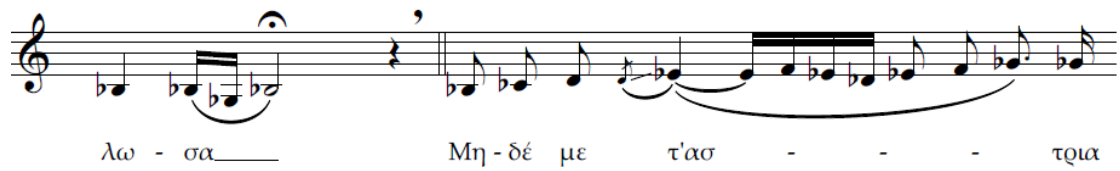

με το φεγ-γά - ρι Μη - δέ

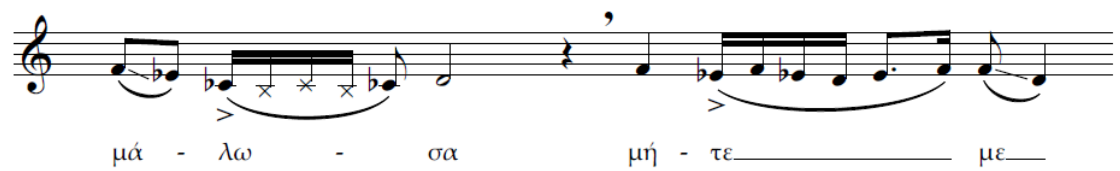

με τ'ασ - τρια μά -

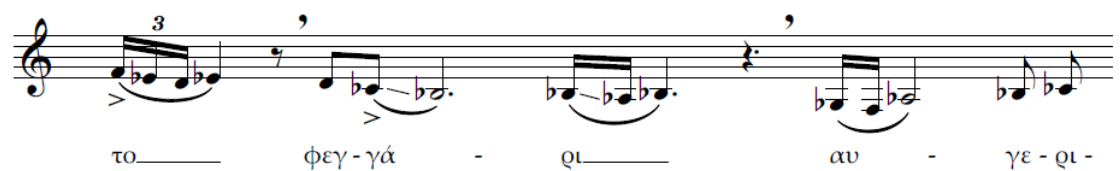
Στροφές [E1] -E2, ΣΤ1

λω - σα Μη - δέ με τ'ασ - - - τρια

μά - λω - σα μή - τε με

το φεγ-γά - ρι αυ - γε - ρι -

νός μου μή - - νυ - σε

Στροφές [Στ1] - Στ2, Ζ1

αυ - γε - ρι - νός μου μή -
-νυ - - σε την α - - γα - πώ
θα πά - ρει γιέ μου
να μην το πικ - - ρα - θείς

Στροφές [Ζ1] - Ζ2, Η

Γιέ μου να μην
το πικ - ρα - - θείς κι/ο νους

σου μην το βά - λει λει

νά - νι τ'α - γό - -

ρι μου νά - νι

Στροφές Θ1 - Θ2, Ι1

Νά - νι που το κοι - μί - - ζα - νε

εν - νιά α - δερ - φές κι/η μά - α - να

και πά - λι δεν το σώ - - - να -

Στροφές [I1] - I2, K1

νε και πα - - - - -

λι δεν το σώ - να - - νε

και του πή - - ραν και βά - -

-α για Βά για

μου κού - - να το παι - δί

Στροφές [K1] - K2, Λ1

Βά για μου κού - - - να το

παι - - δί βάλ - για μου μύ -

- ρω - νέ το Κι/α(ν) σου

γυ - ρέ - - ψει και βυ - ζί

Στροφή [Λ1] - Λ2

Κι/α(ν) σου

γυ - ρέ - ψει και βυ - ζί

σκύ - ψε και βύ - - ζα - ξέ

Στροφή Μ

ε - το Να - νά

να - νά να - νά - - - κια του

Κείμενο

A1 Ο ήλιος πά-ει στη μά-να του,

1 2-3 4-5 6 7-8 9

[A1][Ο ήλιος πά-ει στη μά-να του],

[1 2-3 4-5 6 7-8 9]

A2 κλα-με-νος, πι-κρα-με-νος

10-11-12 13-14-15-16

B1 Κι η μά-να του τον -α-ρω-τά

1 2 3-4 5 6 7-8

[B1][Κι η μά-να του τον -α-ρω-τά]

[1 2 3-4 5 6 7-8]

B2 κι ο κύ-ρης του του λέ-γει

9 10-11 12 13 14-15

Γ1 «I-ντά ‘χεις γιό-κα μου και κλαις

1-2 3 4-5 6 7 8

[Γ1][«I-ντά ‘χεις γιό-κα μου και κλαις]

[1-2 3 4-5 6 7 8]

Γ2 και βα-ρια-νε-στε-νά-ζεις

9 10-11-12-13-14-15

Δ1 Γιε μου με τ’ ά-στρια μά-λω-νες,

1 2 3 4-5 6-7-8

[Δ1][Γιε μου με τ’ ά-στρια μά-λω-νες,]

[1 2 3 4-5 6-7-8]

Δ2 γιε μου με το φε-γγά-ρι;»

9 10 11 12 13-14-15

E1 «Μη-δέ με τ’ ά-στρια μά-λω-σα,

1-2 3 4-5 6-7-8

[E1][«Μη-δέ με τ’ ά-στρια μά-λω-σα,]

[1-2 3 4-5 6-7-8]

E2 μη-τε με το φε-γγά-ρι

9-10 11 12 13-14-15

Στ1 Αυ-γε-ρι-νός μού μη-νυ-σε,

1-2-3-4 5 6-7-8

[Στ1][Αυ-γε-ρι-νός μού μη-νυ-σε,]

[1-2-3-4 5 6-7-8]

Στ2την α-γα-πώ θα πά-ρει»

9 10-11-12 13 14 - 15

Z1«Γιε μου να μην το πι-κρα-θείς

1 2 3 4 5 6 - 7 - 8

[Z1][«Γιε μου να μην το πι-κρα-θείς]

[1 2 3 4 5 6 - 7 - 8]

Z2κι ο νους σου μην το βιά-λει»

9 10 11 12 13 14 15

HΝα-νι τ' α-γό-ρι μου, να-νι

1 - 2 3 - 4 - 5 6 7- 8

Θ1Να-νι που το κοι-μί-ζα-νε

1 - 2 3 4 5 - 6 - 7 - 8

Θ2ε-ννιά 'δε-ρφές κι η μά-να

10 11 12-13- 14 15 16

I1 Και πά-λι δεν το σώ-να-νε

1 2-3 4 5 6 - 7 - 8

[I1] [Και πά-λι δεν το σώ-να-νε]

[1 2-3 4 5 6 - 7 - 8]

I2 και του πή-ραν και βιά-για

9 10 11 - 12 13 14 -15

K1 Βιά-για μου κού-να το παι-δί,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

[K1] [Βιά-για μου κού-να το παι-δί,]

[1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8]

K2βιά-για μου μύ-ρω-νέ το

9 - 10 11 12 -13 - 14 15

Λ1 Κι α(ν) σου γυ-ρέ-ψει και βυ-ζί,

1 2 3 - 4 - 5 6 7- 8

[Λ1] [Κι α(ν) σου γυ-ρέ-ψει και βυ-ζί,]

[1 2 3 - 4 - 5 6 7- 8]

Λ2 σκύ-ψε και βύ-ζα-ξέ το

9 - 10 11 12 - 13 -14 15

M Να-νά να-νά να-να-κια του

1 - 2 3 - 4 5 - 6 - 7 8

Οργανικό κείμενο

Ο ήλιος πάει στη μάνα του,
κλαμένος, πικραμένος
Κι η μάνα του τον -α- ρωτά
κι ο κύρης του του λέγει
«Ίντά 'χεις γιόκα μου
και κλαις και βαριαστενάζεις
Γιε μου με τ' άστρια μάλωνες,
γιε μου με το φεγγάρι;»
«Μηδέ με τ' άστρια μάλωσα, μήτε με το φεγγάρι
Αυγερινός μού μήνυσε, την αγαπώ θα πάρει»
«Γιε μου να μην το πικραθείς
κι ο νους σου μην το βάλει»
Νάνι τ' αγόρι μου, νάνι
Νάνι που το κοιμίζανε εννιά αδερφές κι η μάνα
Και πάλι δεν το σώνανε και του πήραν και βάγια
Βάγια μου κούνα το παιδί, βάγια μου μύρωνέ το
Κι α(ν) σου γυρέψει και βυζί,
σκύψε και βύζαξέ το
Νανά νανά νανάκια του

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Κταλήξεις
A1	9σύλλαβο οργανικό	α	σιb
[A1]	9σύλλαβο οργανικό	β	ντοb
A2	7σύλλαβοοργανικό	γ	σιb
B1	8σύλλαβο οργανικό	α1	σιb
[B1]	8σύλλαβο οργανικό	δ	ρε
B2	7σύλλαβο οργανικό	γ1	σιb
Γ1	8σύλλαβο οργανικό	α3	σιb
[Γ1]	8σύλλαβο οργανικό	δ1	ρε
Γ2	7σύλλαβο οργανικό	γ2	σιb
Δ1	8σύλλαβο οργανικό	α4	σιb
[Δ1]	8σύλλαβο οργανικό	δ2	ρε
Δ2	7σύλλαβο οργανικό	γ3	σιb
E1	8 σύλλαβο οργανικό	α5	σιb
[E1]	8 σύλλαβο οργανικό	δ3	ρε
E2	7 σύλλαβο οργανικό	γ4	σιb
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	α6	σιb
[Στ1]	8 σύλλαβο οργανικό	δ4	ρε

Στ2	7 σύλλαβο οραγνικό	γ5	σιb
Z1	8 σύλλαβο οραγνικό	α7	σιb
[Z1]	8 σύλλαβο οραγνικό	δ5	ρε
Z2	7 σύλλαβο οραγνικό	γ6	σιb
H	8 σύλλαβο οραγνικό	α8	σιb
Θ1	8 σύλλαβο οραγνικό	δ6	ρε
Θ2	8 σύλλαβο οραγνικό	γ7	σιb
I1	8 σύλλαβο οραγνικό	α9	σιb
[I1]	8 σύλλαβο οραγνικό	β1	ντοb
I2	7 σύλλαβο οραγνικό	γ8	σιb
K1	8 σύλλαβο οραγνικό	α10	σιb
[K1]	8 σύλλαβο οραγνικό	δ7	ρε
K2	7σύλλαβο οραγνικό	γ9	σιb
Λ1	8 σύλλαβο οραγνικό	α11	σιb
[Λ1]	8 σύλλαβο οραγνικό	β2	ντοb
Λ2	7 σύλλαβο οραγνικό	γ10	σιb

M	8 σύλλαβο οραγνικό	α12	σιb
---	-----------------------	-----	-----

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Η βάση του νανουρίσματος είναι στο φθόγγο σιb.
- Η έκτασή του είναι μια οκτάβα.
- Το νανούρισμα είναι κατά βάση δεκαεξασύλλαβο τροχαϊκό με εναλλαγές δεκαπεντασύλλαβου .
- Το μέτρο είναι ελεύθερο.
- Επαναλαμβάνει το πρώτο ημιστίχιο σε κάθε στροφή, καταλήγοντας στο φθόγγο ρε.
- Η ερμηνεύτρια είναι αρκετά ασταθής στο τονικό ύψος και αυτό παρατηρείται κυρίως στα τρίηχα και στα πεντάηχα. και δεν έχει καθαρή άρθρωση.
- Η φωνή της δεν είναι δυνατή, τραγουδάει χαμηλόφωνα και γρήγορα.

10. Κλαίει το αηδόني (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Ελένη Γεωργιάδου / Περιοχή: Μικρά Ασία / Ηχογράφηση: Καστανιώτισσα¹⁹ – Β. Εύβοια 1962 (αρ.26)

Κλαίει τ' αηδόني
(Τουρκόφωνο - Μ. Ασία)

Ελένη Γεωργιάδου
Καστανιώτισσα - Β. Εύβοια
1962

Σι=Λα

Μπουλ-μούλ αγ - λάρ - νε - σί - βαρ - Γιαβ - βρούμ τσα-λιν-
τά - γιου - βα - σί - βαρ - α γιαβ - ρούμ βαρ - Ου-τού-γι-ορ
ντερ - τλί ντερ - τλί - γιαβ - ρούμ νε μπιρ για - νίκ
σε - σί - βαρ - α γιαβ-ρούμ βαρ

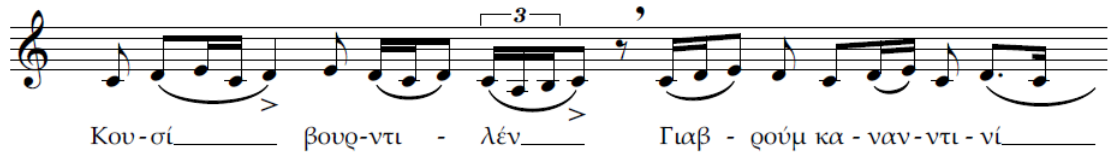
The musical score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four staves of music. The first staff begins with the tempo marking 'Σι=Λα' (Ad libitum). The melody is characterized by a mix of eighth and sixteenth notes, often beamed together. There are several triplet markings (indicated by a '3' over a group of notes) and accents (indicated by a '>' symbol). The lyrics are written in Greek below the notes, with some words connected by hyphens to indicate syllables. The piece concludes with a double bar line.

¹⁹ Στο δίσκο, συναντάμε και ένα τουρκόφωνο νανούρισμα (αρ. 26) από τη Β. Εύβοια, μικρασιατικής προελεύσεως. Δυστυχώς, δεν γνωρίζουμε ακριβώς από ποια περιοχή της Μικράς Ασίας προέρχεται. Ξέρουμε, όμως, ότι στο χωριό Καστανιώτισσα ζουν πάρα πολλοί πρόσφυγες που, στην πλειοψηφία τους, είναι πρόσφυγες από τον Πόντο. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες ονόμασαν την περιοχή Νέα Εγκίν. Στις αρχές, δηλαδή, ήταν χωρισμένοι οι ντόπιοι από τους πρόσφυγες. Το 1940, το χωριό ενώθηκε και επικράτησε η αρχική του ονομασία Καστανιώτισσα. Βρίσκεται αρκετά κοντά στην Αιδηψό και απέχει 112 χλμ. από τη Χαλκίδα. Για τα παραπάνω βλ. Καζαριάν 2018· Ανώνυμος χ.χ.

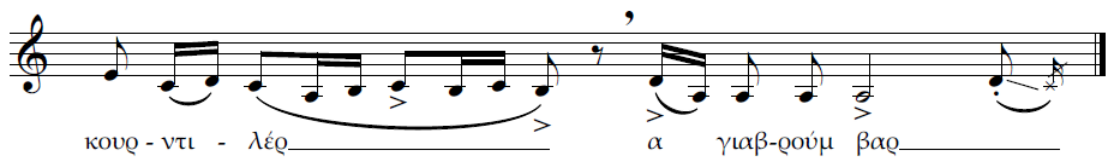
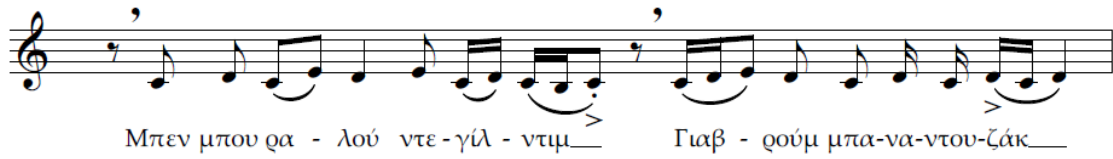

Παραλλαγές:

Στροφή Γ1 -Γ2

Στροφή Δ1 - Δ2

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Μπουλμπούλ αγλάρ νεσί βαρ	Κλαίει το αηδόνι, τι να έχει;
Γιαβρούμ τσαλιντά γιουβασί βαρ	Φωλιά στο κλαρί έχει
Οτούγιου ντερτλί ντερτλί	Πονεμένο κελαηδεί
Γιαβρούμ νε μπιρ γιανίκ σεσί βαρ	Με πονεμένη φωνή
Κουσί βουρντιλέν	Λάβωσαν το πουλί
Γιαβρούμ καναντινί κιρντιλέρ	Μικρό μου, του 'σπασαν το φτερό
Μπεν μπουραλού ντεγίλντιμ	Εγώ δεν ήμουν από 'δώ
Γιαβρούμ μπανά ντουζάκ κουρντιλέρ	Μικρό μου, μού 'στησαν παγίδα.

A1 Μπουλ-μπούλ α-γλάρ νε-σί βαρ

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7

A2 Για-βρούμ τσα-λι-ντά γιου-βα-σί βαρ (α για-βρουμ βαρ)

8 - 9 10 - 11 - 12 13 - 14 - 15 16 (1 2 - 3 4)

B1 Ο-του-γιου ντε-ρτλί ντε-ρτλί

1 - 2 - 3 4 - 5 6 - 7

B2 Για-βρούμ νε μπιρ για-νίκ σε-σί βαρ (α για-βρουμ βαρ)

8 - 9 10 11 12 - 13 14 - 15 16 (1 2 3 4)

Γ1 Κου-σί βου-ρντι-λέν

1 - 2 3 - 4 - 5

Γ2 Για-βρούμ κα-να-ντι-νί κι-ρντι-λέρ

6 - 7 8 - 9 - 10 - 11 12 - 13 - 14

Δ1 Μπεν μπου-ρα-λού ντε-γί-λντιμ

1 2 - 3 - 4 5 - 6 - 7

Δ2 Για-βρούμ μπ-νά ντου-ζάκ κου-ρντι-λέρ (α γιαβρουμ βαρ)

8 - 9 10 - 11 12 - 13 14 - 15 - 16 (1 2 3 4)

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	7συλλαβο οργανικό	α	ντο
A2	9συλλαβο οργανικό + 4τσακίσματα	β	σι
B1	7συλλαβο οργανικό	α1	ντο
B2	9συλλαβο οργανικό + 4τσακίσματα	β1	σι
Γ1	5συλλαβο οργανικό	α2	ντο
Γ2	9συλλαβο οργανικό	β2	σι
Δ1	7συλλαβο οργανικό	α3	ντο
Δ2	9συλλαβο οργανικό + 4τσακίσματα	β3	σι

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Φυσική ελάσσονα με βάση τη λα
- Ρυθμικά είναι ελεύθερο.
- Το ποιητικό του μέτρο είναι δεκαεξασύλλαβο.
- Το νανούρισμα είναι Τουρκόφωνο
- Η ερμηνεύτρια κάνει χρήση staccato στις καταλήξεις του νανουρίσματος, κόβοντας απότομα τις φράσεις. Επίσης τραγουδάει ένρινα με ζωντάνια δίνοντας την εντύπωση ότι κανακέυει ή ταχταρίζει.

11. Ύμνε που παίρνεις τα μωρά / Τραγούδι: Ειρήνη Μπογιατζή / Περιοχή: Φώκιες /
Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.31)

Ύμνε που παίρνεις τα μωρά
(Φώκιες)

Ειρήνη Μπογιατζή
Αθήνα 1930
Διάρκεια - 2:15

Ρε

Υπ-νε που παίρ-νεις

τα μω-ρά πά-ρε

και το δι-κό μου

μικ-ρό μικ-ρό

σου το δω-σα

με - γά - - - - - λο - - - - - φέ -

-ε - - - - - ρε μου - - - - - το

Παραλλαγές:

Στροφή Γ1 - Γ2

Δ1

Με - γά - - - - - λο σαν ψη - λό - - - - - βου-νό

ί - σιο - - - - - σαν - - - - - κυ - - - - -

πα - ρίς - - - - - σι Νά - - - - - νι που σε κοι - μί -

Στροφή Δ1 - Δ2

- ζα - νε κι/ο-πού σου να - να - ρί - ζα - νε

Στροφή Ε1 - Ε2

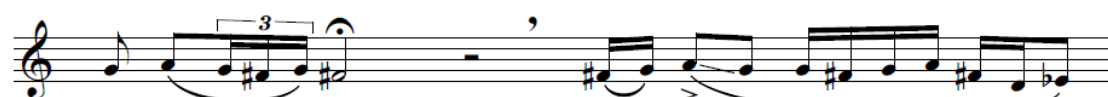

Με - γά - λο σαν ψη - λό

βου - νό ί - σιο σαν κυ - - -

Στροφή Στ1 - Στ2

πα - ρίς - - - σι π'απ - λώ - - - -

νου - νε - - - - - οι κλώ - νοι - - - - του - - - -

σ'α - να - - - - - το - λή - - - - και - - - - - δύ - - - - - ση

Κείμενο

A1 Ύ-πνε που παί-ρνεις τα μω-ρά,

1 - 2 3 4 - 5 6 7 - 8

A2 πά-ρε και το δι-κό μου

9 -10 11 12 13-14 15

B1 Μι-κρό – μι-κρό σου τό ‘δω-σά

1 - 2 3 -4 5 6 7 - 8

B2 με-γά-λο φέ-ρε μού το

9 - 10 - 11 12 - 13 14 15

Γ1 Με-γά-λο σαν ψη-λό βου-νό,

1 - 2 - 3 4 5 - 6 7 - 8

Γ2 ί-σιο σαν κυ-πα-ρί-σσι

9-10 11 12 -13-14 - 15

Δ1 Νά-νι που σε κοι-μί-ζα-νε

1 - 2 3 4 5 - 6 - 7 - 8

Δ2 κι ό-που σε να-να-ρί-ζα-νε

9 10 11 12- 13- 14 15 16

E1 Με-γά-λο σαν ψη-λό βου-νό,

1 - 2 - 3 4 5 - 6 7 - 8

E2 ί-σιο σαν κυ-πα-ρί-σσι

9 -10 11 12- 13- 14- 15

Στ1 Π’ α-πλώ-νου-νε οι κλώ-νοι του

1 2 - 3 - 4 5 6 -7 8

Στ2 α-να-το-λή και δύ-ση

9 -10 -11-12 13 14 - 15

(Εεε νάνι)

Οργανικό κείμενο

Ύπνε που παίρνεις τα μωρά,

πάρε και το δικό μου

Μικρό – μικρό σου τό ‘δωσά

μεγάλο φέρε μού το

Μεγάλο σαν ψηλό βουνό,

ίσιο σαν κυπαρίσσι

Νάνι που σε κοιμίζανε

κι όπου σε ναναρίζανε

Μεγάλο σαν ψηλό βουνό,

ίσιο σαν κυπαρίσσι

Π’ απλώνουνε οι κλώνοι του

ανατολή και δύση

Εεε νάνι

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8σύλλαβο οργανικό	α	φα
A2	7 σύλλαβο οργανικό	β	ρε
B1	8 σύλλαβο οργανικό	γ	φα#
B2	7 σύλλαβο οργανικό	β1	ρε
Γ1	8 σύλλαβο οργανικό	α1	φα#
Γ2	7 σύλλαβο οργανικό	β2	ρε
Δ1	8 σύλλαβο οργανικό	δ	φα#
Δ2	8 σύλλαβο οργανικό	β3	ρε
E1	8 σύλλαβο οργανικό	α3	σολ
E2	7 σύλλαβο οργανικό	β4	φα#
Στ1	8 σύλλαβο οργανικό	ε	ντο
Στ2	7 σύλλαβο οργανικό	β5	ρε

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Στο συγκεκριμένο νανούρισμα γίνεται τροπική εναλλαγή, δηλαδή από την μαλακή χρωματική κλίμακα μετατρέπεται σε σκληρή χρωματική.
- Η έκτασή του είναι μια 7^η μικρή.
- Το ρυθμικό του μέτρο είναι ελεύθερο.
- Το ποιητικό του μέτρο είναι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο.
- Στην Πέμπτη στροφή καταλήγει στον φθόγγο σολ ενώ στην τελευταία στροφή στο πρώτο ημιστίχιο η ερμηνεύτρια καταλήγει σε ντο ενώ σε όλες τις στροφές οι καταλήξεις είναι σε φα# ή στην τονική στην ρε.
- Είναι μελισματικό.
- Υπάρχει επίσης έντονη χρήση glissando σε αρκετά σημεία.
- Η ερμηνεύτρια τραγουδάει ένρινα με γλυκύτητα. Επίσης τα γυρίσματα της στην φωνή είναι δεξιοτεχνικά ενώ κάποιοι φθόγγοι δεν είναι ξεκάθαροι τονικά κυρίως στις καταλήξεις.
- Τους συγκεκριμένους στίχους τους συναντάει κανείς σε πολλά νανουρίσματα ειδικά τις δυο πρώτες στροφές: «Υπνε που παίρνεις τα παιδιά

έλα παρέ και τούτο

Μικρό – μικρό σου τό' δωσα

μεγάλο φέρε μου το»²⁰

Επίσης παρόμοιοι στίχοι υπάρχουν και στον δίσκο «Νανουρίσματα – Ηχογραφήσεις 1930-1998» του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου, νανουρίσματα με παρόμοιο στίχο α) νανούρισμα από την Λέρο αρ.10 β) νανούρισμα από την Β. Εύβοια αρ.25

Οι στίχοι αυτοί είναι καταγεγραμμένοι και στο σύγγραμμα του Νίκου Πολίτη, *Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού Λαού* (Πολίτης 1914 ,185)

---

²⁰Δόμνα Σαμίου, 1969 «Μουσικό Οδοιπορικό 1959-1969», <https://www.youtube.com/watch?v=2TUJtjXHJz0>.

Νικός Κυπουργός - Σαβίνα Γιαννάτου «Νανουρίσματα», <https://www.youtube.com/watch?v=Cr1vayJjqSk>

12. Να κοιμήσω πολλά (Τουρκόφωνο) Τραγούδι: Άννα Χατζηκλεομβρότου / Περιοχή: Σύλλη²¹ / Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.32)

Να κοιμήσω πολλά
(Σύλλη)

Άννα Χατζηκλεομβρότου
Αθήνα 1930
Διάρκεια - 1:46

Mi♭=Mi

Νέν - νι κου - - - ζούμ

Νέν - νι - - - νέν - νι - - - να κοι - μή - - -

²¹ Η Σύλλη ήταν χτισμένη στους πρόποδες της οροσειράς του Αγίου Φιλίππου και βρισκόταν στο Ικόνιο, την πρωτεύουσα της Λυκαονίας. Σ' αυτή την περιοχή, και σύμφωνα με τους ιστορικούς, βλέπουμε έντονο το στοιχείο του Χριστιανισμού. Οι περιοχές του Ικονίου ήταν από τις πρώτες που εκχριστιανίστηκαν από τον Απόστολο Παύλο. Αυτό φαίνεται, επίσης, και από τους λαξευτούς ναούς, τις κατακόμβες και τις σπηλιές, όπου ζούσαν ασκητές αλλά και τις τριανταπέντε εκκλησίες. Τον 18ο αιώνα, η Σύλλη ήταν μια ελληνόφωνη κωμόπολη, με περίπου 7.000 κατοίκους. Η πόλη ήταν πολύ ανεπτυγμένη οικονομικά. Το εμπόριο ήταν ένα από τα κυριότερα επαγγέλματα στην πόλη, όμως οδηγούσε πολλούς εμπόρους στην εσωτερική μετανάστευση μεγαλύτερων πόλεων. Το 1900, ξέσπασε μια μεγάλη πυρκαγιά και έτσι πολλοί Έλληνες μετανάστευσαν. Έτσι, μέχρι το 1924, είχαν μείνει περίπου 1.450 Έλληνες ενώ οι Τούρκοι αυξάνονταν. Η γλώσσα των Συλλαίων ήταν πολύ ιδιαίτερη. Κάποιοι γλωσσολόγοι την εντάσσουν στην καππαδοκική διάλεκτο ενώ άλλοι ως ξεχωριστή ελληνική διάλεκτο. Είχε πολλά χαρακτηριστικά από την αρχαιοελληνική και βυζαντινή γλώσσα. Οι τελευταίοι Έλληνες έφυγαν από τη Σύλλη, τον Οκτώβριο του 1924. Για τα παραπάνω βλ Σαλκιτζόγλου 2005.

σω πολ - λά νέν - νι Α - μάν

ο - γούλ Α - μάν ο - γούλ

Παραλλαγές

Στροφή Β1 - Β2

Γ'έ - λα γιούμ - - - - νους κι

α - πάο - τι - - - - ζή τη

Πά - νε και φέρ' - την Α - μάν ο -

γούλ α - μάν ο - γούλ

Στροφή Γ1 - Γ2

Μπα-μπάν ντο - - - - - λού

μπε - ζιό - - - - - ι - λέν - - - - - Μπα-μπάν

γκε - - - - - ζέο - - - - - βε - ζιό

Στροφή Δ

ι - λέν - - - - - Σεν γιάτ μπου - γιού - - - - - χου -

ζούο - - - - - ου-λάν Α - μάν ο - γούλ

νεν - νί - - - - - νεν - νί

Στροφή Ε

Ναν-νί γιαβ - - - ρούμ το/έ-να τ'άλ - λο

Α - μάν ο - γούλ

νεν - νί νεν - νί

Detailed description: This system contains three staves of music. The first staff has lyrics 'Ναν-νί γιαβ - - - ρούμ το/έ-να τ'άλ - λο' with accents and slurs. The second staff has lyrics 'Α - μάν ο - γούλ' with a triplet of eighth notes. The third staff has lyrics 'νεν - νί νεν - νί' with accents and slurs.

Στροφή Στ1 - Στ2

Αχ βαχ τζα - - - νίμ γκιου-λου - μού ο -

κάο Γκιου - λούμ ο - γούλ

νεν - νί νεν - νί

Detailed description: This system contains three staves of music. The first staff has lyrics 'Αχ βαχ τζα - - - νίμ γκιου-λου - μού ο -' with accents and slurs. The second staff has lyrics 'κάο Γκιου - λούμ ο - γούλ' with slurs. The third staff has lyrics 'νεν - νί νεν - νί' with accents and slurs.

Κείμενο

A1 Νέ-ννι κου-ζούμ νέ-ννι

1 - 2 3 - 4 5 - 6

A2Να κοι-μ(π)ή-σω πο-λλά, (νέ-ννι, νε-ννι)

7 8 - 9 - 10 11 - 12 (1 - 2 3 - 4)

(Α-μάν ο-γούλ)

(1 - 2 3 - 4)

B1 Γ' έ-λα γιού-μνους κι α-πά-ρτι-ζή τη

1 - 2 3 - 4 5 - 6 - 7 - 8 9

B2 Πά-νε και φέρ' την

10 - 11 12 13 14

[(Α-μάν ο-γούλ)]

(1 - 2 3 - 4)

Γ1Μπα-ρντάκ ντο-λού μπε-ζίρ (;) ι-λέν

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

Γ2 Μπα-μπάν γκε-ζέρ βε-ζίρ ι-λέν

9 - 10 11 - 12 13 - 14 15 - 16

Δ Σεν γιάτ μπου-γιού χου-ζούρ ου-λάν

1 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8

(Α-μάν ο-γούλ νε-ννί)

(1 2 3 4 5 6)

Ε Νε-ννί για-βρούμ, το έ-να το ά-λλο

1 - 2 3 - 4 5 6 - 7 8 9 - 10

[(Α-μάν ό-γούλ νεν-νί)]

1 - 2 3 - 4 5 - 6

Στ1 (Αχ! Βαχ!) Τζα-νίμ γκιου-λου-μού ο-κάρ

(1 2) 1 - 2 3 - 4 - 5 6 - 7

Στ2 Γκιου-λούμ ο-γούλ (νε-ννί νε-ννι)

8 - 9 10 - 11 1 2 3 4

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Νέννι κουζούμ νέννι	Νάνι μικρό μου, νάνι
Να κοιμ(π)ήσω πολλά, νέννι	Να κοιμήσω πολλά, νέννι
Αμάν ογούλ	Αμάν γιε μου
Γ' έλα γιούμνους κι απάρτιζή τη	Έλα ύπνε και πάρ' την
Πάνε και φέρ' την	Πάνε και φέρ' την
Αμάν ογούλ	Αμάν γιε μου
Μπαμπάν ντολού μπεζίρ ²² (;) ιλέν	Το ποτήρι είναι γεμάτο με μπεζίρη (;)
Μπαμπάν γκεζέρ βεζίρ ιλέν	Ο μπαμπάς σου τριγυρνά με τον βεζίρη
Σεν γιάτ μπουγιού χουζούρ ουλάν	Εσύ κοιμήσου ήρεμα, να μεγαλώσεις
Αμάν ογούλ νεννί	Αμάν γιε μου, νάνι
Νεννί γιαβρούμ, το ένα το άλλο	Νάνι μωρό μου, το ένα το άλλο
Αμάν όγουλ νεννί	Αμάν γιε μου, νάνι
Αχ! Βαχ! Τζανίμ γκιουλουμού οκάρ	Αχ! Βαχ! Η ψυχή μου διαβάζει το ρόδο μου
Γκιουλούμ ογούλ νεννί	Ρόδο μου, γιε μου, νάνι

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	6συλλαβικό οργανικό	α	μι
A2	10 συλλαβικό οργανικό	α1	μι
A3	4σύλλαβο	β	μι
B1	9συλλαβο οργανικό	γ	μι
B2	5συλλαβο οργανικό	δ	μι
A3	4συλλαβο	β1	μι

²² Μπεζίρ = λιναρόσπορος

Γ1	8συλλαβο οργανικό	γ1	μι
Γ2	8συλλαβο οργανικό	γ2	μι
Δ1	8συλλαβο οργανικό	γ3	μι
Δ2	6συλλαβο	β2	μι
Ε1	10συλλαβο οργανικό	γ4	μι
Ε2	6συλλαβο	β3	μι
Στ1	7συλλαβο οργανικό	γ5	μι
Στ2	6συλλαβο οργανικό	δ1	μι
Στ3	4συλλαβο οργανικό	α2	μι

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Το νανούρισμα στην ηχογράφιση του δίσκου βρίσκεται στην Μιb. Για να πραγματοποιηθεί πιο εύκολα η μεταγραφή και η ανάγνωση της παρτιτούρας έγινε μεταφορά 1 ημιτόνιο πάνω, στη Μι.
- Η έκτασή του είναι μια 5^η καθαρή.
- Το ποιητικό μέτρο του είναι μικτό.
- Το νανούρισμα είναι πολύ μελισματικό.
- Οι στίχοι του νανουρίσματος είναι αποτυπωμένοι στην τοπική διάλεκτο της περιοχής (τουρκόφωνο).
- Η φωνή της εμμενέτριας είναι ένρινη και πολύ δυνατή και τραγουδάει βιαστικά το νανούρισμα με έντονα και γρήγορα γυρίσματα.

13. Το ποτήρι γεμάτο με μπεζίρι (Τουρκόφωνο) / Τραγούδι: Δέσποινα Μεταξά /
Περιοχή: Σύλλη / Ηχογράφηση: Αθήνα 1930 (αρ.35)

Το ποτήρι γεμάτο μπεζίρι
(Σύλλη)

Δέσποινα Μεταξά
Αθήνα 1960
Διάρκεια - 1:56

Μπαρ-ντάκ ντο - λούρ - - - μπε-ζίρ ι - - - - - λέν

Νε εν - τε - - - - γίμ γιαβ-ρούμ σε - - νί

Παραλλαγές:

Στροφή Β1 - Β2

Γιαβ-ρούμ γκετ - - ζέ χου-ζου-ρούγ - - λιαν

Νε/εν-τε - - - γίμ - - - γιαβ-ρούμ σε - νί

Στροφή Γ1 - Γ2, Δ1

Μπαρ-ντάκ ντο - λού - - - μπε-ζιό ι - - - λέν

Γιαβ-βρούμ γκετ - - - τζέ - - - χου- ζου-ρουγ - λιάν

Σεν γκιο-τούρ - - - μπε-ζιό ι - - - λέν

Ημιστίχιο Δ2

(N)ε - νεν - νί γιαβ - - - - -

-βρούμ - - - - - νεν - νί νά - νι

Κιο - σέ μπαγ-λα - ριν - τάν γκελ - σίν - - - - - γκελ - σίν

Στροφή Ε

(σίν) - - - - - Κου - ρουλ - σούν - - - - - μα - - -

σα - λάρ - - - - - ρα - κί κον - γιάκ - - - - - ιτ - σιλ - σίν

Κου - ρουλ - σούν - - - - - μα - - - - - σα -

λάρ - ρα - κί κον - γιάκ ιτ - - - σιλ - σίν

Στροφή Στ

Χέρ - κες σεβ - ντι - γι - νί αλ - σίν - - - τσε - κλι - - σίν - - -

Στροφή Ζ

Άτ - μα - - - ά - - - νάμ - - - άτ - μα

Στροφή Η

σου νταγ - λα - ρίν - - - αρ - - - ντι - νά Κίμ - σε -

λερ - - - γιαν - - - μα - σίν για - σίν α - νάμ - ντερ - τι - μέ

Κείμενο

A1 Μπαρ-ντάκ ντο-λού μπε-ζίρ ι-λέν

1 - 2 3- 4 5 - 6 7- 8

A2 Νε ε-ντε-γίμ(;) για-βρούμ σε-νί

1 2- 3 -4 5- 6 7- 8

B1 Για-βρούμ γκε-τζέ χου-ζου-ρού-γλιαν

1 - 2 3- 4 5- 6 - 7 - 8

B2 Νε ε-ντε-γίμ για-βρούμ σε-νί

1 2-3- 4 5- 6 7- 8

Γ1 Μπαρ-ντάκ ντο-λού μπε-ζίρ ι-λέν

1 - 2 3- 4 5- 6 7- 8

Γ2 Για-βρούμ γκε-τζέ χου-ζου-ρού-γλιαν

1 - 2 3- 4 5- 6 - 7 - 8

Δ1 Σεν γκιο-τούρ μπε-ζίρ ι-λέν

1 2 - 3 4 - 5 6-7

(Νεν-νί για-βρούμ)

(1 - 2 3- 4)

Δ2 Κιο-σέ μπα-γλα-ριν-τάν γκελ-σίν

1 - 2 3- 4 -5 - 6 7 - 8

Ε Κου-ρουλ-σούν μά-σα-λαρ, ρα-κί κον-γιάκ ι-τσι-λσίν

1 - 2 - 3 4- 5- 6 7- 8 9 - 10 11-12-13

Στ Χέρ-κες σε-βντι-γι-νί αλ-σίν τσε-κλι-σίν

1 - 2 3- 4 - 5-6 7 - 8 9- 10- 11

Ζ Ά-τμα α-νάμ ά-τμα σου ντα-γλα-ρίν αρ-ντι-νά

1 - 2 3- 4 5- 6 7 8 - 9 - 10 11-12-13

Η Κίμ-σε-λερ για-νμα-σίν, για-νσίν α-νάμ ντε-ρντι-μέ

1 - 2 - 3 4 - 5 - 6 7 - 8 9- 10 11- 12 - 13

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Μπαρντάκ ντολού μπεζίρ ιλέν	Το ποτήρι γεμάτο με μπεζίρι
Νε εντεγίμ(;) γιαβρούμ σενί	Τι να σε κάνω(;) μωρό μου
Γιαβρούμ γκετζέ χουζουρούγλιαν	Το μωρό μου, με την ηρεμία της νύχτας
Νε εντεγίμ γιαβρούμ σενί	Τι να σε κάνω μωρό μου
Μπαρντάκ ντολού μπεζίρ ιλέν	Το ποτήρι γεμάτο μπεζίρι
Γιαβρούμ γκετζέ χουζουρούγλιαν	Το μωρό μου έρχεται ήρεμο
Σεν γκιοτούρ μπεζίρ ιλέν	Πήγαινε το εσύ με μπεζίρι
Νεννί γιαβρούμ	Νάνι μωρό μου
Κιοσέ μπαγλαριντάν γκελσίν	Ας έρθει από τ' αμπέλια
Κουρουλσούν μάσαλαρ, ρακί κονγιάκ ιτσιλσίν	Ας στρωθούν τα τραπέζια, ας πιουν ρακί και κονιάκ
Χέρκες σεβντιγινί αλσίν τσεκλισίν	Ο καθένας ας πάρει αυτόν που αγαπά
Άτμα ανάμ άτμα σου νταγλαρίν αρντινά	Μην πετάς μάνα την αγάπη
Κίμσελερ γιανμασίν, γιανσίν ανάμ ντερντιμέ	πίσω απ' τα βουνά Ας μη νοιαστούν άλλοι Παρά μόνο η μάνα μου για τον πόνο μου

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A1	8συλλαβο οργανικό	α	ντο#
A2	8συλλαβο οργανικό	β	ντο#
B1	9συλλαβο οργανικό	α1	ντο#
B2	8συλλαβο οργανικό	β1	ντο#
Γ1	8συλλαβο οργανικό	γ	ντο#
Γ2	8συλλαβο οργανικό	δ	ντο#
Δ1	7συλλαβο οργανικό +4συλλ.τσακίσματα	γ1	ντο#
Δ2	8συλλαβο οργανικό	ε	μι?-χ
E	13συλλαβο οργανικό	ε1	ντο#

Στ	11σλλαβο οργανικό	στ	φα#
Z	13σλλαβο οργανικό	γ2	ντο#
H	13σλλαβο οργανικό	ζ	ντο#

Χαρακτηριστικά:

- Ο βασικός φθόγγος της μελωδίας είναι η #ντο.
- Η έκτασή είναι μια 6^η μεγάλη.
- Λόγω της έντονης χρωματικότητας δεν παραμένει σε μια συγκεκριμένη κλίμακα. Έχει χαρακτηριστικά μείζονας και ελάσσονας.
- Είναι σε ελεύθερο μέτρο.
- Το μέτρο στιχουργικά είναι μικτό. Κατά βάση είναι ιαμβικό αλλά δεν είναι πολύ ξεκάθαρο. Έγινε μια προσπάθεια για την ομοιογένεια των συλλαβών αλλά υπάρχει μια επιφύλαξη λόγω της διαφορετικής γλώσσας.
- Η ερμηνεία της είναι ασταθής τονικά και ρυθμικά κι αυτό είναι ίσως να συμβαίνει λόγω ηλικίας.

14. Νάνι μονάκριβό μου (Τουρκόφωνο) /Τραγούδι: Χριστίνα Σαραντίδου/ Περιοχή: Σινασός²³ / Ηχογράφηση: Β.Εύβοια 1962 (αρ.44)

Νάνι το μονάκριβο μου
(Σινασός)

Χριστίνα Σαραντίδου
Βόρεια Εύβοια 1962
Διάρκεια - 1:29

Νεν-νί μπι-ρίμ νεν-νί γιαβ - ρίμ νεν - νί

Νεν-νί μπι-ρίμ ου - γιου - σούν γιαβ - ρούμ

Νεν - νί νεν - νί τζι - γε - ρίμ νεν - νί

²³ Η Σινασός βρίσκεται στο κέντρο της Μικράς Ασίας και συγκεκριμένα στην περιοχή της Καππαδοκίας. Οι Έλληνες, πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1924, ήταν περίπου 3.000 και υπερίσχυαν των Τούρκων, οι οποίοι ήταν περίπου 500. Η ονομασία της πόλης προέρχεται από την λέξη σιν, που σημαίνει ήλιος, και ασός, που σημαίνει πόλη. Άρα, Σινασός σημαίνει η πόλη του ήλιου, δηλαδή Ηλιούπολη. Ήταν ένα από τα τρία – τέσσερα ελληνόφωνα χωριά της Καππαδοκίας. Οι κάτοικοι, έδιναν πολύ μεγάλη σημασία στην παιδεία, γι' αυτό η εκπαίδευση ήταν υποχρεωτική. Βασική τους ασχολία ήταν το εμπόριο ναυτιλιακών ειδών και μαύρου χαβιαριού. Οι Σινασίτες ήταν πρώτοι στα πανηγύρια και στα γλέντια. Τραγουδούσαν και χόρευαν τους κλειστούς κυκλικούς χορούς τους. Οι χοροί τους ήταν αργοί, με απλές κινήσεις. Χόρευαν, επίσης, τον ελληνικό συρτό. Οι άντρες χόρευαν αντικριστό χορό των κουταλιών (Κόνιαλι), και οι γυναίκες τον χορό Ίσο. Πολλά από τα τραγούδια τους ήταν ακριτικά. (Βλασιάδης 2010)

Παραλλαγές:

Στροφή Δ1 - Δ2

Ου-γιου - σούν ντα_ μπου-γιου-σούν βε - ζι - ρίμ νεν -

Στροφές Ε1 - Ε2, Στ1 - Στ2

-νί_ νεν-νί ου-γιου - σούν ντα μπου-γιου-σούν_

Νεν - νί_ σγ - λούμ_ νεν - νί

Ου - γιου - σούν ντα μπου-γιου - σούν_ νεν -

-νί_ νεν - νί βε - ζι - ρίμ_ νεν - νί

Κείμενο

A Νε-ννί μπι-ρίμ, νε-ννί για-βρίμ, νε-ννί

1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 - 10

B Νε-ννί μπι-ρίμ ου-γιου-σούν για-βρούμ νε-ννί

1 - 2 3 - 4 5 - 6 - 7 8 - 9 10 - 11

Γ Νε-ννί τζι-γε-ρίμ νε-ννί

1 - 2 3 - 4 - 5 6 - 7

Δ1 Ου-γιου-σούν ντα μπου-γιου-σούν

1 - 2 - 3 4 5 - 6 - 7

Δ2 βε-ζι-ρίμ νεν-νί νεν-νί

8 - 9 - 10 11 - 12 13 - 14

E1 Ου-γιου-σούν ντα μπου-γιου-σούν

1 - 2 - 3 4 5 - 6 - 7

E2 Νε-ννί ο-γλούμ νε-ννί

8 - 9 10 - 11 12 - 13

Στ1 Ου-γιου-σούν ντα μπου-γιου-σούν νεν-νί

1 - 2 - 3 4 5 - 6 - 7 8 - 9

Στ2 Νε-ννί βε-ζι-ρίμ νε-ννί

10 - 11 12 - 13 - 14 15 - 16

Οργανικό Κείμενο	Μετάφραση
Νεννί μπιρίμ, νεννί γιαβρίμ, νεννί	Νάνι μονάκριβό μου, νάνι μωρό μου
Νεννί μπιρίμ ουγιουσούν γιαβρούμ νεννί	Νάνι, κοιμήσου μονάκριβό μου
Νεννί τζιγερίμ νεννί	Νάνι ψυχή μου
Ουγιουσούν ντα μπουγιουσούν βεζιρίμ νεννί	Κοιμήσου να μεγαλώσεις βεζίρη μου Κοιμήσου να μεγαλώσεις
Ουγιουσούν ντα μπουγιουσούν	Νάνι αγόρι μου
Νεννί ογλούμ νεννί	Κοιμήσου να μεγαλώσεις
Ουγιουσούν ντα μπουγιουσούν	Νάνι βεζίρη μου
Νεννί βεζιρίμ νεννί	

Κείμενο	Ποιητική Δομή	Μελωδία	Καταλήξεις
A	10συλλαβο	α	ρε
B	11συλλαβο	α1	ρε
Γ	7συλλαβο	β	ρε
Δ1	7συλλαβο	α2	σολ
Δ2	7συλλαβο	γ	ρε
E1	7συλλαβο	α3	σολ
E2	6συλλαβο	γ1	ρε
Στ1	9συλλαβο	α4	φα
Στ2	7συλλαβο	γ2	ρε

Χαρακτηριστικά νανουρίσματος:

- Ο βασικός φθόγγος της μελωδίας είναι ο φθόγγος ρε, σε τρόπο διατονικό ελάσσων.
- Η έκτασή του είναι μια 7^η μικρή.
- Ο ρυθμός είναι ελεύθερος.
- Είναι συλλαβικό και μελισματικό.
- Έχει στοιχεία ιαμβικού αλλά δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο. Δεν υπάρχει απόλυτη ομοιομορφία στον αριθμό των συλλαβών και ίσως αυτό το συμπέρασμα να προκύπτει από την τουρκική διάλεκτο.
- Ερμηνευτικά δεν είναι σταθερή τονικά, δεν έχει καθαρή άρθρωση στους στίχους. Υπάρχει οξύτητα στην φωνή και είναι πολύ ένρινη.
- Έντονο vibrato στις μεγάλες αξίες των φθόγγων και έντονα glissando.

Συμπεράσματα

Τα νανουρίσματα είναι τραγούδια δημιουργημένα από αγάπη, χαρά και αισιοδοξία. Η μητέρα με την τρυφερή φωνή της δείχνει την αγάπη προς το παιδί της, ενώ παράλληλα το διδάσκει, το καθοδηγεί και το προετοιμάζει για το μέλλον, του απαλύνει τον πόνο του, του ζεσταίνει την ψυχή, και το ησυχάζει. Αυτά τα τραγούδια είναι γεμάτα εικόνες, φαντασία και ονειροπόληση. Στα ελληνικά νανουρίσματα είναι έντονο το στοιχείο της πίστης του Χριστού και της Παναγίας, αλλά παράλληλα αντλούν στοιχεία από την ελληνική μυθολογία και την ιστορία. Η μητέρα επιστρατεύει την μητέρα φύση και δημιουργεί πλούσιες και έντονες εικόνες με παρομοιώσεις και μεταφορές.

Όσον αφορά το στιχουργικό μέρος, παρατηρείται ότι τα κείμενα των νανουρισμάτων περιορίζονται σε δυο έως είκοσι ομοιοκατάληκτους στίχους και συνήθως αυτοί είναι δεκαπεντασύλλαβοι ή οκτασύλλαβοι. Τα κείμενα αυτά σε μερικές περιπτώσεις περιλαμβάνουν επαναλήψεις στίχων και παρεμβολή λέξεων εκτός κειμένου, αλλά σε γενικότερα πλαίσια αυτό δεν είναι τόσο σύνηθες, όπως συμβαίνει στα δημοτικά τραγούδια του χορού ή της τάβλας. Επίσης, χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων είναι η χρήση επιφωνημάτων είτε στην αρχή, στο ενδιάμεσο είτε και στο τέλος των νανουρισμάτων. Ένα παράδειγμα αποτελεί το νανούρισμα «Κοιμήσου και παρήγγειλα» αρ. δίσκου 9. Το «πς» που επαναλαμβάνεται μέσα στο νανούρισμα ανά δυο στροφές έχει ως σκοπό να απομακρύνει τα κακά πνεύματα που θα βλάψουν το μωρό κατά την διάρκεια του ύπνου. Το νανούρισμα « Ο ήλιος πάει στη μάνα του» αρ. δίσκου 21 αποτελεί σύμφωνα με τις πληροφορίες του κύριου Μάρκου Δραγούμη, ένα «σπάνιο συνδυασμό νανουρίσματος με παραμύθι» (Δραγούμης 2003,4) και αυτό μπορεί να το αντιληφθεί κανείς αν παρατηρήσει πολύ προσεκτικά το κείμενο του νανουρίσματος.

Ρυθμικά, τα νανουρίσματα που μελετήθηκαν έχουν στην πλειοψηφία τους ελεύθερο μέτρο. Παρατηρείται γενικά αστάθεια στον ρυθμό και αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό, διότι τα νανουρίσματα είναι ελεύθερα ερμηνευτικά και αυτοσχεδιαστικά. Οι εκτάσεις στις μελωδίες των νανουρισμάτων δεν υπερβαίνουν συνήθως το διάστημα της έκτης. Παρατηρείται, επίσης, ότι σε κάποια νανουρίσματα γίνεται χρήση του

χρωματικού τετράχορδου του πλάγιου δεύτερου ήχου και σε άλλα του διατονικού τετράχορδου.

Ερμηνευτικά παρατηρείται σε μεγάλο ποσοστό καθαρή άρθρωση και ευκρίνεια στην εκφορά του λόγου. Η αναπνοή είναι σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις σταθερή και οι ερμηνεύτριες είχαν αρκετά καλό κράτημα από την αρχή μέχρι το τέλος των φράσεων. Φυσικά δεν υπήρχε συνέπεια στις αναπνοές και διέφεραν από στροφή σε στροφή. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα νανουρίσματα είναι ελεύθερα ρυθμικά, οπότε κάθε ερμηνεύτρια έδινε το δικό της ρυθμό στις αναπνοές – παύσεις. Φωνητικά, παρατηρείται στα περισσότερα νανουρίσματα τονική αστάθεια. Όλα αυτά μπορεί να σχετίζονται και με την ηλικία των γυναικών αυτών. Δυστυχώς αυτό δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε με απόλυτη σιγουριά. Η χροιά των φωνών είναι κυρίως ένρινη και αυτό οφείλεται στην τοποθέτηση της φωνής στην μάσκα. Επίσης, παρατηρείται ότι τραγουδούσαν τα νανουρίσματα σε δυνατή ένταση και όχι απαλά και γλυκά. Ένα παράδειγμα είναι το νανούρισμα «Αν πεθάνω εγώ μικρό μου» όπου θα έλεγε κανείς ότι δεν θυμίζει νανούρισμα. Σημειώνεται ότι σε μερικά νανουρίσματα οι ερμηνεύτριες κάνουν χρήση δεξιοτεχνικών περασμάτων όπως συμβαίνει στα νανουρίσματα «Κοιμήσου χαϊδεμένο μου» και «Ύπνε που παίρνεις τα μωρά». Η χρήση έντονου vibrato στις μεγάλες αξίες είναι σπάνια όμως εντοπίστηκε σε ένα τουρκόφωνο νανούρισμα, «Νάνι το μονάκριβο μου», όπως επίσης και έντονο glissando που το συναντάμε και σε άλλα νανουρίσματα.

Τα δημοτικά νανουρίσματα διαφέρουν πολύ από τα σύγχρονα. Σήμερα, λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης το φωνητικό νανούρισμα το αντικατέστησαν τα μέσα αναπαραγωγής μουσικής (C.D, Youtube κ.α.). Τα περισσότερα νανουρίσματα είναι πλέον οργανικά σε συνδυασμό με την φωνή. Είναι σπάνιο φαινόμενο να βρει κανείς αποκλειστικά φωνητικά νανουρίσματα. Ταυτόχρονα διαφέρουν ως προς το περιεχόμενο, πράγμα που είναι απόλυτα φυσιολογικό, διότι έχουν αλλάξει οι κοινωνικές συνθήκες στις οποίες μεγαλώνουν τα σύγχρονα παιδιά. Παρόλα αυτά ο σκοπός τους παραμένει ίδιος και φυσικά, υπάρχει και στις δυο περιπτώσεις τρυφερότητα και αγάπη.

Στο πλαίσιο αυτό υπάρχει χώρος να αναπτυχθεί περαιτέρω το θέμα αυτό, εφόσον θα υπάρξει ερευνητικό ενδιαφέρον. Μια πρόταση, είναι να σημειωθούν έρευνες με νανουρίσματα άλλων περιοχών της Ελλάδας ώστε να υπάρξει μεγαλύτερος όγκος νανουρισμάτων. Ίσως να έχει ενδιαφέρον να πραγματοποιηθεί μια συγκριτική μελέτη

ανάμεσα στα νανουρίσματα από περιοχή σε περιοχή. Μπορεί από αυτές τις έρευνες να διαπιστωθούν διαφορές ως προς τις μελωδικές γραμμές, τον ρυθμό, τον στίχο, την ερμηνεία αλλά ίσως και όχι. Το μόνο σίγουρο είναι ότι το περιεχόμενο και ο στόχος παραμένει ίδιος, σε όλες τις περιπτώσεις. Επίσης θα είχε και παιδαγωγικό ενδιαφέρον, εφόσον τα νανουρίσματα απευθύνονται σε βρέφη και παιδιά. Θα μπορούσαν παιδαγωγοί σε νηπιαγωγεία και βρεφονηπιακούς σταθμούς να δουλέψουν πάνω σε αυτά τα νανουρίσματα. Θα είχε επίσης ενδιαφέρον, να μελετηθούν νανουρίσματα από διαφορετικές χώρες, που δεν έχουν γεωγραφική και πολιτισμική επαφή με την Ελλάδα.

Κλείνοντας, με αυτή την μικρή έρευνα που προηγήθηκε, μπορούμε να πούμε ότι οδηγηθήκαμε σε συμπεράσματα σημαντικά για τη φύση των νανουρισμάτων και της μουσικής καθώς επίσης, συμπεράσματα που αφορούν την σχέση βρέφους και μητέρας. Με τα συμπεράσματα που προκύπτουν, αναδεικνύεται η διαχρονική αξία των νανουρισμάτων.

Βιβλιογραφία

- Αντωνίου, Βασιλική Δ. 2015. *Σύγχρονη Ιστορία της Φώκαιας της Μικράς Ασίας: Η Πόλη, ο πολιτισμός, η παιδεία, οι διωγμοί*, Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, «αδημοσίευτη μεταπτυχιακή μελέτη» .
- Αυδίκος, Ευάγγελος. 2012. *Παιδική ηλικία και διαβατήριες τελετές*, Πεδίο.
- Βλασίδης, Βλάσης. 2006. *Πόντος*, Αθήνα, Explorer.
- Baud - Bony, Samuel. 2005. *Δοκίμιο Για Το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*, Ναύπλιο, Ανωγιανάκης Φοίβος, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.
- Δραγούμης, Μάρκος. 2003. Ένθετο από τον ψηφιακό δίσκο *Νανουρίσματα Ηχογραφήσεις 1930 – 1998*, Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο – Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ.
- Δρομπούρα, Βασιλική. 2012. *Τα νανουρίσματα: Χαρακτηριστικά και οι επιδράσεις τους – Η περίπτωση του νομού Γρεβενών*, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό ίδρυμα - ΤΕΙ Ηπείρου.
- Ευδωρίδου, Αγάπη. 2010. *Ο Ελληνισμός στη Νικομηδεία και την περιφέρειά της*, Θεσσαλονίκη, Τμήμα Ποιμαντικής Και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ, «αδημοσίευτη μεταπτυχιακή μελέτη».
- Εφταλιώτης, Αργύρης. 1952. *Άπαντα*, τομ. Α' - νανούρισμα (σ.24-25), Αθήνα, Πηγής.
- Καραβίδας, Κώστας. 2003. *Η δυναδική σχέση μάνας - παιδιού και τα νανουρίσματα*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων - Σχολή Επιστημών Αγωγής - Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, «αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή».
- Καζαντζάκης, Νίκος – Κακρίδης, Ιωάννης. 2015. *Ομήρου Ιλιάδα* (ραψωδία Ξ), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών - Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη.
- Καζαριάν, Γκέβοργκ. 2012. «*Οι Χαϊχωρώμηδες Οδοιπορικό στην ιστορία των Αρμενορωμαίων του Ακν (Εγκίν)*», Περιοδικό Αρμενικά, τεύχος 73.
- Κοκκαλάς, Σ, Καϊμάκης, Ι. 2010. *Δημοτικά Τραγούδια απο το Βαλτέτσι Αρκαδίας* Β' τόμος, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών - Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της

Ελληνικής Λαογραφίας πηγές του Λαϊκού Πολιτισμού - 4.

Κόνιαρη, Χριστίνα. 2013. *Η προσφορά των νανουρισμάτων και η χρήση παραδοσιακών νανουρισμάτων στην περιοχή της Πτολεμαΐδας*, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό ίδρυμα - ΤΕΙ Ηπείρου - Σχολή Επαγγελματιών υγείας και Πρόνοιας - Τμήμα βρεφονηπιοκομίας.

Κωστάκη, Θανάσης, Π. 1979. *Βάτικα και Χαβουτσι τα Τσακωνοχώρια της Προποντίδας*, Αθήνα, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών.

Μαντουλίδης, Ευάγγελος. 1977. *Ετυμολογικό Λεξικό Αχραίας Ελληνικής*, Θεσσαλονίκη, Μαντουλίδη Εκπαιδευτήρια.

Μοσκόβης Βσίλης. *χχ. Πλάτωνος Νόμοι (α'- ζ')*, Νομική Βιβλιοθήκη - Χάρης Καρατζάς.

Μπάτη, Λουΐζα. 1996. *Τα Λαϊκά νανουρίσματα ως ποιητικό είδος*, Αθήνα, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, «αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή».

Μωραΐτης, Θανάσης, 2003. Ένθετο από τον ψηφιακό δίσκο *Νανουρίσματα Ηχογραφήσεις 1930 – 1998*, Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο – Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ.

Παχτίκου, Γεώργιου, Δ. 1914. *260 Δημώδη Ελληνικά άσματα από του στόματος του Ελληνικού λαού*, Εν Αθήναις, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου 1905.

Πολέμης, Ιωάννης. 2015. *Θεόκριτος - Ειδύλλια (Ηρακλίσκος)*, Εκδοτικός Οίκος Γεώργιου Φέξη, 1911.

Πολίτης, Νίκος. 1914. *Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού*, Αθήνα, Εστία.

_____, 1920. *Λαογραφικά Σύμμεικτα*, Αθήνα, Εκ του τυπογραφείου Παρασκευά Λεώνη.

Porter, James. 2001. «Lullaby», Grove Music Online.

Ράπτης, Θεοχάρης. 2008. «Τα νανουρίσματα και η επίδρασή τους στα παιδιά», Τεύχος 13, Πολυφωνία.

Ρίτσος, Γιάννης. 1955. *Πρωινό άστρο*, Κέδρος.

Sagalowitz, S, J. 1983. *Two Sides of Brain: Brain Lateralization Explored*, Prentice-

Hall σ.45-60.

Σακαλάκ, Ηλίας. 2004. *Μουσικές Βιταμίνες – Στοιχεία μουσικής ιατρικής – μουσικής ψυχολογίας*, Αθήνα, Fagotto.

Σπυριδάκης και Περιστερής.1968. *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια*, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών - Δημοσιεύματα Του Κέντρου Ερεύνης Της Ελληνικής Λαογραφίας. Αριθμ.10, Φωτομηχανική Ανατύπωση Εν Αθήναις.

Χικμέτ, Ναζίμ. 1988. *Το ερωτευμένο σύννεφο*, μτφ: Έρα Σαββαΐδου, Ύψιλον/ βιβλία. (119-120).

Χούλη, Άννα. 2013. *Ο ρόλος και η φύση των νανουρισμάτων στην Ελλάδα και στον κόσμο: μια συγκριτική μελέτη*, Ιωάννινα, Σχολή επιστημών υγείας & πρόνοιας - Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας.

Διαδικτυογραφία

Βλασιάδης, Κυριάκος. 2010. «*Η Σινασός Της Καππαδοκίας*»
<https://mikrasiatis.gr/i-sinasos-tis-kappadokias/> (11/12/2020).

Δαμιανού, Δέσποινα. 2016. «*Η Μάκρη και το Λιβίσι της Λυκίας*», Δόμνα Σαμίου
<https://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.publications&id=310> (15/7/2021).

Δανιήλ, Μαρία. 2020. «*Ορέστης Του Ευριπίδη*»
<https://www.eprologos.gr/ορέστης-του-ευριπίδη-αποχαιρετισμό/> (20/10/2021).

Κοντάρα, Θεοδωρή.1980. «*Βουρλά, Σιβρισάρι, Τσεσμές και Καραμπουρνού. Οι σημαντικές πόλεις της Μικρασιατικής Ερυθραίας όπου άνθισε ο ελληνικός πολιτισμός. Τα επαγγέλματα, τα χωριά και οι εκκλησίες*» <https://www.mixanitouxronou.gr/voyrla-sivrisari-tsesmes-kai-karampouyrnou/> (10/7/2021).

Κορρές, Θεόδωρος.χχ.«*Αίβαλί(Κυδωνίες)*», Ψηφιακό Αρχείο Ελληνικού Πολιτισμού
<http://monuments.hist.auth.gr/index.php/2018/01/29/ayvalik/> (8/6/2021).

_____. χχ. «*ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ*» Ψηφιακό Αρχείο Ελληνικού Πολιτισμού.
<http://monuments.hist.auth.gr/index.php/districts/mikraasia/> (10/6/2021).

Κουκουλά, Αλεξία. χχ. «*Ιστορία της Καππαδοκίας*», Ο Ελληνισμός στη Μικρασία -
Küçük Asya'da (Anadolu'da) Helenizm
<https://ellhnwnmikrasia.wordpress.com/istoria/istoria-kappadokias/> (10/7/2021).

Μήττα, Δήμητρα. χχ. «*Υπνος (φτερωτός)*», Αρχαία Ελληνική Μυθολογία
<http://users.sch.gr/ipap/mixogeni/57.htm> (16/12/2021).

Ποταμούση, Β. χ.χ. «*Το Μελί της Μικράς Ασίας*», Κέντρο Έρευνας και Μελέτης της
Μικρασιατικής Ερυθραίας
http://www.kemme.gr/p/blog-page_1.html (11/11/2021).

Σαλκιτζόγλου, Τάκης, Α. 2005. «*Η Σύλλη - Μια Ελληνόφωνη Πολίχνη Στα Περίχωρα Του Ικονίου*», Αθήνα. Ιδρ. Μειζ. Ελληνισμού
http://enosi-syllaion.gr/sille/?page_id=2 (23/5/2021).

Σινάνης, Άγγελος.2007. «Οι Ακρίτες του Γράμμου - Τα Προσφυγοχώρια», Ελλάδαος
Περιήγηση

<http://www.elladosperiigisis.gr/index.php/2007/199-taxidia-stin-alli-ellada-th-2007/458-makedonia-kastoria-florina-kali-vrisi-dipotamia> (26/5/2021).

Χατζηγεωργίου, Ιφιγένεια. 2014. «Ο άγιος Ιωάννης Ο Χρυσόστομος» Πώς νανούριζαν
οι μητέρες τα μωρά τους στην Αρχαία Ελλάδα και στο Βυζάντιο

<https://antexoume.wordpress.com/2014/01/21/αρχαία-και-βυζαντινά-ναναρίσματα-και/> (9/12/2020).

Δισκογραφία

Μερλιέ, Μέλω, Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο.2004. «*Νανουρίσματα - Ηχογραφήσεις 1930-1998 Lullabies - Recordings 1930 – 1998*», Αθήνα, Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο - Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ.

Δώνη, Έλλη. 2018. «*Του ύπνου επαρήγγελα - Ευρωπαϊκά Νανουρίσματα - ένα διαπολιτισμικό πρόγραμμα για τα ανθρώπινα δικαιώματα*», Αθήνα.

Κυπουργός, Νίκος/ Γιαννάτου, Σαβίνα. 1985. «*Νανουρίσματα*», Αθήνα, Music links knowledge.

Πετρίδη, Δώρα / Κόχ, Μαρίζα. 2008. «*Παραδοσιακά Νανουρίσματα*», Αθήνα, Verso - CD 043.

